

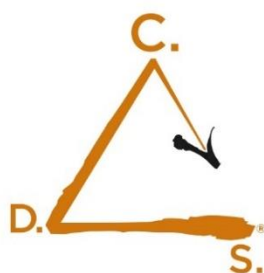
STRATEGIA ROZWOJU GMINY LISZKI

NA LATA 2021-2030

grudzień 2022 r.

Realizacja i opracowanie Strategii:
Centrum Doradztwa Strategicznego s.c.
D. Bieñkowska, C. Ulañski, J. Szymañska, M. Widuch

Centrum Doradztwa
Strategicznego

Spis treści

Wprowadzenie	3
Przebieg prac nad Strategią.....	3
Struktura dokumentu Strategii.....	5
Wnioski z diagnozy	6
Sfera społeczna	7
Sfera gospodarcza.....	14
Sfera przestrzenna	18
Misja rozwoju gminy	28
Cel podstawowy (główna aspiracja).....	29
Domeny strategicznego rozwoju	30
Wartości.....	37
Standardy.....	37
Plany działań dla domen: cele strategiczne i kierunki działań	38
Zestawienie celów strategicznych i operacyjnych	39
Plan działań dla Domeny 1. Gmina Liszki - komfortowa przestrzeń do życia.....	40
Plan działań dla Domeny 2. Gmina Liszki – przestrzeń dla rozwoju gospodarczego pozostającego w harmonii ze środowiskiem naturalnym.....	46
Plan działań dla Domeny 3. Gmina Liszki – przestrzeń do spędzania czasu wolnego	50
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Liszki wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania polityki przestrzennej.....	54
Obszary strategicznej interwencji (OSI).....	65
OSI w Strategii Rozwoju Województwa	65
OSI w gminie Liszki.....	67
System realizacji Strategii	73
Zarządzanie realizacją Strategii	73
Monitoring i ewaluacja.....	74
Wytyczne do dokumentów wykonawczych	79
Spójność z dokumentami wyższego rzędu.....	81
Ramy finansowe i źródła finansowania	81

WPROWADZENIE

Przebieg prac nad Strategią

Prace nad opracowaniem „Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” realizowano latach 2021-2022 zgodnie z Uchwałą nr XXIX/414/2021 Rady Gminy Liszki z dnia 28 czerwca 2021 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Liszki, określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Liszki.

W ramach procesu strategicznego koordynowanego przez zespół Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. D. Bieńkowska, C. Ułasiński, J. Szymańska, M. Widuch wykorzystano szereg komplementarnych metod – prac analitycznych, eksperckich i partycypacyjnych.

Pierwszym etapem opracowania Strategii Rozwoju Gminy Liszki było sporządzenie Diagnozy społeczno-gospodarczo-przestrzennej. W oparciu o analizę danych zastanych oraz działania partycypacyjne (ankieta online z mieszkańcami gminy, badania w działaniu z młodzieżą¹) zidentyfikowano obecną sytuację gminy Liszki w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, jak również potrzeby i oczekiwania wobec jej dalszego rozwoju w perspektywie najbliższych 10 lat.

W ramach kolejnego etapu pracowano nad kluczowymi założeniami dla dokumentu Strategii. W tym celu przeprowadzono warsztaty strategiczne skierowane do przedstawicieli kluczowych podmiotów i instytucji działających na terenie gminy Liszki, m.in. przedstawiciele władz samorządowych, pracownicy Urzędu Gminy Liszki, Radni Gminy Liszki, reprezentanci jednostek / instytucji. W ten sposób pracowano nad Misją według modelu Ashridge dla Gminy Liszki oraz nad planami działań dla poszczególnych domen rozwoju (analiza SWOT, cele strategiczne, cele operacyjne, kierunki działań, projekty flagowe). Za uzupełnienie warsztatów posłużyła zmodyfikowana metoda delficka, opierająca się o kierowane do uczestników warsztatów zadań/pytań związanych z opracowanym i przesłanym materiałem powarsztatowym. Dzięki temu uczestnicy mieli możliwość indywidualnej i odłożonej w czasie analizy, co wspomagało cały proces i pozwalało na dopracowanie istotnych zagadnień i kwestii. Ostatnim elementem etapu strategicznego były: spotkanie w węższym gronie decyzyjnym, podczas którego doprecyzowywano zapisy poszczególnych części strategii oraz prace gabinetowe zespołu eksperckiego opracowującego dokument

Następnie projekt Strategii był konsultowany w ramach konsultacji społecznych z mieszkańcami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, sąsiednimi gminami i ich związkami, Regionalnym Dyrektorem Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w Krakowie. Projekt Strategii został także przedłożony Zarządowi Województwa

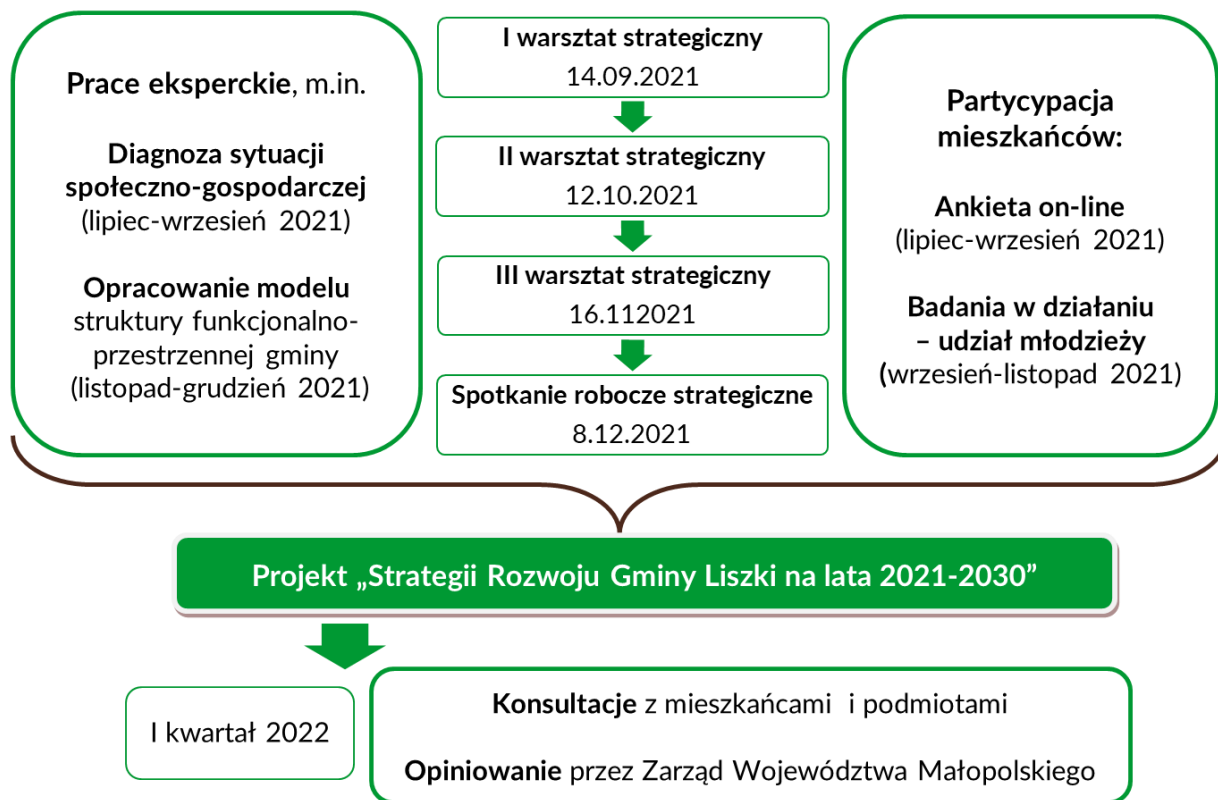
---

¹ Działania warsztatowe i badawcze włączające młodzież w proces myślenia o rozwoju gminy i wzmacniające postawy obywatelskie młodego pokolenia. Ich celem było poznanie opinii młodych mieszkańców na temat jakości życia w gminie oraz zidentyfikowanie ich potrzeb i oczekiwań odnośnie rozwoju gminy. W pracach wzięli udział uczniowie z ostatnich klas szkół podstawowych, a wyniki ich prac zostały w części włączone do dokumentu Strategii.

Małopolskiego w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Konsultacje społeczne trwały od 19.01.2022 r. do 22.02.2022 r., a ich wyniki przedstawiono w Raporcie opublikowanym 21.03.2022 r. na stronie internetowej Gminy Liszki. Niniejszy dokument uwzględnia zmiany wynikające z przyjętych uwag konsultacyjnych.

„Strategia Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” stanowi wynik wspólnej dyskusji na temat priorytetowych obszarów działań, które przyczynią się do rozwoju gminy Liszki i podniesienia jakości życia mieszkańców. Badania społeczne z mieszkańcami oraz młodzieżą, a następnie konsultacje społeczne projektu Strategii, zapewniły partycypacyjny aspekt tworzenia dokumentu. Efektem tego procesu jest dokument, który pozwala porządkować i upowszechniać plany rozwojowe gminy, a jednocześnie stanowi praktyczny instrument zarządzania lokalnym rozwojem.

Przebieg procesu tworzenia Strategii przedstawia poniższy schemat:

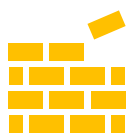
Struktura dokumentu Strategii

Zawartość „Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” jest zgodna z zapisami art. 10e ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2020 poz. 713 z późn. zm.), a jej konstrukcja odpowiada logice procesu strategicznego. W dokumencie z uwagi na specyfikę poruszanych zagadnień można wyróżnić pięć głównych części:

CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Obejmuje rozdział *Wnioski z diagnozy* zawierający wyciąg z przeprowadzonej diagnozy gminy Liszki w ujęciu społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Dane z diagnozy wskaźnikowej zostały uzupełnione o główne wnioski płynące ze zrealizowanych badań z mieszkańcami.

CZĘŚĆ STRATEGICZNA

Zawiera fundament dla dokumentu strategicznego – misję rozwoju gminy Liszki opracowaną w 4-elementowym modelu Ashridge, na którą składają się: cel podstawowy (główna aspiracja), domeny strategicznego rozwoju, wartości oraz standardy działań.

CZĘŚĆ OPERACYJNA

Znajdują się tu plany działań programujące rozwój gminy Liszki do 2030r. dla każdej domeny w podziale na cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w tym także projekty flagowe).

CZĘŚĆ PRZESTRZENNA

Prezentuje przestrzenny aspekt dokumentu Strategii – strukturę funkcjonalno-przestrzenną wraz z ustaleniami i wytycznymi w zakresie kształtowania polityki przestrzennej w gminie Liszki oraz obszary strategicznej interwencji (OSI) - wojewódzkie i gminne.

CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

Ujęto w niej najważniejsze kwestie związane z realizacją i zarządzaniem Strategią, m.in. system realizacji Strategii (procedury dot. wdrażania i monitoringu, wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych), spójność z dokumentami wyższego rzędu oraz ramy finansowe i źródła finansowania.

WNIOSKI Z DIAGNOZY

Wnioski zamieszczone w tym rozdziale stanowią syntezę „Diagnozy społeczno-gospodarczo-przestrzennej Gminy Liszki”, obejmującej zagadnienia związane z trzema podstawowymi sferami funkcjonowania gminy tj.: społeczną, gospodarczą, przestrzenną pod kątem obecnego, jak i przyszłego rozwoju lokalnego.

W dokumencie diagnozy wykorzystano najbardziej aktualne, dostępne dane, czyli głównie z 2019 i 2020 roku. Analizy zawarte w raporcie mają charakter statyczny i dynamiczny (ciągi czasowe obejmujące pięć lat: 2016-2020 lub 2015-2019, a przy niektórych zagadnieniach demograficznych – dziesięcioletnią perspektywę), co pozwala na dostrzeżenie trendów rozwojowych. Posłużono się też ujęciem porównawczym: gmina Liszki została przedstawiona na tle województwa, powiatu, Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego (KrOF)², a także dwóch sąsiednich gmin wiejskich: Czernichów oraz Zabierzów.

Do przygotowania diagnozy wykorzystano dane statystyczne z otwartych baz danych, głównie Banku Danych Lokalnych GUS, a także dane zebrane i przekazane przez Urząd Gminy Liszki. Opierano się również na powszechnie dostępnych raportach, opracowaniach tematycznych oraz informacjach zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych instytucji i jednostek samorządu terytorialnego.

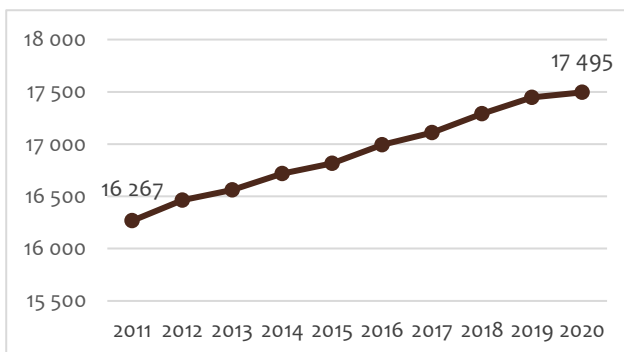
W poniższym podsumowaniu zawarto najważniejsze wnioski i fragmenty, które są pogłębione i omówione w szerszym kontekście w dokumencie „Diagnoza społeczno-gospodarczo-przestrzenna Gminy Liszki”. Ponadto wyciąg z diagnozy wskaźnikowej został rozszerzony o wnioski z partycypacyjnych działań diagnostycznych tj. badania ankietowego on-line oraz badań w działaniu z młodzieżą. Badanie ankietowe online zrealizowano w okresie lipiec-wrzesień 2021, a jego celem była identyfikacja mocnych i słabych stron/ problemów gminy oraz zebranie potrzeb i oczekiwań społecznych w zakresie kierunków rozwoju gminy na najbliższe 10 lat. W badaniu ankietowym wzięły udział 132 osoby: 124 mieszkańców gminy Liszki oraz 8 respondentów spoza gminy, którzy zamierzają w niej zamieszkać. Z kolei w badaniach w działaniu wzięło udział łącznie 38 uczniów, którzy przeprowadzili badanie ankietowe dotyczące priorytetów w dalszym rozwoju gminy Liszki wśród swoich najbliższych – rodziny, rówieśników (zrealizowano 129 ankiet).

---

² Na potrzeby tego dokumentu Krakowski Obszar Funkcjonalny (KrOF) jest rozumiany jako obszar składający się z 15 gmin członkowskich Stowarzyszenia Metropolia Krakowska.

Demografia

- Na terenie gminy Liszki w 2020 roku mieszkało 17 495 osób (BDL GUS)³. **Na przestrzeni ostatnich 10 lat liczba ludności w gminie systematycznie rośnie (wzrost o 8%),** a tempo wzrostu jest nieznacznie wyższe niż średnio dla powiatu krakowskiego (7%) oraz KrOF (5%).

Wykres 1. Zmiana liczby ludności w gminie Liszki w latach 2011-2020. Źródło: Opracowanie własne na podst. danych BDL GUS.

- Na wzrost liczby mieszkańców w gminie Liszki wpływ miało **wysokie saldo ruchu naturalnego** (najwyższe wśród porównywanych jednostek w całym badanym okresie) **oraz wysokie saldo migracji** (oscylujące wokół ok. 100 osób rocznie). W latach 2011-2020 oba wskaźniki przyjmowały wartości dodatnie, a najwyższa liczba zameldowań przypadała na lata 2018-2020, z kolei urodzeń na lata 2018-2019. Najwięcej osób w ostatnich 5 latach w gminie Liszki zameldowało się w miejscowościach: Kryspinów, Rączna oraz Piekary. Analizując saldo migracji w gminie Liszki należy przyjąć, że podlega ona suburbanizacji, jednak trend migracyjny nie jest jeszcze tutaj tak widoczny jak w gminach leżących na północ od Krakowa (Zabierzów, Wielka Wieś czy Zielonki).
- **Na terenie gminy Liszki, podobnie jak w całej Polsce, w ostatnich latach następuje stały przyrost liczby osób starszych: w 2020 roku odsetek mieszkańców gminy w wieku poprodukcyjnym wyniósł 18%** (podczas gdy przedprodukcyjny: 21,6%, a produkcyjny 60,4%), co oznaczało wzrost w stosunku do 2015 roku o 2,8 p.p. Przy czym wskaźnik ten jest ciągle niższy niż średnio w województwie (20,7%), obszarze funkcjonalnym (22,3%) czy powiecie (19,5%). Jednocześnie w strukturze ludności wg ekonomicznych grup wieku obserwuje się stały wzrost osób w wieku przedprodukcyjnym, choć ich udział w populacji gminy Liszki nie jest znacząco wyższy od wartości notowanych dla innych gmin wiejskich KrOF-u.
- Ankietowani mieszkańcy wskazywali też na potrzeby i oczekiwania społeczne wynikające ze zmian w strukturze demograficznej. Najczęściej wskazywanym problemem przez osoby w wieku 50-59 lat był niewystarczający dostęp do usług medycznych. Respondenci z tej grupy wiekowej nieco częściej niż pozostali opowiadali się za rozwojem oferty dla osób starszych, w tym oferty opiekuńczej (polityka senioralna). Kwestia rozwoju oferty dla osób starszych, w tym oferty opiekuńczej, była też stosunkowo częściej wskazywana przez kobiety w kontekście najbardziej potrzebnych działań w gminie (co piąta ankietowana określiła je jako priorytetowe).

³ Według danych UG Liszki liczba ludności w 2020 roku wyniosła 16 987 osób. Różnica w danych UG i BDL GUS wynika z przyjętych innych metodologii liczenia ludności.

- W kolejnych latach w gminie Liszki najprawdopodobniej **utrzyma się trend przyrostu ludności, choć może nieco spowolnić jego dynamika, a równolegle postępować będzie proces starzenia się społeczeństwa.** Generuje to wyzwania z zapewnieniem **programów i rozwiązań odpowiadających na potrzeby różnych grup wiekowych: oferty i infrastruktury społeczno-edukacyjnej, czasu wolnego, ale i opiekuńczo-pielęgnacyjnej.**

Edukacja i wychowanie

- Na terenie gminy nie funkcjonują publiczne formy opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki samorządowe, bony żłobkowe itp.), działają natomiast dwie placówki prywatne oferujące tego typu opiekę. Niska dostępność do placówek odzwierciedla się we wskaźnikach: **w 2020 roku w gminie Liszki opieką w żłobkach było objętych zaledwie 5,4% dzieci w wieku do lat 3,** podczas gdy średnia dla powiatu wynosiła 8,3%, a dla województwa 12,2%.
- W gminie Liszki w 2021 roku działało 10 oddziałów przedszkolnych (wszystkie przy samorządowych szkołach podstawowych), 1 przedszkole publiczne oraz 7 przedszkoli niepublicznych (w tym jedno dotowane z budżetu gminy Liszki). **Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkola w gminie Liszki przekracza 100%,** co oznacza, że w gminie do przedszkola uczęszczają także dzieci mieszkające poza gminą (lub jeszcze w gminie niezameldowane).
- Wśród uczestników ankiety kwestie związane ze zwiększenie dostępności opieki przedszkolnej i żłobkowej były zaliczane do najbardziej potrzebnych działań w gminie w szczególności przez respondentki – co piąta ankietowana określiła je jako priorytetowe.

Zdjęcie 1. Hala SP w Liszkach, Źródło: <http://www.spliszki.pl/>

– W gminie Liszki działa 11 publicznych szkół podstawowych. Średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty wypadają przeciętnie, na poziomie średniej powiatowej czy wojewódzkiej. Szkoły biorą udział w ciekawych projektach rozwijających wiedzę uczniów, np. programowanie, a także rozwijających kompetencje społeczne, np. koła wolontariatu.

- Na terenie gminy Liszki znajduje się również Liceum Ogólnokształcące w Centrum Edukacyjnym „Radosna Nowina 2000” w Piekarach prowadzone przez Fundację im. Ks. Siemaszki. Od kilku lat szkoła ta otrzymuje znak jakości złotej szkoły wg rankingu Perspektyw, w 2021 roku zajęła 169 miejsce w Rankingu Maturalnych Liceów Ogólnokształcących oraz 176 w Rankingu Liceów Ogólnokształcących.
- Dla młodzieży uczestniczącej w badaniach w działaniu warunki w szkole i poziom nauczania stanowiły obszar priorytetowy do podjęcia działań. Badani za najbardziej potrzebne działania (każde po ok. 70% wskazań) w obszarze edukacji uznali **rozwój infrastruktury sportowej przy szkołach** (boiska, sale gimnastyczne, kryte hale), **rozbudowę i remonty szkół** (utworzenie wystarczającej liczby sal, przestrzeni na szafki itp.). oraz **inwestycje w wyposażenie** (nowe

sprzęty, pomoce dydaktyczne). Ponadto uczniowie postulowali także poszerzenie propozycji w zakresie **dotychczasowych zajęć pozalekcyjnych, zarówno pod kątem rozwijania pasji** (programowanie, zajęcia teatralne, języki obce, klub miłośników książek / filmów), **jak i zajęć wyrównawczych** dla uczniów mających trudności np. z matematyką.

- Stały wzrost liczby mieszkańców oraz stosunkowo wysoka liczba urodzeń w gminie wskazują, że rosnąć będzie **zapotrzebowanie na opiekę żłobkową oraz przedszkolną. Rozwój bazy i usług opiekuńczych dla dzieci to istotny kierunek działań na najbliższe lata.** Zmiany demograficzne w gminie w połączeniu ze zdiagnozowanymi ograniczeniami w infrastrukturze szkolnej wskazują także na **konieczność podnoszenia warunków edukacyjnych i standardów obiektów**, które wiązać się będzie z inwestycjami m.in. w zakresie rozbudowy, modernizacji czy doposażenia niektórych placówek.

Aktywność społeczna

- **Pod względem aktywności wyborczej mieszkańcy gminy Liszki nie odbiegają znacząco od porównywanych jednostek.** Frekwencja w ostatnich wyborach samorządowych (56%) była zbliżona do średniej dla powiatu (56,2%), nieco wyższa od średniej dla województwa (55,3%), ale niższa od średniej dla gmin KrOF (57,8%). Wzrost frekwencji, który wystąpił na przestrzeni lat – zwłaszcza między 2014 a 2018 r. – wpisywał się trendy ogólnopolskie.
- W gminie Liszki funkcjonuje forma budżetu partycypacyjnego w postaci funduszu sołectw – w ten sposób finansowane są potrzeby danych sołectw,
- Pozytywnym zjawiskiem odnotowanym w ostatnich latach jest **wzrost liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych: w 2020 r. na 1000 mieszkańców gminy Liszki przypadało 3,66 takich podmiotów** i była to wartość wyższa od średniej dla powiatu (3,50), ale jednocześnie niższa od średniej dla województwa oraz, znacząco, dla KrOF (3,98 oraz 5,28). Przy czym zaledwie 17% ankietowanych mieszkańców zadeklarowało, że angażuje się na terenie gminy Liszki w aktywność lokalnych organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, ruchów, wspólnot, wolontariat itp.
- **Na terenie gminy Liszki jest zarejestrowanych ok. 60 organizacji pozarządowych**, a dla blisko 1/3 z nich głównym obszarem działalności jest sport, turystyka, rekreacja. Biorąc pod uwagę lokalizację: najwięcej podmiotów przypada na Piekary, Liszki i Kaszów, ale, co istotne, organizacje pozarządowe funkcjonują w każdym sołectwie. Lisieckie stowarzyszenia angażują się w rozwój lokalny i poprawę życia mieszkańców w gminie/miejscowości, a także współtworzą ofertę czasu wolnego. Odgrywają też istotną rolę w realizacji zadań przewidzianych w „Programie współpracy Gminy Liszki z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego” – rocznie ok. 30 organizacji zaangażowanych jest w realizację kilkudziesięciu propozycji/wydarzeń, głównie w zakresie szeroko rozumianej oferty czasu wolnego dla mieszkańców. Aktywność lokalnych stowarzyszeń z terenu gminy Liszki przejawia się też w skutecznym pozyskiwaniu środków m.in. na niewielkie elementy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

Oferta czasu wolnego

- Oferta czasu wolnego jest rozproszona na terenie gminy, ze względu na lokalizację poszczególnych obiektów, przy czym większe wydarzenia kulturalne organizowane przez Gminę odbywają się zazwyczaj w Liszkach.
- Instytucje publiczne zajmujące się ofertą kulturalną w gminie to: **Gminna Biblioteka Publiczna w Liszkach oraz Urząd Gminy Liszki (Referat Kultury, Promocji i Sportu).**
- W skład Gminnej Biblioteki Publicznej wchodzi biblioteka w Liszkach oraz 2 filie – w Morawicy i Kaszowie. Księgozbiór biblioteczny w ostatnich 5 latach powiększył się (przyrost woluminów w latach 2016-2019, średnio o ok. 300 sztuk rocznie, przy czym liczba zakupionych nowości sięga ponad 1 tys. rocznie), a w 2020 r. liczba woluminów wynosiła 29 491. Od 2018 r. w gminie Liszki następował spadek liczby zarejestrowanych czytelników, co przekładało się też na niższe wartości wskaźnika liczby czytelników przypadających na 1000 mieszkańców. Pod tym względem gmina Liszki wypadła mniej korzystnie od pozostałych analizowanych jednostek, w których w okresie 2016-2019 z każdym rokiem powiększała się liczba czytelników. Biblioteka oprócz udostępniania materiałów bibliotecznych (w tym audiobooków czy materiałów elektronicznych na platformie ACADEMICA) prowadzi działania kulturalno-oświatowe: spotkania literackie, lekcje biblioteczne, oferta feryjna dla dzieci, wystawy, projekty promujące czytelnictwo (średnio kilkanaście wydarzeń rocznie).
- Do większych imprez cyklicznych należy Turniej Tańców Polskich „O Złoty Kłós Lisecki” (organizowany przez Stowarzyszenie Zespołu Pieśni i Tańca „Ziemia Lisecka” oraz Gminę Liszki). Poza tym w gminie regularnie rozgrywane są różne zawody sportowe o Puchar Wójta.

Zdjęcie 3. Turniej Piłkarski o Puchar Wójta Gminy Liszki 2017, źródło: liszki.pl

Zdjęcie 3. IV Turniej Tańców Polskich „O Złoty Kłós Lisecki”, źródło: liszki.pl

- **Działania w zakresie kultury i sportu** (np. pikniki, festyny, dożynki, koncerty, zawody sportowe), w tym promocji dziedzictwa kulturowego i produktów regionalnych (tradycje związane z plecionkarstwem – wiklina, koronkarstwem – koronka klockowa), **realizują też liseckie organizacje pozarządowe, zorganizowane grupy mieszkańców, grupy artystyczne** (m.in. Zespół Pieśni i Tańca „Ziemia Lisecka”, Gminna Orkiestra Dęta w Liszkach, Teatr Albertus w Mnikowie), **koła gospodyń wiejskich, parafie, lokalne stowarzyszenia, kluby sportowe, klub seniora.** Do mieszkańców gminy Liszki skierowane są też przedsięwzięcia i wydarzenia, np. warsztaty, (współ)organizowane przez LGD Blisko Krakowa.

- Głównym gminnym obiektem sportowym jest hala sportowo-widowiskowa w Liszkach przy SP im. św. Jana Kantego – obiekt jest przystosowany do treningów i meczów piłki siatkowej, koszykowej, ręcznej, halowej oraz tenisa, odbywają się w nim większe wydarzenia gminne. Poza tym na terenie gminy funkcjonują dwa kompleksy sportowe: Ośrodek Sportu i Rekreacji Fundacji im. ks. Siemaszki w Piekarach (hala sportowa, pływalnia, boiska zewnętrzne, sala fitness) oraz ośrodek treningowy Cracovia Training Center w Rącznej (całkowita powierzchnia kompleksu ok. 90 000 m², nowoczesna baza treningowa z pełnym zapleczem).
- Infrastruktura czasu wolnego umożliwia aktywności fizyczne na powietrzu dostępna w gminie to także m.in. tereny zagospodarowane przy zbiornikach wodnych, szlaki piesze i rowerowe, pojedyncze place zabaw, boiska.
- Niewielu badanych spędza wolny czas w sposób zorganizowany w gminie Liszki – 37% zadeklarowało, że korzysta z oferty rekreacyjno-sportowej, a 11% z kulturalno-edukacyjnej. Przy tym **62% respondentów stwierdziło, że oferta kulturalna dostępna w Liszkach nie spełnia ich oczekiwań** i w związku z tym korzystają z niej poza gminą, np. w Krakowie. Z kolei dzieci ankietowanych, które uczęszczają na zajęcia dodatkowe (edukacyjne, artystyczne czy sportowe), korzystają z takich propozycji głównie poza gminą Liszki (46%) – najczęściej w Krakowie, czasem też w Skawinie, Zabierzowie czy Czernichowie. Niecałe 9% poprzestaje na ofercie dostępnej w gminie Liszki.
- **Dla 20% ankietowanych mieszkańców istotny problem stanowiła niewystarczająca oferta czasu wolnego.** Uczestnicy ankiety w tym temacie zwracali uwagę na **braki zarówno w zakresie oferty i infrastruktury kulturalno-edukacyjnej** (brak domu kultury/światlic, gdzie odbywałyby się zajęcia, głównie dla dzieci, ale i innych grup wiekowych; a także różne wydarzenia np. seanse filmowe, półkolonie dla dzieci w wakacje), **jak i sportowo-rekreacyjnej** (niedobory dotyczących zróżnicowania zajęć sportowych tj. innych niż piłka nożna, placów zabaw czy przestrzeni dla młodzieży typu skatepark/pumptrack, boiska wielofunkcyjne, infrastruktury rowerowej). Tego typu postulaty formułowali także uczestnicy badań w działaniu.
- W podkrakowskich gminach o zwiększającej się populacji – m.in. w wyniku napływu osób przeprowadzających się z większych ośrodków miejskich – pojawiają się nowego rodzaju wyzwania w zakresie oferty spędzania czasu wolnego, związane z dostosowaniem jej jakości i zróżnicowania do potrzeb zarówno społeczności rdzennej, jak i oczekiwań mieszkańców napływowych. W najbliższych latach w gminie Liszki należy rozważyć podjęcie działań nakierowanych na rozbudowanie oferty kulturalno-edukacyjnej o walorach integrujących społeczność, ale też na diagnozie potrzeb mieszkańców w różnym wieku.

Pomoc społeczna

- Zadania z zakresu pomocy społecznej w gminie Liszki realizuje **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**. Do głównych zadań ośrodka należy pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej, w postaci pomocy pieniężnej oraz niepieniężnej. **Na terenie gminy działa także punkt konsultacyjny Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**, który nieodpłatnie udziela poradnictwa psychologicznego mieszkańcom gminy Liszki. Ponadto w miejscowości Morawica mieści się **oddział Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej**

prowadzonej przez gminę Zabierzów w porozumieniu ze Starostwem Powiatowym, który zapewnia dzieciom i młodzieży oraz rodzicom i nauczycielom z gminy Liszki specjalistyczną pomoc psychologiczną i pedagogiczną.

- **W 2019 roku ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w gminie Liszki korzystały 432 osoby, to jest ok 2,5% mieszkańców.** W stosunku do roku 2015 liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o 112 (tj. 20%). Podobnie jak ogólnie w regionie, odsetek osób korzystających ze świadczeń utrzymuje trend spadkowy. Liczba osób korzystających długotrwale ze świadczeń pomocy społecznej od 2015 roku utrzymuje się w gminie na podobnym poziomie około 80 osób/rocznie (po kilka-kilkanaście osób na sołectwo), a w 2020 roku wyniosła 76.
- W gminie Liszki najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, było kolejno: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- W latach 2015-2020 prowadzono procedurę niebieskiej karty w 198 rodzinach na terenie gminy Liszki. Z czego 14 rodzin było objętych pomocą przed rokiem 2015, a procedura niebieskiej karty trwała w tychże rodzinach również w latach 2015-2020. W analizowanym okresie roczna liczba rodzin objętych procedurą przyjmowała wartości między 35 a 62.
- **Generalnie problemy społeczne w gminie Liszki występują na stosunkowo niewielką skalę i nie stanowią kluczowych wyzwań rozwojowych na najbliższe lata.**

Opieka zdrowotna

- Dostępność przychodni w gminie Liszki w 2020 r., tak jak i w latach poprzednich, wynosiła 3 podmioty na 10 tys. mieszkańców i tym samym była niższa niż dla powiatu czy województwa (odpowiednio 5 oraz 6).
- **Podmiotem zapewniającym opiekę zdrowotną na terenie gminy jest Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Liszkach** (siedziba w Liszkach oraz filia – WOZ w Morawicy), którego podmiotem tworzącym jest Gmina Liszki. SP ZOZ realizuje świadczenia w ramach NFZ w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, opieki specjalistycznej i leczenia stomatologicznego (poradnia ginekologiczno-położnicza, poradnia stomatologiczna), badań diagnostycznych. Pozostałe placówki opieki zdrowotnej funkcjonujące na terenie gminy to podmioty prywatne, które świadczą usługi, w tym różnych specjalistów, odpłatnie.
- Między 2016 a 2020 r. w gminie Liszki nastąpiła duża zmiana w zakresie liczby mieszkańców przypadających na 1 aptekę: z 2428 do 4374, do której przyczyniły się wzrost liczby ludności przy jednoczesnym spadku liczby funkcjonujących podmiotów aptecznych. Tego rodzaju tendencja związana z obniżaniem dostępności aptek w analizowanym okresie jest charakterystyczna dla powiatu czy województwa.
- W latach 2016-2020 na terenie gminy odbywały się akcje profilaktyczne organizowane przez SP ZOZ: „Biała sobota” oraz „Biała niedziela” (w ich ramach oferowano nieodpłatnie usługi w zakresie m.in. profilaktyki stomatologicznej, konsultacji ze specjalistami, badań np. USG, EKG, warsztaty udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej). Poza tym mieszkańcy gminy Liszki

mogli korzystać z bezpłatnych badań profilaktycznych realizowanych w ramach programów profilaktycznych NFZ, programów współfinansowanych przez Województwo Małopolskie czy Starostwo Powiatowe (np. mammografia, dodatkowe przeglądy stomatologiczne dla dzieci, badania spirometryczne). W 2020 r. przyjęto też uchwałę dot. przystąpienia przez Gminę Liszki do realizacji programu zdrowotnego pn. „Badanie wad postawy uczniów klas V i VI szkół podstawowych w latach 2021-2025 z Powiatu Krakowskiego oraz korekta wykrytych wad na lata 2021-2025”.

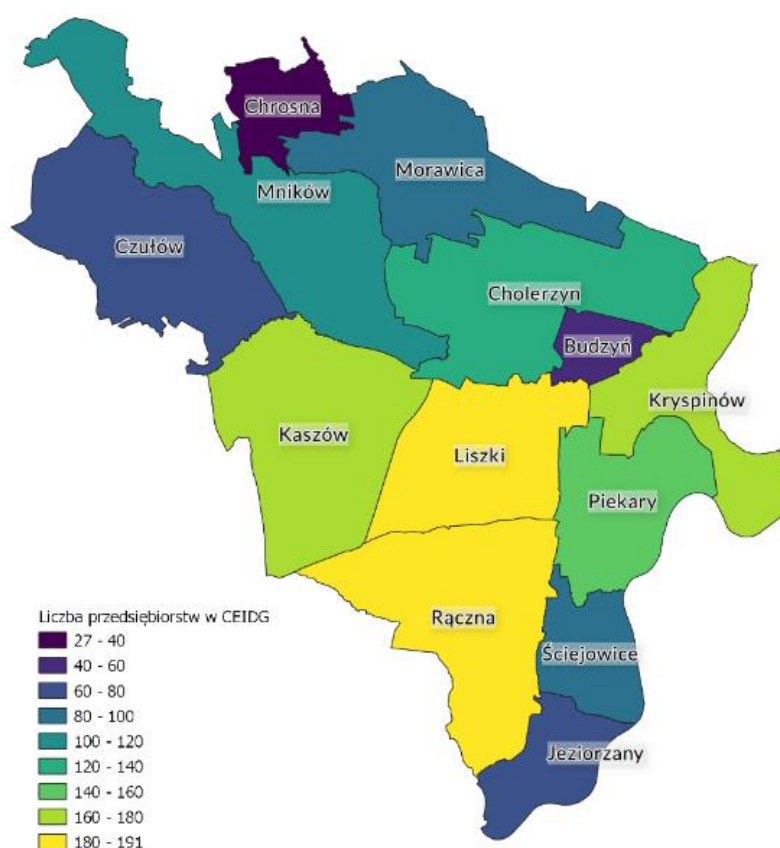
Bezpieczeństwo publiczne i w ruchu drogowym

- Gmina Liszki podlega pod Komisariat Policji w Zabierzowie. Podzielona jest ona na 4 rewiry, do których przypisani są poszczególni dzielnicowi (jeden na rewir).
- Bezpieczeństwo pożarowe poza Powiatową Strażą Pożarną zapewnia 10 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, a 3 jednostki (Jeziorzany, Liszki, Mników) należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.
- W gminie Liszki, zgodnie z ogólnokrajowymi trendami, interwencje straży pożarnej są najczęściej związane z miejscowymi zagrożeniami (57,7% ogółu zdarzeń w 2020 r., przy wartości dla województwa 71,3 i powiatu 68,3%). Nieco wyższy niż średnio w województwie czy powiecie w ostatnim roku był udział pożarów – 37,5% interwencji. Fałszywe alarmy stanowiły 4,8%.
- W strukturze rodzajów miejscowych zagrożeń w gminie Liszki w 2020 r. najczęstszą kategorią były zagrożenia w komunikacji (43,2% ogółu), odnotowano wzrost udziału zagrożeń medycznych (do 18%, czyli trzykrotność wartości z roku poprzedniego).
- Ogólna liczba przestępstw kryminalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w pierwszym półroczu 2020 r. w gminie Liszki była jedną z najwyższych wśród porównywanych jednostek – 66,92. W gminie Liszki odnotowano też najwyższy wskaźnik w przypadku kradzieży z włamaniem (9,72 do średniej wojewódzkiej 4,18) oraz kierowania pojazdami w stanie nietrzeźwości (12,01 do 4,70 dla województwa).
- W ostatnich 6 latach w gminie Liszki liczba zdarzeń drogowych wahała się od 217 do 326 rocznie, nie występuje w tym zakresie wyraźna tendencja wzrostowa lub spadkowa. Do największej liczby zdarzeń doszło w Kryspinowie (726 w latach 2015-2020), co może częściowo wynikać z faktu, iż przez to sołectwo przebiega autostrada A4 oraz droga wojewódzka DW774. Wzmożony ruch samochodowy występuje także w okresie letnim w okolicach Zalewu.
- Jednocześnie odnotowano spadkową tendencję w przypadku liczby osób rannych w zdarzeniach drogowych w ostatnich 5 latach – od 41 w 2016 roku do 9 w 2020. W ostatnich 6 latach w gminie Liszki w wyniku zdarzeń drogowych zmarło 13 osób.

Sfera gospodarcza

Przedsiębiorczość i lokalna gospodarka

- W gminie Liszki w sierpniu 2021 r. działało 1 515 przedsiębiorstw. **Występuje koncentracja podmiotów w południowych miejscowościach** zlokalizowanych wzdłuż (lub w pobliżu) drogi wojewódzkiej nr 780 Kraków-Chełm Śląski, tzn. w Liszkach, Rącznej, Kaszowie i Kryspinowie.
- W latach 2016-2020 r. liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w gminie Liszki wzrosła o ¼ i zrównała się ze średnią wartością dla powiatu (125).
- **Gmina Liszki charakteryzuje się stosunkowo wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości wyrażonym w liczbie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców:** w 2020 r. wynosił 102, przewyższając średnią dla powiatu (100) i regionu (92).

Rysunek 1. Liczba Podmioty gospodarcze (CEIDG) wg sołectw stan na 2.08.2021 r.,
Źródło: Opracowanie własne

- W gminie Liszki w 2020 r. działało 14 średnich i dużych przedsiębiorstw (powyżej 50 pracowników) i liczba ta nie ulegała większym zmianom w ostatnich latach. Dynamicznie rozwija się sektor mikroprzedsiębiorstw – tych w stosunku do 2016 r. odnotowano o 25% więcej (przyrost wyższy od średniej dla powiatu czy KrOF).
- Struktura poszczególnych sektorów gospodarczych jest w gminie Liszki na poziomie zbliżonym do powiatu krakowskiego oraz województwa: dominacja podmiotów usługowych (ok. 75% wszystkich przedsiębiorstw), niewielki odsetek podmiotów zajmujących się rolnictwem (1,1%), natomiast pewne różnice dotyczą udziału podmiotów budowlanych i przemysłowych: **gmina**

Liszki wyróżnia się dość dużym udziałem przemysłu i budownictwa (29%), zwłaszcza na tle obszaru funkcjonalnego (17%). W latach 2016-2020 miał miejsce znaczący przyrost (o 42%) podmiotów budowlanych (sekcja F PKD 2007). Do wzrastających sekcji należą także m.in. przetwórstwo przemysłowe, informacja i komunikacja czy działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. W gminie Liszki zauważa się koncentrację przestrzenną określonych form działalności – m.in. przemysłowo-produkcyjnych w sąsiedztwie A4 oraz lotniska, czy turystyczno-usługowych wokół Zalewu „Kryspinów”.

- Korzystne położenie – w sąsiedztwie Krakowa i węzłów autostradowych – zwiększa możliwości prowadzenia aktywnej polityki inwestycyjnej. Efektem jest powstawanie zakładów produkcyjnych czy centrów logistycznych.

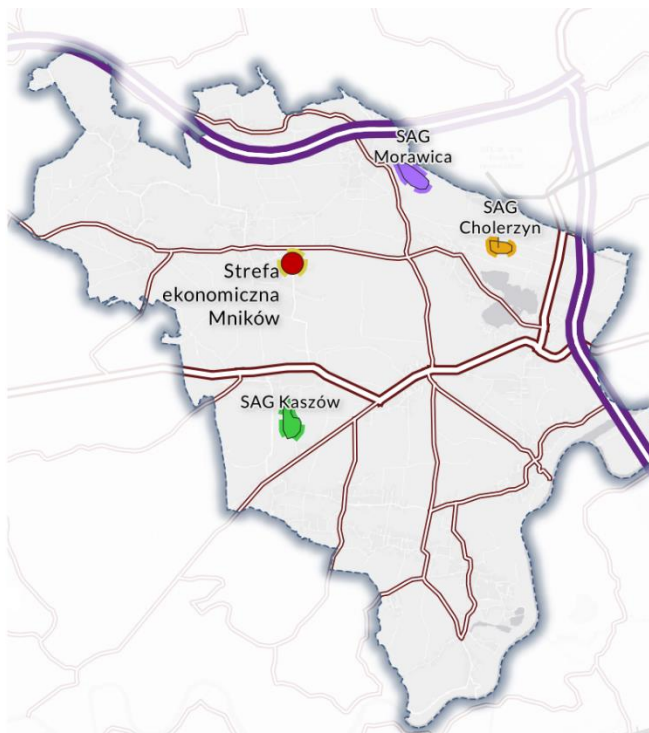
- Na terenie gminy Liszki utworzono Strefę Aktywności Gospodarczej (SAG) Kaszów-Cholerzyn-Morawica o łącznej powierzchni ponad 22 ha (Morawica 7,26 ha, Kaszów 11,07 ha, Cholerzyn 4,67 ha). Z kolei w Mnikowie wyodrębniono fragment krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSE).

- Niektóre podmioty gospodarcze z terenu gminy ze względu na dynamiczny rozwój zostały wyróżnione w rankingach biznesowych:

w zestawieniu Diamentów Forbesa na poziomie województwa małopolskiego w pierwszej setce znalazło się aż 5 podmiotów z gminy Liszki, z czego jeden w pierwszej piątce.

- Według ankietowanych mieszkańców Gmina Liszki nie budzi jednoznacznych skojarzeń z dobrym miejscem do prowadzenia firmy i realizacji inwestycji biznesowych, natomiast większość z nich przyznaje, że na terenie gminy są dostępne zróżnicowane usługi (i mając je pod ręką nie trzeba jeździć do Krakowa), a także korzysta z oferty usługowo-handlowej dostępnej w gminie Liszki.

- W oparciu o potencjały gminy i potrzeby mieszkańców kolejny okres strategiczny powinien koncentrować się na **prowadzeniu działań mających na celu wzmocnienie pozycji gminy jako miejsca atrakcyjnego inwestycyjnie (w duchu rozwoju zrównoważonego) oraz wsparcie pozycji lokalnych przedsiębiorców i wytwórców.**

Rysunek 2. Lokalizacja SAG oraz SSE w gminie Liszki
Źródło: Opracowanie własne

Rynek pracy

- **Statystyki dotyczące bezrobocia w gminie Liszki są zbieżne z ogólnymi trendami występującymi w Polsce (trend spadkowy zachwiany przez pandemię COVID-19):** liczba osób bezrobotnych w latach 2016-2019 stopniowo się zmniejszała, a w 2020 r. dość gwałtownie wzrosła do 353, przekraczając nieco wartość z 2016 r. Podobne zmiany dotyczyły także grupy osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy).
- **W 2020 r. w gminie Liszki wskaźnik bezrobocia wynosił 3,3 (liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym), czyli oscylował wokół poziomu bezrobocia naturalnego** i był niższy od średniej wojewódzkiej (4,0) oraz zbliżony do średniej dla powiatu oraz KrOF (odpowiednio 3,5 oraz 3,4). W grupie bezrobotnych występuje nieznaczna przewaga kobiet, lecz nie odbiega to od sytuacji w regionie ogółem.
- Na tle kraju, regionu, ale i sąsiednich powiatów (nie wliczając Krakowa) powiat krakowski stanowi miejsce atrakcyjne dla pracowników pod względem wysokości zarobków. Poziom przeciętnego wynagrodzenia brutto po 2014 r. przekroczył średnią wartość dla Polski i od tamtego czasu przekracza ją o ok. 5-8%. Należy zaznaczyć jednak dużą konkurencyjność Krakowa jako miejsca pracy w aspekcie dochodowym – średnie wynagrodzenie w Krakowie rośnie o 9% rocznie (dla pow. krakowskiego 6,4%) i w 2020 r. o 900 zł przekroczyło średnią wartość dla regionu.
- **Generalnie skala bezrobocia w gminie Liszki jest niewielka i nie stanowi znaczącego problemu dla rozwoju gminy.** Wielu mieszkańców pracuje w Krakowie, ale cały czas rozwijają się też biznesy oraz większe inwestycje na terenie gminy. Należy mieć jednak na uwadze, że z epidemią COVID-19 pojawiły się nowe wyzwania dla lokalnych pracodawców i pracowników, m.in. w zakresie zapotrzebowania na nowego rodzaju usługi czy zmiany charakteru pracy (większe znaczenie usług bezkontaktowych, wprowadzanie pracy zdalnej itd.).

Rolnictwo i produkcja rolnicza

- **84% powierzchni gminy Liszki to grunty rolne** i jest to odsetek o ok. 20 p.p. wyższy niż w regionie ogółem. Grunty orne stanowią jednak mniejszą część obszaru gminy (54%) niż w przypadku powiatu krakowskiego ogółem (62%). Gminę Liszki wyróżnia natomiast relatywnie wysoki udział łąk trwałych (15%) i sadów (6%). Znaczne pokrycie gminy gruntami rolnymi sprawia, że do głównych inwestycji w zakresie rolnictwa podejmowanych przez Gminę – na podstawie sprawozdań budżetowych z ostatnich lat – należą w szczególności m.in. rozbudowa zbiorników i infrastruktury wodnej czy też dróg dojazdowych do gruntów rolnych.
- W gminie przeważają gleby brunatne (właściwe, wyługowane), pseudobielicowe oraz czarnoziemy. W pobliżu lotniska Kraków-Balice (Morawica) występują największe obszary posiadające wyjątkowo korzystne uwarunkowania dla prowadzenia upraw w wysokiej kulturze roli. Wzdłuż koryta rzeki Wisły występują gleby wyższej jakości, w tym użytki zielone wysokich klas. Na terenie gminy Liszki przeważają gleby o klasach bonitacyjnych III-IV.

Zdjęcie 4. Lisieckie produkty tradycyjne, źródło: liszki.pl

— W kontekście przetwórstwa rolno-spożywczego, gminę Liszki wyróżniają **dwie tradycyjne wyroby wpisane na Listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi: kiełbasa lisiecka** (produkt posiada również Chronione Oznaczenie Pochodzenia) oraz **kukiełka lisiecka** – pszenne pieczywo o wrzecionowatym kształcie.

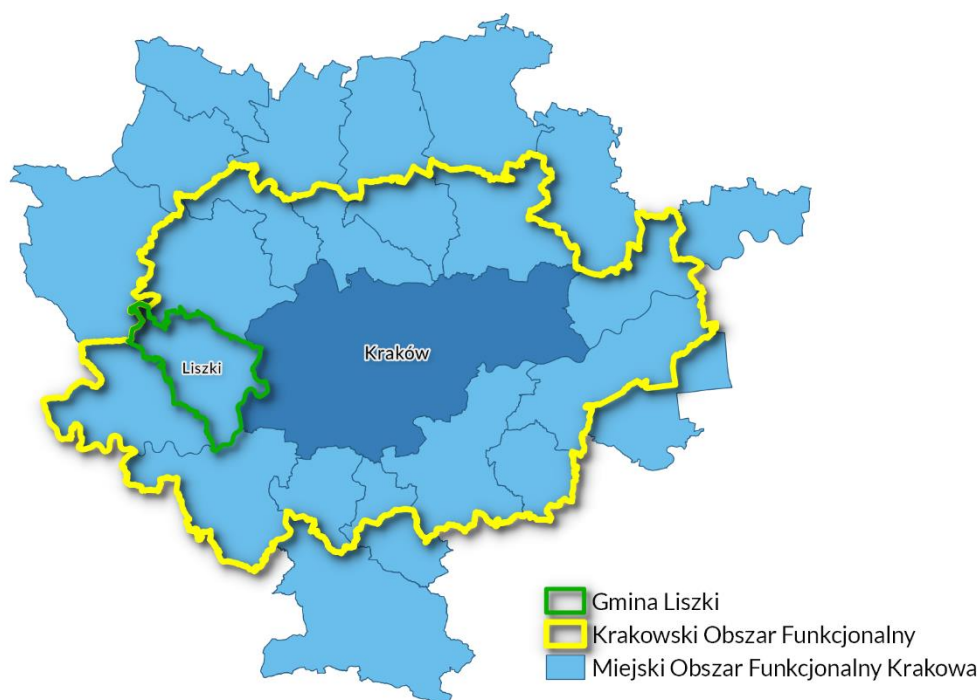
Finanse samorządowe

- **Wydatki Gminy Liszki w przeliczeniu na mieszkańca od 2016 r. wzrosły o 1,2 tys. zł (1/3).** Jest to jednak stosunkowo niska zmiana na tle sąsiednich gmin (Czernichów, Zabierzów), gdzie wydatki są o około połowę wyższe. W tym okresie nastąpiła także **zwyżka dochodów**, która wynikała m.in. z przekazania gminom wielomilionowych dotacji celowych na realizację świadczenia Rodzina 500+. Od 2016 r. udział dotacji w strukturze dochodów budżetowych gminy Liszki podniósł się o 7 p. p., z kolei udział dochodów własnych spadł o 4 p. p., a podobne zmiany miały miejsce w pozostałych analizowanych jednostkach, co jest zbieżne z obserwowanym w wielu polskich gminach od 2008 r. spadkiem udziałów dochodów własnych na rzecz wzrostu udziału dotacji. Co do zasady struktura budżetu gminy Liszki, w tym udziału poszczególnych kategorii w wydatkach budżetowych, nie odbiega znacząco od pozostałych jednostek.
- **Na podstawie analizy wartości wydatków majątkowych na mieszkańca w gminie Liszki obserwuje pewne spowolnienie w zakresie aktywności inwestycyjnej. Wskaźnik w 2020 r. osiągnął 574 zł**, czyli połowę jego wartości dla powiatu i obszaru funkcjonalnego. Z kolei udział wydatków inwestycyjnych w ogóle wydatków gminy Liszki radykalnie zmniejszył się w stosunku do 2016 r., kiedy to gmina Liszki wyraźnie przodowała na tle porównywanych jednostek. Ostrożne podejście do tego rodzaju wydatków wpływa na inne wskaźniki: w gminie Liszki wskaźnik zdolności do samofinansowania w stosunku do 2017 r. podniósł się czterokrotnie (w 2020 r.: 1,74) i zdecydowanie przewyższa przeciętne wartości regionalne (województwo: 1,01, powiat: 1,09).
- W zakresie korzystania ze środków europejskich gmina Liszki osiąga przeciętne wyniki, jeśli chodzi o liczbę umów na 1000 mieszkańców (1,66), natomiast wartość umów na mieszkańca (5,5 tys. zł) jest nieco niższa w porównaniu do średnich dla powiatu czy obszaru funkcjonalnego.

Sfera przestrzenna

Planowanie przestrzenne i zagospodarowanie przestrzeni

- Gmina Liszki to gmina wiejska, która zajmuje powierzchnię 72 km² i składa się z 14 sołectw. Gmina Liszki znajduje się w obrębie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krakowa (MOF) oraz Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego (KrOF)⁴, przynależy do Stowarzyszenia Metropolia Krakowska (SMK), jest także członkiem Lokalnej Grupy Działania Blisko Krakowa.
- W gminie Liszki w ostatnich 7 latach zdecydowanie **wzrósł udział powierzchni gminy objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego** – z 54% w 2015 roku do 88% w połowie 2021 roku.
- Pozytywnym wyróżnikiem jest także fakt, że wszystkie mpzp (20) są aktualne lub w trakcie aktualizacji, na 2022 r. planuje się także rozpoczęcie prac nad opracowaniem zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Dokumenty planistyczne tj. MPZP czy SUIKZP pozwalają na utrzymanie ładu przestrzennego oraz harmonijne i długofalowe planowanie zagospodarowania przestrzeni gminy, stąd pokrycie gminy takimi dokumentami jest istotne z punktu widzenia jej dalszego rozwoju. Dokumenty te określają warunki do dalszej zabudowy czy użytkowania terenów, co może mieć bezpośrednie przełożenie na inwestycje realizowane w gminie, wybór kierunku jej rozwoju (np. w kierunku rozwoju zabudowy mieszkaniowej lub przemysłowej, zabezpieczenie odpowiedniej powierzchni terenów zielonych) czy zapewnienie jakości życia mieszkańców (ochrona przed nadmierną zabudową gminy).

Rysunek 3. Gmina Liszki na tle Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krakowa (MOF) oraz Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego (KrOF)⁴

⁴ Optymalny zasięg MOF Krakowa został wskazany w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, natomiast zasięg KrOF w niniejszym dokumencie jest używany w węższym znaczeniu – jako obszar gmin wchodzących w skład SMK.

Środowisko przyrodnicze i tereny zielone

- Gmina Liszki położona jest w południowej części Jury Krakowsko-Częstochowskiej, na styku 3 mezoregionów: Garbu Tenczyńskiego, Obniżenia Cholerzyńskiego i Rowu Skawińskiego. **Cechują ją urozmaicona rzeźba terenu z atrakcyjnymi, także pod kątem turystycznym, formami krasowymi (jaskinie, skałki).**
- Gminę Liszki charakteryzuje **najmniejsza lesistość i udział obszarów prawnie chronionych wśród porównywanych jednostek – kolejno 5,5% oraz 28,1%.**

- W gminie Liszki występują **dość różnorodne formy ochrony przyrody**: rezerваты przyrody Dolina Mnikowska (pow. 20,89 ha) i Zimny Dół (pow. 2,22 ha); parki krajobrazowe: Bielańsko-Tyniecki oraz Tenczyński; stanowisko dokumentacyjne; obszar NATURA 2000 PLH120059 Dolina Sanki oraz 9 pomników przyrody (źródło, jaskinia, staw, skałka i drzewa).

Zdjęcie 5. Zimny Dół, źródło: liszki.pl

- Na terenie gminy znajdują się elementy sieci ECONET-PL: obszar węzłowy o znaczeniu krajowym „Obszar krakowski” oraz korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym „Dolina Górnej Wisły”. Inwestycje planowane na terenie gminy powinny uwzględniać uwarunkowania wynikające z przynależności terenów do sieci ECONET.
- Według danych BDL GUS w 2019 roku na terenie gminy Liszki nie występowały publiczne tereny zielone typu park, zieleń uliczna czy osiedlowa, co warunkuje wiejski charakter gminy. **Udział terenów zielonych w powierzchni wyniósł jedynie 0,1%**, na co składały się cmentarze. Jest to wartość zbliżona do średniej dla powiatu (0,2%), ale niższa od średniej wojewódzkiej. Na terenie gminy Liszki znajduje się także kilka ogólnodostępnych placów zabaw dla dzieci, które można zaliczyć do terenów urządzonych z elementami zieleni.
- Na terenie gminy Liszki znajduje się kilka pałaców i dworów wraz z parkami (Morawica, Piekary, Kryspinów, Ściejowice), jednak większość z nich jest zaniedbana i niedostępna do zwiedzania czy rekreacji. Uporządkowanie i otwarcie parków przydworskich może podnieść atrakcyjność turystyczną gminy, jak także zapewnić nowe tereny rekreacyjne dla mieszkańców gminy.
- Według danych w systemie PIG-PIB w bazie MIDAS na dzień 31.12.2020 r. w gminie Liszki występowało 1 użytkowane złożo surowców naturalnych (piasku) zlokalizowane w Cholerzynie. Powierzchnia złoża wynosiła 59,58 ha i było ono użytkowane przez Krakowskie Zakłady Eksploatacji Kruszywa S.A.
- Sieć hydrograficzną w gminie Liszki tworzą Wisła i Sanka oraz ich dopływy (m.in. Potok Kaszowski, Potok Piekarski, Potok Czułowski, rzeki Rącznianka i Brzoskwinka). Rzeka Wisła ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy Liszki – stanowi potencjał krajobrazowy, środowiskowy oraz rekreacyjny (w tym turystyczno-gospodarczy) oraz szansę do współpracy przy realizacji przedsięwzięć ponadlokalnych, a jednocześnie tworzy naturalną barierę przestrzenną.

- Na terenie gminy Liszki występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Wisły, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q1%) oraz na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q10%) (między korytem rzeki a wałem przeciwpowodziowym oraz między wałami przeciwpowodziowymi rzeki Sanka). Jednocześnie zgodnie z art. 16 pkt 34 ppkt c) ustawy z dnia 20 lipca 2017r. Prawo wodne, obszary szczególnego zagrożenia powodzią obejmuje także tereny pomiędzy brzegiem Wisły, Sanki i Brzoskwinki a wałami przeciwpowodziowymi. Na terenie gminy występują również obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2%, a także obszary narażone na zalanie w przypadku całkowitego zniszczenia wału przeciwpowodziowego Wisły (wyznaczone dla przepływu o prawdopodobieństwie wystąpienia 1%).
- Zarówno Wisła, jak i Sanka (częściowo) posiadają wały przeciwpowodziowe. **W 2017 roku w Piekarach oddano do użytku suchy zbiornik przeciwpowodziowy**, który ma na celu zabezpieczać mieszkańców sołectwa przed powodzią.
- **Na terenie gminy Liszki występują 4 jednolite części wód powierzchniowych (jcwp) oraz 3 jednolite części wód podziemnych (jcwpd).** Wszystkie jcwp cechują się złym stanem ogólnym, za co odpowiada głównie zły stan/potencjał ekologiczny. Do głównych działań zawartych w Programie wodnośrodowiskowym kraju dla wskazanych jcwp należą budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej, w tym m.in. rozbudowa sieci w aglomeracji Liszki-Piekary oraz modernizacja oczyszczalni ścieków w Piekarach. W przypadku jednolitych części wód podziemnych (jcwpd) znajdujących w granicach gminy Liszki stan ogólny wszystkich został oceniony jako dobry.
- Zgodnie z *Planem przeciwdziałania skutkom suszy w gminie Liszki występuje słabe zagrożenie suszą rolniczą i hydrogeologiczną (klasa I) oraz silne zagrożenie suszą hydrologiczną (klasa III)*. Od 2020 roku gmina Liszki realizuje program *W gminie Liszki łapiemy deszczówkę* mający na celu zachęcenie mieszkańców do zbierania wody opadowej i wykorzystywania jej np. do podlewania ogródków. Rekomendowane jest prowadzenie dalszych działań z zakresu wpierania małej retencji na terenie gminy oraz prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych w tym zakresie.
- **Ważnymi elementami sieci hydrograficznej są zbiorniki wodne w Cholerzynie i Budzynie** – Zalew na Piaskach (Zalew Kryspinów) i Zalew Budzyński. Kąpieliska stanowią główną atrakcję turystyczną gminy Liszki. W Cholerzynie znajdują się także łowiska dla wędkarzy.
- **Według ankietowanych mieszkańców walory przyrodnicze i krajobrazowe stanowią atut gminy Liszki** (68% zgodności ze strony respondentów). Jednocześnie blisko 1/3 uczestników ankiety do głównych problemów występujących w gminie zaliczyła zaniedbane środowisko naturalne i niektóre przestrzenie publiczne. Także uczestnicy badań w działaniu w kontekście problemów podnosili kwestie środowiskowo-przestrzenne, takie jak dzikie wysypiska na terenie gminy, zanieczyszczone cieki i zbiorniki wodne, niewystarczająca ilość dostępnych / zaaranżowanych terenów zielonych. Dlatego też **wśród** pięciu **najbardziej potrzebnych działań** (priorytetów na najbliższe 10 lat) znalazła się **większa dbałość o tereny zielone, cenne przyrodniczo oraz tworzenie nowych urządzonych terenów zielonych** (ten kierunek wskazało 39% badanych), także młodzież wskazywała środowisko (jakość wody i powietrza, porządek i tereny zielone) jako priorytetowy obszar działań.

Jakość powietrza i odnawialne źródła energii

- **Gminę Liszki, podobnie jak większość małopolskich gmin, dotyka problem zanieczyszczenia powietrza, szczególnie odczuwalny w okresie jesienno-zimowym (sezonie grzewczym) i związany z wysokimi stężeniami pyłów zawieszonych: PM₁₀ i PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu, Główną przyczyną występowania ponadnormatywnych stężeń tych szkodliwych dla zdrowia substancji jest oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków.**
- Gmina Liszki znajduje się w strefie małopolskiej – jednej z 3 stref wydzielonych w województwie pod kątem rocznej oceny jakości powietrza sporządzanej przez GIOŚ. W ocenie rocznej ocenie za 2020 r. została ona zaliczona do klasy C ze względu na ochronę zdrowia z uwagi na: PM₁₀ (stężenia roczne i 24-godz.), B(a)P w PM₁₀ oraz do klasy C1 dla pyłu PM_{2,5}, co oznacza, że stężenia tych substancji przekroczyły poziom dopuszczalny/docelowy.
- **Na terenie gminy Liszki zainstalowane są czujniki mierzące stężenie pyłów PM₁₀ oraz PM_{2,5}, m.in. w ramach sieci monitoringu Airly czy realizacji projektu ESA, m.in. na budynkach szkół. Pomiary z czujników Airly z lat 2018-2020 dokumentują przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłów PM₁₀ oraz PM_{2,5} (głównie w sezonie grzewczym)⁵.**
- W celu poprawy jakości powietrza w gminie realizowane są działania ukierunkowane na ograniczenie niskiej emisji (likwidacja nieekologicznych pieców wraz z kontrolami w zakresie spalania odpadów) oraz podnoszenie efektywności energetycznej – instalacja odnawialnych źródeł energii (OZE). **W latach 2017-2020 zlikwidowano 656 kotłów**, a wymiany źródeł ciepła były realizowane w ramach różnych programów dotacyjnych, m.in. RPO WM (ZIT), WFOŚiGW, PGNiG oraz finansowanego z budżetu gminy – Gminnego Programu wymiany palenisk.
- W latach 2017-2018 gmina Liszki wyróżniała się pozytywnie na tle województwa pod kątem rozbudowy sieci gazowej. Z kolei w ramach realizacji partnerskiego projektu „Czysta Energia Blisko Krakowa”⁶ w gminie Liszki w 54 gospodarstwach zamontowano jednostki wytwarzające energię ciepłą i elektryczną wykorzystujące odnawialne źródła energii.
- Wśród działań na rzecz poprawy powietrza w gminie Liszki w ostatnich 5 latach były realizowane akcje informacyjno-edukacyjne oraz pojedyncze projekty, prowadzone we współpracy m.in. z LGD Blisko Krakowa, Stowarzyszeniem Metropolia Krakowska, Krakowskim Alarmem Smogowym, Polskim Alarmem Smogowym.
- Także dla ankietowanych mieszkańców jakość powietrza to istotna sprawa – **według badanych to właśnie zanieczyszczone powietrze jest największym problemem w gminie Liszki** (58% wskazań). Stąd, wśród uczestników ankiety silne oczekiwanie, aby przeciwdziałać smogowi – dla 65% poprawa jakości powietrza stanowi priorytet wśród działań na najbliższe 10 lat. Dla osób w wieku 20-49 lat bardzo istotne były także działania związane

⁵ W przypadku pyłu PM₁₀ średnie wartości za grudzień 2020 wynosiły – Czułów: 75 µg/m³, Liszki i Rączna: 88 µg/m³, Jeziorzany: 101 µg/m³, Cholerzyn: 109 µg/m³, a w przypadku pyłu PM_{2,5} – Czułów 44 µg/m³, Liszki 50 µg/m³, Cholerzyn i Rączna: 55 µg/m³, Jeziorzany: 62 µg/m³. Na przestrzeni lat 2018-2020 nastąpił pewien spadek dla odnotowanych w poszczególnych miesiącach zimowych wartości dla pyłu PM₁₀ (z wyjątkiem stycznia). Dane dla pyłu PM_{2,5} nie charakteryzują się wyraźnym trendem, jedynie dla stanowiska w Czułowie zauważa się stałe zmniejszanie wartości dla poszczególnych miesięcy zimowych.

⁶ Liderem projektu jest LGD Blisko Krakowa, a partnerami gminy Czernichów, Liszki, Skawina i Świątniki Górne. Projekt jest współfinansowany ze środków RPO WM na lata 2014-2020.

z przygotowaniem się do zmian klimatu (m.in. do takich zjawisk jak susze, gwałtowne burze) – ponad połowa badanych z tej grupy wiekowej uznała je za priorytet.

- **Społeczne postulaty, przekroczenia stężeń szkodliwych dla zdrowia substancji, a także pozostająca liczba kotłów do wymiany (ok. 1,8 tys. kotłów⁷), dlatego też w najbliższych latach cały czas potrzebne będą różne formy wspierania mieszkańców – kontynuacja prowadzonych do tej pory działań i programów** często wymagających pozyskania zewnętrznego finansowania (wymiana urządzeń grzewczych, wspieranie instalacji OZE, działania edukacyjne, doradztwo realizowane przez ekodoradców).

Atrakcyjność turystyczna

- **Potencjał turystyczny gminy Liszki bazuje na jej położeniu w atrakcyjnej części województwa oraz bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa**, który jest ważnym centrum turystyczno-kulturalnym. Generalnie, cały powiat krakowski uznawany jest za obszar atrakcyjny w skali kraju – z wartością wskaźnika atrakcyjności turystycznej równą 19,1 uplasował się na 9 miejscu zestawienia powiatów w ramach analizy walorów turystycznych powiatów opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) w 2015 r.
- **Ważnymi walorami turystycznymi gminy Liszki są walory przyrodnicze – Dolina Mnikowska, Dolina Brzoskwinki, wąwóz Pórzeczki** (z wapiennymi skałami wykorzystywanymi do wspinaczki) **czy rezerwat przyrody Zimny Dół w Czulowie**, Stosunkowo dobrze rozwinięta jest też infrastruktura szlaków turystycznych na terenie gminy (piesze, rowerowe, samochodowy).

Zdjęcie 6. Zalew „Kryspinów”, źródło: liszki.pl

– **Główną atrakcją turystyczną stanowi Zalew „Kryspinów”** znajdujący się na terenie sołectw Cholerzyn i Budzyń. Poza możliwością korzystania z piaszczystych plaż oraz samego kąpieliska, dostępne są różnorodne atrakcje dodatkowe: sporty wodne (rowerki wodne, kajaki, wakeboard, flyboard i in.), boiska do siatkówki czy korty tenisowe, park linowy, place zabaw oraz miejsca piknikowe/do grillowania.

W pobliżu dostępna jest także oferta gastronomiczna. W sezonie letnim Zalew jest bardzo popularnym miejscem wypoczynku nad wodą dla mieszkańców okolicznych gmin.

- Infrastruktura turystyczna w zakresie obiektów gastronomicznych jest dostępna i zwiększyła się na przestrzeni ostatnich 5 lat – wg BDL GUS w 2020 roku na 1000 mieszkańców przypadają 4 obiekty, czyli powyżej średniej dla województwa i powiatu (3). Z kolei baza noclegowa jest słabiej rozwinięta – na podstawie analizy ogólnodostępnych danych, w 2021 r. można wymienić przynajmniej 10 miejsc oferujących usługi noclegowe na terenie gminy Liszki.

⁷ Na podst.: <https://smoglab.pl/zbyt-wolna-walka-ze-smogiem-w-obwarzanku-krakowskim/>, dostęp: 29.07.2021 r.

- Gmina Liszki, podobnie jak inne podkrakowskie gminy, jest atrakcyjnym celem jednodniowych wycieczek dla mieszkańców Krakowa i okolicznych gmin. Znaczną przewagę w stosunku do pozostałych gmin daje Liszkom obecność Zalewu „Kryspinów”, który w sezonie letnim generuje duży ruch turystyczny. Jest to zdecydowanie silny potencjał turystyczny gminy, na którym, w połączeniu z atrakcyjnymi terenami przyrodniczymi, można budować ofertę turystyczną gminy Liszki ukierunkowaną na pobyty jednodniowe oraz weekendowe. **Dlatego w najbliższych latach warto postawić na poszerzenie i podnoszenie jakości oferty Zalewu (kreowanie go jako wizytówki gminy), jak i równolegle zadbać o pozostałe tereny**, tj. dobre oznakowanie i przygotowanie szlaków turystycznych bazujących na walorach gminy, m.in. tablice informacyjno-edukacyjne, broszura/materiał promocyjny z przebiegiem i opisem szlaków, mała architektura (ławki, miejsca piknikowe, wiaty), dostępność (wyznaczone miejsca parkingowe, łączące trasy piesze/rowerowe).

Zabytki i produkty tradycyjne

- **Atrakcyjność turystyczną gminy Liszki podnoszą walory kulturowe takiej jak zabytki, produkty regionalne** itp. Na terenie gminy Liszki znajdują się zabytkowe budowle, m.in. kościoły i zespoły dworskie, a także budynki mieszkalne i gospodarcze czy kapliczki przydrożne. **W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Liszki (GEZ) ujęto 83 obiekty – dzieła architektury i budownictwa**, najwięcej z nich zlokalizowanych jest w Morawicy i Kaszowie (odpowiednio 20 i 14). **Ponadto 8 obiektów figuruje w Rejestrze Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego** (3 w Morawicy, po 1 w: Czułowie, Kryspinowie, Mnikowie, Piekarach i Ściejowicach)⁸, a 23 obiekty znajdują się w Rejestrze Zabytków Archeologicznych⁹. Jeden z tych zabytków – zespół pałacowy w Piekarach uznaje się za obiekt zabytkowy z obszaru województwa małopolskiego szczególnie zagrożony, który powinien zostać objęte pracami ratunkowymi / interwencyjnymi¹⁰.

Zdjęcie 7. Pałac w Piekarach,
źródło: liszki.pl

⁸ Za: <https://www.wuoz.malopolska.pl/wp-content/uploads/2021/07/Rejestr-powiaty-lipiec-2021.pdf> [dostęp: 5.08.2021 r.] oraz https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych [dostęp: 5.08.2021 r.].

⁹ Za: Rejestr zabytków archeologicznych, dane na dzień 16 lipca 2021 r., <https://dane.gov.pl/pl/dataset/210,rejestr-zabytkow-archeologicznych> [dostęp: 5.08.2021 r.]

¹⁰ Za: Diagnoza zasobów dziedzictwa kulturowego w ramach Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021.

Zdjęcie 8. Kościół w Morawicy, źródło: liszki.pl

– **Zespół kościoła pw. św. Bartłomieja w Morawicy określa się jako zabytek rejestrowy o znaczeniu regionalnym**¹¹. Z kolei kościół pw. św. Mikołaja w Liszkach został uwzględniony w zestawieniu 220 obiektów z terenu Małopolski zasługujących na wpis do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego ze względu na wartości artystyczne, historyczne lub naukowe¹².

– **Do tradycyjnych produktów, charakterystycznych dla gminy i wykorzystywanych do celów promocyjnych, należą: kiełbasa lisecka** (wpisana na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz do rejestru UE chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych – jako produkt o chronionym oznaczeniu geograficznym), **kukiełki liseckie** (podłużne bułki pszenne), **wyroby wikliniarskie** (głównie produkowane w Ściejowicach, Jeziorzanach i Rącznej). Gmina w działaniach informacyjno-promocyjnych, zwłaszcza skierowanych do najmłodszych, posługuje się też swoim brand hero – Liskiem Liseckim.

Zasoby mieszkaniowe

- **W gminie Liszki corocznie wzrasta liczba budynków mieszkalnych, a dynamika zmian jest nieznacznie większa niż średnia dla powiatu krakowskiego czy gmin KrOF.** W 2020 roku przyrost budynków mieszkalnych w stosunku do 2016 roku wynosił 12,5% i był to najwyższy wynik wśród omawianych jednostek. Wyraźny skok widoczny jest zwłaszcza w ostatnim roku (z 5172 budynków w 2019 r. do 5581 w 2020 r.), co częściowo może być efektem zbliżania się maksymalnego poziomu zagęszczenia zabudowy w innych gminach podkrakowskich.
- Jednocześnie w ostatnich 5 latach w gminie Liszki zauważa się niewielką tendencję spadkową w przypadku liczby mieszkań oddanych do użytku na 10 tys. mieszkańców (45 w 2016 roku i 29 w 2020 roku). Wartość tego wskaźnika w 2020 roku była blisko dwukrotnie niższa niż średnia dla powiatu krakowskiego czy dla sąsiedniej gminy Zabierzów.
- **W latach 2015-2020 w skali samej gminy najwięcej mieszkań oddano do użytku w Rącznej** (80 w ostatnich 5 latach), **Kryspinowie** (72) oraz **Piekarach** (54) i **Cholerzynie** (48). Może to świadczyć o większej atrakcyjności budowlanej wschodniej części gminy w bezpośrednim sąsiedztwie z Krakowem.
- Gmina posiada 7 lokali mieszkalnych w budynkach stanowiących własność gminy (głównie w budynkach szkół podstawowych). W 2020 roku nie było mieszkańców oczekujących na mieszkanie komunalne.

¹¹ Dla województwa małopolskiego wyszczególniono 174 zabytków o takim znaczeniu (grupa obiektów o dużym znaczeniu artystycznym i historycznym, będących wybitnymi przykładami sztuki i architektury lub też zachowanego w niezmiennym kształcie krajobrazu kulturowego) – w dokumencie Diagnozy zasobów dziedzictwa kulturowego w ramach Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021.

¹² Propozycja Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Oddziału Terenowego w Krakowie w Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021, stan na 6 lipca 2018 r.

Infrastruktura komunalna

- **Dostępność infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w gminie Liszki można określić jako umiarkowaną.** W 2020 r. **91% mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej**, co było wynikiem zbliżającym się do średniej powiatowej (93,5%). Z sieci kanalizacyjnej korzystało ok. 63% mieszkańców, co z kolei przewyższało średnią dla powiatu krakowskiego (58%), natomiast wyższy stopień skanalizowania występował w sąsiednim Zabierzowie (ponad 90%) czy średnio w gminach KrOF (powyżej 80%). W ostatnich latach gmina prowadziła szereg inwestycji związanych z rozbudową sieci wodno-kanalizacyjnej m.in. w Cholerzynie, Mnikowie, Czułowie czy Baczynie. Rekomendowane są dalsze działania mające na celu podniesienie stopnia skanalizowania gminy, zwłaszcza w południowej części (Jeziorzany, Rączna, Ściejowice) oraz bieżący monitoring i modernizację istniejących sieci.
- **Korzystnie kształtuje się sytuacja w przypadku odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków – w gminie Liszki widać wyraźny wzrost wartości wskaźnika w ostatnich 5 latach.** W 2019 roku wynosił on blisko 80%, znacznie przewyższając średnią wojewódzką czy powiatową. Duże znaczenie ma fakt zlokalizowania na terenie gminy oczyszczalni ścieków (w Piekarach), która jest stale rozbudowywana i modernizowana, a w związku z napływem liczby mieszkańców, ważne jest, aby zapewnić odpowiednią przepustowość także w najbliższych latach.
- **W ostatnich 5 latach liczba gospodarstw wykorzystujących gaz do ogrzewania budynku wzrosła o blisko 20%**, co jest wynikiem zbliżonym do średniej dla powiatu krakowskiego oraz nieco wyższym od średniej dla gmin KrOF.
- W gminie Liszki występuje **średnio rozwinięta infrastruktura teleinformatyczna**. Wskaźnik penetracji budynkowej zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości min. 30MB/s wynosił na koniec 2019 roku 49,1%. Był to wynik ponad dwukrotnie lepszy niż w sąsiednim Czernichowie, ale też nieco gorszy niż w Zabierzowie (61,2%). Wśród gmin wiejskich w całej Polsce gmina Liszki zajmowała 432 miejsce.
- **Na terenie gminy nie funkcjonuje klasyczny PSZOK** – punkt selektywnej zbiórki działa w formie mobilnej (w postaci cyklicznych comiesięcznych odbiorów w dwóch lokalizacjach, a nie stałej, stacjonarnej infrastruktury).
- Gminę Liszki cechuje najmniejsza ilość odpadów zbieranych w ciągu roku z gospodarstw domowych wśród porównywanych jednostek. W 2020 r. zebrano 235 kg/mieszk. i podobne wyniki zyskiwano w poprzednich latach (poniżej 300 kg). Jest to zaskakujący wynik biorąc pod uwagę rosnącą tendencję we wszystkich pozostałych jednostkach. Według zgłoszeń na KMZB na terenie gminy Liszki zlokalizowano 2 dzikie wysypiska śmieci, co może częściowo tłumaczyć brak widocznego wzrostu w ilości zbieranych odpadów. Innym wytłumaczeniem może być spalanie śmieci przez mieszkańców, co także niekorzystnie wpływa na jakość środowiska przyrodniczego.
- **Pozytywnym wyróżnikiem gminy Liszki jest wysoki udział odpadów zbieranych selektywnie w ogóle odpadów zbieranych z gospodarstw domowych, który w 2020 r. wynosił 65%**, co było wynikiem zdecydowanie wyższym od średniej dla powiatu czy obszaru funkcjonalnego (odpowiednio 43% i 45%).

Transport i mobilność

- Przez gminę Liszki przebiegają **drogi o znaczeniu krajowym i regionalnym**: autostrada A4, drogi wojewódzkie: DW774 Zabierzów-Kryspinów i DW780 Kraków-Chełm Śląski. Ponadto gminę przecina 13 dróg powiatowych.
- Przez gminę Liszki **nie przebiega linia kolejowa**, najbliższa stacja kolejowa (poza gminą) to Kraków Lotnisko. W bezpośrednim **sąsiedztwie gminy znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice**, który oddziałuje na ruch samochodowy na drogach w gminie Liszki oraz warunkuje lokalizację inwestycji dla terenów znajdujących się w obszarze ograniczonego użytkowania (OOU). Na terenie gminy Liszki OOU obejmuje działki położone w dwóch sołectwach: Mnikowie (strefa B i C) oraz Morawicy (strefa A, B i C).
- W 2020 roku **średni czas dojazdu do Krakowa transportem drogowym wynosił dla gminy Liszki 20 minut**, co świadczy o stosunkowo dobrej dostępności drogowej Krakowa. W 2018 roku¹³ na mieszkańca gminy Liszki przypadało 0,90 pojazdów, co było wynikiem nieznacznie wyższym niż średnia dla gmin KrOF -u (0,86) czy powiatu krakowskiego (0,88).
- Skomunikowanie Gminy Liszki i Krakowa zbiorowym transportem publicznym zapewniane jest przez 10 linii aglomeracyjnych Komunikacji Miejskiej w Krakowie (KMK). Jedynie sołectwo Baczyn nie posiada bezpośredniego połączenia z Krakowem komunikacją aglomeracyjną KMK, przez pozostałe sołectwa przebiega przynajmniej jedno bezpośrednie połączenie autobusowe z Krakowem, z czego najlepiej skomunikowanymi sołectwami z Krakowem są: Kryspinów oraz Morawica i Liszki. Ponadto gminę obsługuje kilku prywatnych przewoźników zapewniając połączenia m.in. z Krakowem, Oświęcimiem, Chrzanowem czy Alwernią¹⁴.
- Gminę Liszki cechuje **dobrze rozbudowana sieć przystanków komunikacji zbiorowej**. Według danych BDL GUS w 2019 r. na terenie gminy funkcjonowało 155 przystanków, a w przeliczeniu na 10km² – 22, co było wynikiem zbliżonym do średniej dla gmin KrOF (23) i przewyższającym wartości dla pozostałych analizowanych gmin (Czernichów – 1, Zabierzów – 9). Według danych UG w 2020 roku liczba przystanków wzrosła do 156.
- Komunikacja zbiorowa wewnątrz gminy opiera się na liniach publicznego transportu zbiorowego (KMK) oraz liniach prywatnego transportu zbiorowego (busy) realizujących połączenia ponadgminne. Najlepiej skomunikowanymi sołectwami są Kryspinów i Liszki – jako jedyne posiadają bezpośrednie połączenia ze wszystkimi sołectwami w gminie.
- W gminie Liszki nie ma parkingów typu Park and Ride. Obecnie 2 parkingi (w Liszkach i Kryspinowie) funkcjonują jako nieoficjalne parkingi przesiadkowe. W planach inwestycyjnych Krakowa pojawił się pomysł wydłużenia linii tramwajowej z Salwatora do Przegorzała wraz z budową parkingów P&R – inwestycja ta jest istotna także z punktu widzenia mieszkańców gminy Liszki.
- Na terenie gminy Liszki nie występuje infrastruktura rowerowa, brakuje sieci ścieżek czy elementów towarzyszących.

¹³ Na podstawie opracowań przygotowanych w ramach prac nad Strategią Metropolia Krakowska 2030, przez Stowarzyszenie Metropolia Krakowska (raport „Mobilność”).

¹⁴ Na podstawie danych przekazanych przez UG Liszki – „Gmina Liszki – wizytówka transportowa”, oprac. Stowarzyszenie Metropolia Krakowska, 2019 r.

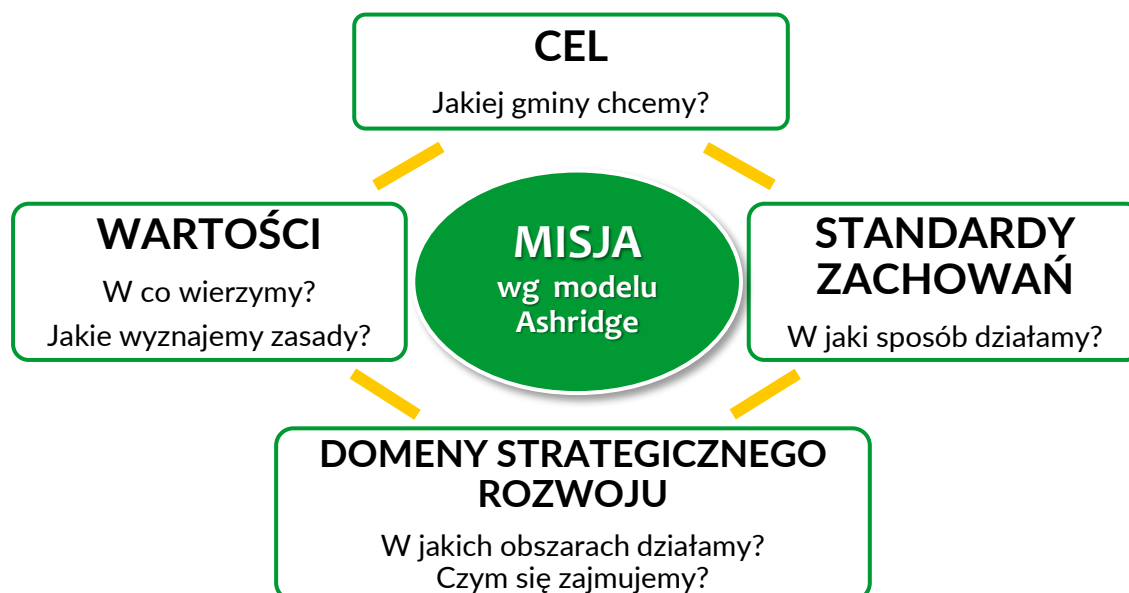
- W opinii ankietowanych mieszkańców **kwestie związane z przemieszczaniem się po gminie i poza nią wymagają poprawy**, a wśród pięciu największych problemów wskazywano: zły stan / braki w infrastrukturze pieszej oraz rowerowej (ok. 47%), zły stan techniczny lub braki w infrastrukturze samochodowej (38%) oraz hałas (37%). Także młodzież sygnalizowała utrudnienia w tym zakresie, m.in. zbyt intensywny ruch samochodowy i korki w godzinach szczytu, przeładowane busy w godzinach porannych, braki w połączeniach pomiędzy niektórymi sołectwami. Uczestnicy badań w działaniu uznali transport za priorytetowy obszar działań na najbliższe lata, postulując m.in. konieczność wprowadzenia rozwiązań podnoszących bezpieczeństwo w ruchu drogowym (zwłaszcza przy szkołach), zwiększenie częstotliwości kursów autobusów (zarówno między sołectwami w gminie, jak i do Krakowa) czy rozbudowę chodników i ścieżek rowerowych. Respondenci ankiety online wybierając działania, które powinny być podejmowane w pierwszej kolejności, opowiadali się za **rozwojem i większą dbałością o infrastrukturę pieszą, drogową oraz rowerową** (odpowiednio 52%, 51%, 40%).

MISJA ROZWOJU GMINY

W planowaniu działań strategicznych służących rozwojowi danej instytucji, organizacji czy jednostki samorządu terytorialnego ważne jest, aby na początku procesu określić misję (poczucie misji, ang. *sense of mission*), która będzie stanowiła bazę dla dalszych założeń i odpowiadała na główne pytania: Co chcemy osiągnąć? Po co to robimy? Jakie są nasze priorytety? W oparciu o jakie wartości działamy?

W pracach nad Strategią Rozwoju Gminy Liszki w celu sformułowania odpowiedzi na powyższe pytania i stworzenia zapisu misji wykorzystano 4-elementowy model Ashridge wprowadzony w połowie lat dziewięćdziesiątych przez A. Campbella z Ashridge Strategic Center. W strukturze misji rozwoju Gminy Liszki wyróżniamy zatem cztery kluczowe elementy:

- Cel podstawowy – wskazujący główną aspirację rozwojową, stanowiący zasadniczą odpowiedź na pytania „jakiej gminy chcemy?”, „jaki jest nasz najważniejszy cel?”;
- Domeny strategicznego rozwoju/obszary działalności – określające kluczowe obszary rozwoju gminy;
- Wartości – zdefiniowanie wyznawanych zasad i wartości, precyzyjne wskazanie tego, w co - jako społeczność - wierzymy;
- Standardy zachowań organizacyjnych – określone procedury i schematy zachowań organizacyjnych łączące kluczowe obszary działań z wartościami, pozwalającymi na efektywną realizację celów i zamierzeń.

Tak skonstruowana misja daje jasne i precyzyjne wskazania co do wyboru kluczowych obszarów strategicznych (a następnie kierunków rozwoju), a także stanowi bardzo ważny czynnik wspólnotowy i motywacyjny zarówno dla przedstawicieli samorządu, jak i mieszkańców gminy.

Powyższe elementy misji należy traktować jako całość – dopiero po złożeniu razem tworzą one rdzeń „Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” i stanowią punkt odniesienia oraz weryfikacji dla ujętych w niniejszym dokumencie zamierzeń. Główna aspiracja wyznacza zasadniczy kierunek dążeń, domeny strategiczne – wskazują obszary koncentracji wysiłków, a wartości i standardy zachowań towarzyszą procesowi wyboru i realizacji zadań wpisujących się w określone w celu i strategii główne kierunki rozwoju.

Zapis czteroelementowej Misji rozwoju gminy Liszki przedstawiono poniżej.

Cel podstawowy (główna aspiracja)

Liszki w 2030 r. to gmina, w której wygodnie się żyje – miejsce przede wszystkim przyjazne dla mieszkańców, ale też przedsiębiorców oraz przyjezdnych, harmonijnie łączące rozwój mieszkaniowy i gospodarczy z poszanowaniem środowiska naturalnego. Gmina Liszki zachowuje charakter gminy wiejskiej leżącej w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa, której mieszkańcy korzystają w pełni z bliskości dużego miasta.

Gmina Liszki stawia na **komfort zamieszkiwania i zaspokajanie potrzeb różnych grup mieszkańców**, w szczególności **dbając o potrzebę bezpieczeństwa: osobistego, społecznego, zdrowotnego i środowiskowego.** **Gmina jest dobrze skomunikowana i zapewnia wysoką jakość usług** (komunalnych, edukacyjnych, społecznych), umożliwiając równocześnie dostęp do tych będących w tzw. „zasięgu ręki” - oferowanych przez miasto Kraków.

Korzystając ze swojego dogodnego położenia w Metropolii Krakowskiej oraz bezpośrednim sąsiedztwie lotniska w Balicach i autostrady A4, w gminie rozwija się lokalny **rynek pracy bazujący na lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców oraz nowych, perspektywicznych inwestycjach.**

Gmina Liszki prowadzi przemyślaną, zrównoważoną, politykę inwestycyjną.

Gmina Liszki dysponuje **bogatą ofertą czasu wolnego**, która wyróżnia gminę na mapie Metropolii Krakowskiej. **Oprócz zalewu „Kryspinów”, markę gminy atrakcyjnej rekreacyjnie wzmocniają nowe tereny zielone** (np. Stare Wiślisko, teren po kamieniołomie), sieć ścieżek rowerowych oraz infrastruktura rekreacyjno-sportowa, które pozwalają na aktywne spędzanie czasu w przyjemnych okolicznościach przyrody.

Domeny strategicznego rozwoju

W Strategii rozwoju gminy Liszki określono trzy domeny strategicznego rozwoju:

Poniżej przedstawiono charakterystykę każdej z domen strategicznego rozwoju ze wskazaniem pożądanego stanu docelowego, a także wyników analizy SWOT tj. głównych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (określonych na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i analizy dokonanej wspólnie z uczestnikami warsztatów).

Domena 1: Gmina Liszki - komfortowa przestrzeń do życia.

Pożądaný stan docelowy:

Gmina Liszki to komfortowe miejsce do życia, miejsce, które wyróżnia się spokojem, estetycznym otoczeniem i możliwością łatwego dostępu do szeregu usług edukacyjnych i społecznych oferowanych mieszkańcom. Sprzyja temu stały rozwój systemu informacji gminnej skierowanego do mieszkańców oraz postępująca cyfryzacja usług publicznych i wysoka jakość obsługi mieszkańców w instytucjach gminnych.

Harmonijna zabudowa osadnicza wpisana jest w walory środowiska naturalnego tak, aby stałe móc utrzymać sielsko-wiejski charakter miejscowości, równocześnie realizując potrzeby mieszkańców na wysokim poziomie.

Żyjąc w gminie Liszki można mieć Kraków, z jego szeroką ofertą, po prostu „w zasięgu ręki”, na co pozwala nie tylko bezpośrednie sąsiedztwo terytorialne, ale także dobra oferta połączeń komunikacyjnych z Krakowem oraz wewnątrz samej gminy Liszki.

Wyniki analizy SWOT:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – Atrakcyjne tereny do mieszkania – walory krajobrazowe gminy (dolinki jurajskie, otwarte tereny zieleni – możliwości spacerów bezpośrednio po wyjściu z domu). – Wolne tereny niezainwestowane, w przeznaczeniu do zabudowy mieszkaniowej oraz duża rezerwa terenów rolnych, które w przyszłości mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową. – Centra zakupowe na terenie gminy z szeroką ofertą (zakupy spożywcze, artykuły domowe, wyposażenie domu, składy budowlane itp.). – Gęsta sieć szkół podstawowych (11 szkół). – Dostęp do ośrodków zdrowia na terenie gminy – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Liszkach (siedziba w Liszkach oraz filia – WOZ w Morawicy), placówka prywatna – Centrum Medyczne w Liszkach. – Istniejąca baza sportowo-rekreacyjna: kąpielisko – Zalew Kryspinów (sporty wodne), pływalnia w Piekarach, boiska sportowe, siłownie na wolnym powietrzu. – Korzystne położenie gminy – w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa, miasta metropolitalnego, z ogromnym potencjałem edukacyjnym,	<ul style="list-style-type: none"> – Niewystarczająca liczba podmiotów zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3, brak żłobków publicznych czy świadczeń wspierających korzystanie z prywatnej opieki żłobkowej typu bon żłobkowy (odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach w 2020 r. wynosił 5,4%) – Ograniczona oferta kulturalna dostępna dla mieszkańców na terenie gminy Liszki (brak instytucji typu dom kultury, brak regularności zajęć, mała skala itp., w efekcie budowanie przyzwyczajenia u mieszkańców, że po tego typu ofertę należy sięgać w Krakowie, a nie w gminie Liszki). – Niedostatek miejsc spotkań: przestrzeni zielonych urządzonych (parki, skwery) czy świetlic udostępnianych dla mieszkańców wspierających integrację lokalną. – Brak przyzwyczajenia mieszkańców do wspólnych spotkań. Nowo osiedleni mieszkańcy często nie czują potrzeby integracji lokalnej m.in. przez słabe powiązanie lokalne (praca, zakupy, zajęcia dodatkowe realizują w Krakowie, w gminie Liszki tylko spędzają wieczory i noce). – Niewystarczająca częstotliwość kursowania komunikacji publicznej, m.in. w zakresie

Mocne strony	Słabe strony
<p>kulturalnym i sportowo -rekreacyjnym (średni czas dojazdu do Krakowa: 20 minut).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bliskość miejsc pracy – miejsca pracy na terenie gminy oraz w Krakowie. - Gęsta sieć przystanków KMK (2019 r.: 155 przystanków, 22 na 10 km²) – możliwość poruszania się po gminie, a przede wszystkim z gminy do Krakowa, z wykorzystaniem komunikacji zbiorowej (autobusy KMK). - Wysoki odsetek gminy z ustalonymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – 88% powierzchni gminy (połowa 2021 r.) 	<p>godzin większego zapotrzebowania połączeń (godziny rozpoczęcia/ kończenia pracy czy szkoły).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brak sieci ścieżek rowerowych po gminie, w tym połączenia z Krakowem, długość ścieżek rowerowych w 2020 r wynosiła 0,3 km. - Nierówności pod kątem bazy edukacyjnej – niektóre placówki o nieco gorszych warunkach lokalowych wymagają rozbudowy.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Cyfryzacja życia codziennego, rozwój nowych technologii informacyjnych, mediów społecznościowych i wzrost zapotrzebowania na e-usługi. - Wzmacnianie znaczenia intermodalności / multimodalności w rozwoju systemów komunikacyjnych. - Nacisk na ekologiczny transport w gminach, wspieranie elektromobilności. - Zwiększanie dostępności architektonicznej przestrzeni oraz obiektów publicznych, a także dostosowywanie oferty instytucji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. - Wzmacnianie roli ponadlokalnych powiązań i współpracy samorządowej w kształtowaniu polityk rozwojowych. - Prace nad ostatecznym kształtem nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 – dostępność nowych środków w ramach funduszy unijnych. - Prace nad Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej Metropolii Krakowskiej oraz przyjęcie strategii ponadlokalnej pn. Metropolia Krakowska 2030 – nastawienie na stworzenie spójnego i efektywnego systemu transportowego w całej Metropolii Krakowskie – wsparcie dla rozwoju działań, projektów i inwestycji w tym zakresie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Postępująca suburbanizacja i jej konsekwencje (m.in. przestrzenne, infrastrukturalne, komunikacyjne). - Niestabilność regulacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego. - Mniejsze możliwości (powodowane obostrzeniami sanitarnymi) i niższe zainteresowanie komunikacją publiczną związane z pandemią COVID-19. - Pogarszająca się sytuacja finansowa sektora samorządowego – wzrost obciążeń finansowych JST wynikających ze zmian w systemie prawno-podatkowym. - Tendencja dot. spadku dzietności, pogłębiana przez niewystarczające wsparcie w zakresie zdrowia prokreacyjnego. - Starzenie się społeczeństwa generujące wzrastające zapotrzebowanie w zakresie usług opiekuńczych i specjalistycznych. - Niepewność dot. organizacji systemu edukacji wynikająca m.in. ze zmian przepisów i wytycznych oświatowych.

Domena 2: Gmina Liszki - przestrzeń dla rozwoju gospodarczego pozostającego w harmonii ze środowiskiem naturalnym

Pożądaný stan docelowy:

Główne osie wokół których ogniskować się ma rozwój gospodarczy gminy Liszki to:

- postawienie na usługi i ich przestrzenną koncentrację głównie w ciągach głównych dróg
- dalszy rozwój strefy aktywności gospodarczej jako terenów inwestycyjnych gminy.

Wsparciem dla rozwoju gospodarczego będzie podejmowanie działań inwestycyjnych w układ komunikacyjny gminy – modernizacja i rozbudowa sieci drogowej (w tym połączeń pomiędzy miejscowościami), dbanie o dobre skomunikowania z Krakowem i ze światem (autostrada A-4, Port Lotniczy Balice, obwodnica).

Stała promocja wyrobów własnych (kiełbasa lisecka, kukiełka lisecka, wyroby z wikliny) to nie tylko wsparcie rozwoju rodzimego biznesu, ale także budowa marki gminy na forum regionu i kraju.

Rozwój gospodarczy gminy Liszki będzie postępował zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Tym samym zachowana zostanie równowaga pomiędzy terenami zainwestowanymi a terenami otwartymi, terenami zajęтыми przez zielen i wodę. Dbałość o środowisko naturalne będzie jednym z priorytetów działania gminy na najbliższe lata. Równocześnie podejmowane będą działania odpowiadające na postępującą zmianę klimatu skoncentrowane wokół zachowania bezpieczeństwa środowiskowego.

Wyniki analizy SWOT:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Dobre położenie komunikacyjne względem Krakowa i innych ośrodków – autostrada A4, drogi wojewódzkie, lotnisko. - Dostępność dużych działek pod inwestycje (częściowo niezbrojonych), np. 9, 23, 41 ha – z czego większość to własność prywatna. - Płaskie ukształtowanie terenu, brak osuwisk (w północnej części gminy). - Korzystne położenie gminy Liszki zapewniające dostęp do dużego rynku wykwalifikowanych pracowników w ramach metropolii. - Korzystne położenie gminy Liszki – bliskość ważnych ośrodków badawczo- rozwojowych, uczelni działających w Krakowie. - Duże zróżnicowanie firm funkcjonujących w gminie, w tym produkcja specjalistyczna, nowoczesne technologie: wysoki wskaźniki przedsiębiorczości dot. liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 	<ul style="list-style-type: none"> - Dostępne w gminie tereny inwestycyjne są w dużej mierze niezbrojone i wymagają inwestycji związanych z doprowadzeniem niezbędnej infrastruktury. - Niewystarczające pokrycie gminy siecią gazową - ograniczony dostęp do sieci. - Ograniczony dostęp do odpowiedniej mocy energii elektrycznej z uwagi na niedostateczną infrastrukturę elektryczną. - Niewystarczająco rozwinięty system gospodarki kanalizacyjnej (odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2020 r. 61,4%), braki w sieci kanalizacyjnej w południowej części gminy, niewystarczająca w stosunku do rosnących potrzeb przepustowość oczyszczalni ścieków. - Brak systemu promocji gospodarczej gminy i spójnej strategii pozyskiwania inwestorów i ich obsługi.

Mocne strony	Słabe strony
<p>mieszkańców (102) oraz regularny wzrost liczby firm z sekcji M.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Członkostwo gminy w Stowarzyszeniu Metropolia Krakowska – realizacja wspólnych i spójnych działań w zakresie współpracy w obszarze rozwoju gospodarczego. – Walory przyrodnicze gminy i związane z nimi formy ochrony przyrody: rezerваты przyrody Dolina Mnikowska i Zimny Dół, parki krajobrazowe (Bielańsko-Tyniecki oraz Tenczyński), stanowisko dokumentacyjne; obszar NATURA2000 PLH120059 Dolina Sanki, 9 pomników przyrody, elementy sieci ECONET-PL. – Sieć czujników Airly na terenie gminy umożliwiającą monitoring jakości powietrza w zakresie pyłów zawieszonych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Lokalne uciążliwości związane z działającymi dużymi przedsiębiorstwami, np. hałas, nieprzyjemne zapachy, zrzuty zanieczyszczeń do cieków wodnych. – Zanieczyszczone powietrze (przekroczenia stężeń pyłów PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w PM10 głównie w sezonie grzewczym). – Brak stałej infrastruktury PSZOK. – Stosunkowo niska lesistość (2020 r. - 5,5%).
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – Popularyzacja odnawialnych źródeł energii i rozwiązań proekologicznych. – Intensyfikacja działań na rzecz poprawy jakości środowiska, w szczególności powietrza: regulacje na poziomie krajowym i regionalnym, kierunkowe interwencje /programy rządowe, ruchy oddolne mieszkańców). – Rosnąca świadomość społeczna na temat zagrożeń środowiskowych, trend prowadzenia zdrowego i ekologicznego trybu życia: świadoma konsumpcja połączona z lokalnym patriotyzmem gospodarczym (wspieranie tradycyjnych form rzemiosła, produkcji i upraw rolniczych). – Wzmacniająca się społeczna odpowiedzialność biznesu i troska o środowiska – wzrost praktyk CSR w zakresie działań edukacyjno-ekologicznych, a także zmiany wewnątrz przedsiębiorstw – wdrażanie przedsięwzięć kompensujących uciążliwości związane z działalnością gospodarczą. – Wzmacnianie roli ponadlokalnych powiązań i współpracy samorządowej w kształtowaniu polityk rozwojowych. – Prace nad ostatecznym kształtem nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 – dostępność nowych środków w ramach funduszy unijnych dedykowanych działaniom powiązanych z ochroną klimatu i środowiska (odnawialne źródła energii, gospodarka odpadami oraz termomodernizacja). 	<ul style="list-style-type: none"> – Postępująca suburbanizacja i jej konsekwencje (m.in. przestrzenne, środowiskowe – utrata terenów zielonych, uszczelnianie powierzchni zlewni, które zakłóca naturalny obieg wody i przyczynia się do pogłębienia zjawiska suszy, a w sytuacji wystąpienia lokalnych opadów o charakterze nawałnym sprzyja powstawaniu tzw. powodzi błyskawicznych). – Wzrost cen energii i inflacja. – Zmiany klimatyczne, w tym częstsze występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych. – Zjawisko ubóstwa energetycznego. – Ekonomiczne konsekwencje pandemii COVID-19, m.in. okresowy wzrost bezrobocia, obawy i mniejsza gotowość do podejmowania inwestycji. – Pogarszająca się sytuacja finansowa sektora samorządowego – wzrost obciążeń finansowych JST wynikających ze zmian w systemie prawno-podatkowym.

Domena 3: Gmina Liszki - przestrzeń do spędzania czasu wolnego.

Pożądaný stan docelowy:

W gminie Liszki, na równi z dobrym mieszkaniem i rozwojem gospodarczym, stawia się na ofertę czasu wolnego, rozumiejąc ją jako integralny element wysokiej jakości życia.

Czas wolny w gminie Liszki to rekreacja, która rozwija się w oparciu o walory krajobrazowo – przyrodnicze gminy, czyli wodę (Zalew „Kryspinów”, rzeka Wisła), jurajskie ukształtowanie terenu (Zimny Dół, Dolina Mnikowska, Dolina Brzoskwinki), niepowtarzalne walory widokowe (widok na Opactwo w Tyńcu z Piekar, widok na klasztor na Bielanach) oraz zielona, otwarta przestrzeń, z której można swobodnie korzystać – spacerując, biegając, jeżdżąc na rowerze.

Oferta czasu wolnego w gminie Liszki to także możliwość sąsiedzkich spotkań, imprez lokalnych, kultywowania lokalnych tradycji. Dzięki temu buduje się gminna więź i integracja mieszkańców.

Wyniki analizy SWOT:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – Walory krajobrazowe oraz przyrodnicze – m.in. zalew „Kryspinów”, stawy w Ściejowicach, skałki Piekarskie, skałki w Dolinie Mnikowskiej, miejsca widokowe np. widok na Opactwo w Tyńcu, widok na klasztor na Bielanach, trasa widokowa Liszki-Cholerzyn. – Aktywne organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, grupy mieszkańców, które tworzą ofertę kulturalno-sportową (stosunkowo wysoki i wykazujący w ostatnich latach tendencję wzrostową wskaźnik dot. liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców – w 2020 r. wynosił 3,66). – Współpraca między organizacjami podczas organizacji wydarzeń (zwiększa możliwości i skalę wydarzenia). – Dostępność na terenie gminy do miejsc aktywności sportowo-rekreacyjnych: siłownie zewnętrzne, korty, stadniny, basen, szlaki piesze itp. – Lokalne tradycje oraz produkty regionalne – kiełbasa lisecka, kukielka lisecka, wyroby z wikliny. – Rozwijający się księgozbiór Biblioteki (przyrost woluminów oraz stałe zakupy nowości). – Korzystne położenie gminy – w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa, miasta metropolitalnego, z ogromnym potencjałem kulturalnym i sportowo-rekreacyjnym.	<ul style="list-style-type: none"> – Ograniczona oferta kulturalna dostępna dla mieszkańców na terenie gminy Liszki: brak instytucji typu dom kultury, brak regularności zajęć edukacyjno-artystycznych, mała skala itp. – w efekcie budowanie przyzwyczajień u mieszkańców, że po tego typu ofertę należy sięgać w Krakowie, a nie w gminie Liszki. – Niewystarczająca infrastruktura kulturalna: ograniczenia w dostępności do obiektów świetlicowych, budynek po Gminnym Ośrodku Kultury w Liszkach w złym stanie technicznym (wyłączony z użytku). – Brak ciągłości działań oddolnych w przypadku zmian osobowych – poszczególne organizacje opierają się często na liderze. – Niewystarczająca ilość tras rowerowych, brak ciągłości połączeń (np. ze ścieżkami prowadzącymi z Krakowa), w tym do miejsc widokowych. – Brak oferty skierowanej dla seniorów, np. Dzienny Dom Wsparcia, zajęcia edukacyjne, opieka. – Niewykorzystane lub niezagospodarowane miejsca/potencjały przestrzenne do spędzania czasu wolnego, np. teren po kamieniołomie w Kryspinowie, Rynek w Liszkach. – Niedostatek miejsc spotkań dla mieszkańców wspierających integrację (skwery, parki, miejsca z zielenią urządzoną, świetlice, i in.)

	oraz pozainfrastrukturalnych „magnesów” przeciągających mieszkańców do wspólnego poznania się, integracji, zabawy (imprezy, wydarzenia, akcje lokalne, itp.).
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – Wzmacnianie się postaw lokalnego patriotyzmu, sięgania do historii/tradycji w tworzeniu oferty czasu wolnego, popularyzacja mikroturystyki, rosnące zainteresowanie lokalnym dziedzictwem kulturowym. – Rozwój nowych technologii informacyjnych, mediów społecznościowych i wzrost zapotrzebowania na e-usługi – także w kontekście oferty kulturalnej. – Wzrost popularności spędzania czasu na zewnątrz, m.in. w wyniku ograniczeń związanych z pandemią COVID-19. – Zwiększanie dostępności architektonicznej przestrzeni oraz obiektów kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych. – Rosnące znaczenie partycypacji społecznej w kształtowaniu polityk publicznych, angażowanie się społeczności w lokalne inicjatywy. – Wzmacnianie roli ponadlokalnych powiązań i współpracy samorządowej w kształtowaniu polityk rozwojowych. – Uruchomienie środków i programów zewnętrznych oraz ministerialnych na kolejne lata – zakładających wsparcie m.in. dla inwestycji i przedsięwzięć w zakresie oferty kulturalnej. – Prace nad ostatecznym kształtem nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 – dostępność nowych środków w ramach funduszy unijnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ograniczenia w funkcjonowaniu branży czasu wolnego spowodowane restrykcjami związanymi z COVID-19. – Postępująca suburbanizacja i jej konsekwencje (przestrzenne, społeczne, infrastrukturalne, komunikacyjne). – Ekonomiczne skutki pandemii COVID-19 (redukcja etatów, osłabienie koniunktury i cięcia wydatków). – Pogarszająca się sytuacja finansowa sektora samorządowego – wzrost obciążeń finansowych JST wynikających ze zmian w systemie prawno-podatkowym.

Wartości

Najważniejsze wartości dla mieszkańców gminy Liszki:

1. **Przywiązanie do tradycji, kultywowanie obrzędowości.** Na terenie gminy Liszki występują silne zakorzenione zwyczaje np. odpusty parafialne, dożynki wiejskie, wikliniarstwo, a także rozpoznawalne produkty tradycyjne i regionalne (kiełbasa lisiecka, kukietki lisieckie) – budują one lokalną tożsamość mieszkańców i wzmacniają wspólnotę lokalną.
2. **Rozwój i edukacja** – mieszkańcy gminy Liszki dbają o swoją edukację, ważne jest dla nich rozwijanie kompetencji oraz poszerzanie horyzontów – uczenie się przez całe życie.
3. **Pracowitość i przedsiębiorczość** – społeczność gminy Liszki wyróżnia się przedsiębiorczością i pracowitością, dzięki której rozwija się cała gmina.
4. **Rodzina** – dla mieszkańców gminy Liszki ważne jest dobro rodziny / osób najbliższych, wspólne spędzanie czasu i zapewnienie komfortu życia.
5. **Bezpieczeństwo** – życie w bezpiecznym otoczeniu, zarówno pod względem środowiskowym (czyste powietrze, brak powodzi) jak i społecznym czy osadniczym (bezpieczeństwo komunikacyjne, bezpieczeństwo osobiste).

Standardy

Najważniejsze standardy zachowań organizacyjnych w gminie Liszki:

1. **Rzetelność i powszechność informacji:** instytucje gminne prowadzą przejrzystą politykę informacyjną w oparciu o zróżnicowane kanały komunikacyjne.
2. **Dbłość o wysoki poziom obsługi mieszkańców** (szybkość, życzliwość, dostępność, rozwój usług cyfrowych) i przyjazną, profesjonalną, atmosferę – mieszkańcy zostają wysłuchani oraz otrzymują wyczerpującą informację zwrotną.
3. **Doskonaląca się, sprawnie zarządzana, Gmina:** w Urzędzie oraz pozostałych jednostkach gminnych do standardów działań należy przepływ informacji, współpraca oraz podnoszenie kompetencji pracowników. Zarządzanie usprawnia współpraca międzygminna, w szczególności przebiegająca w ramach obszaru funkcjonalnego i gmin Metropolii Krakowskiej.
4. **Zrównoważona polityka rozwojowa** – inwestycje prowadzone są z poszanowaniem środowiska, zwłaszcza lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych.
5. **Otwartość na dialog z mieszkańcami** – stwarza się możliwości i mechanizmy w zakresie partycypacji społecznej.

PLANY DZIAŁAŃ DLA DOMEN: CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

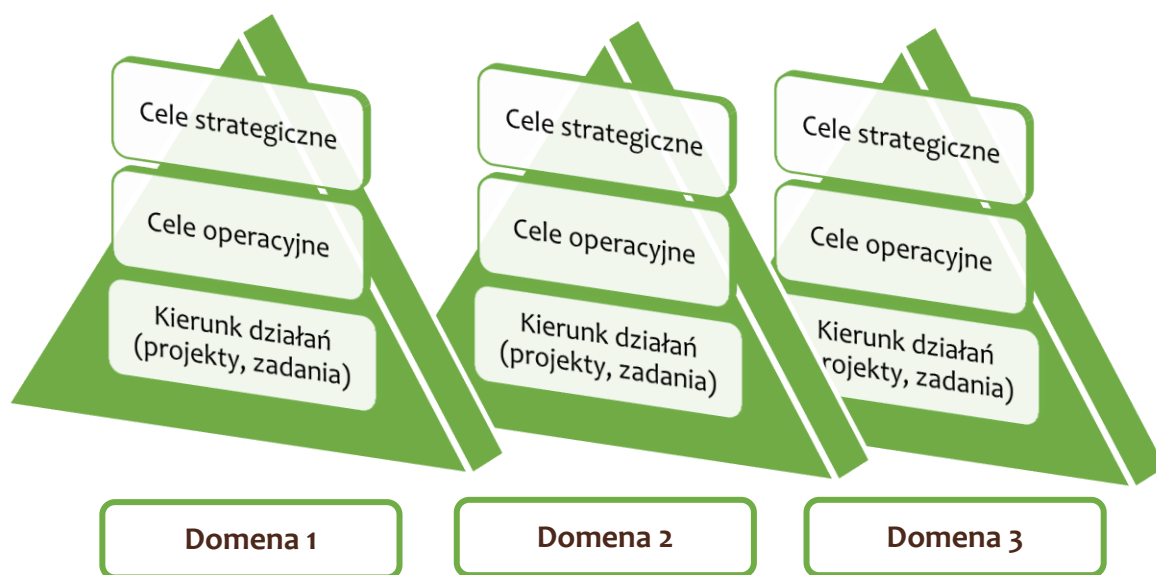
W ramach rozdziału przedstawiono plany działań dla każdej z trzech domen strategicznego rozwoju wytyczonych dla gminy Liszki.

Plan działania dla domeny obejmuje trzy zasadnicze poziomy:

1. poziom celów strategicznych (zwaných inaczej celami kierunkowymi, odpowiadających na pytanie: po co to robimy?);
2. poziom celów operacyjnych (wskazujących na sposoby realizacji – odpowiadających na pytanie: jak to robimy?);
3. poziom kierunków działań (odpowiadających na pytanie: co robimy? poziom zadaniowy).

W ramach poziomu kierunków działań ujęto propozycje przedsięwzięć, które gmina planuje zrealizować w okresie obowiązywania niniejszej strategii, czyli do 2030 r. Wdrożenie części spośród wskazanych działań zależna jest od czynników zewnętrznych, takich jak m.in. dostępności funduszy czy decyzje instytucji pozagminnych. Dla każdej domeny wśród kierunków działań wyróżniono tzw. projekty flagowe – przedsięwzięcia o priorytetowym charakterze i kluczowym znaczeniu dla osiągnięcia założeń danej domeny.

Grafika 1. Struktura planów działań dla domen strategicznego rozwoju

Zestawienie celów strategicznych i operacyjnych

Domena	Cel strategiczny	Cel operacyjny
Domena 1. Gmina Liszki – komfortowa przestrzeń do życia	1.1 Rozwój usług społecznych	1.1.1 Rozwój edukacji
		1.1.2 Stałe podnoszenie jakości obsługi mieszkańców oraz cyfryzacja usług administracyjnych
		1.1.3. Wypracowanie systemu informacji gminnej
		1.1.4. Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców
	1.2 Harmonia i dostępność przestrzeni gminnej	1.2.1 Rozwój komfortowego i zintegrowanego systemu poruszania się po gminie Liszki
		1.2.2 Harmonijny układ przestrzeni gminnej
Domena 2. Gmina Liszki – przestrzeń do rozwoju gospodarczego pozostającego w harmonii ze środowiskiem	2.1 Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego gminy	2.1.1 Podnoszenie dostępności i atrakcyjności terenów inwestycyjnych
		2.1.2 Wspieranie postaw przedsiębiorczych i lokalnych potencjałów
	2.2 Ochrona środowiska i rozważne gospodarowanie zasobami naturalnymi	2.2.1 Prowadzenie działań wspierających poprawę jakości środowiska naturalnego
		2.2.2 Realizacja polityki klimatycznej zorientowanej na bezpieczeństwo środowiskowe
Domena 3. Gmina Liszki – przestrzeń do spędzania czasu wolnego	3.1 Wysoka jakość przestrzeni do spędzania czasu wolnego	3.1.1 Kreowanie przestrzeni do rekreacji
		3.1.2 Zwiększanie dostępności obiektów sportowo-rekreacyjnych
	3.2 Zróżnicowana oferta kulturalna wzmacniająca integrację mieszkańców	3.2.1 Rozszerzanie oferty kulturalnej i wspieranie inicjatyw integrujących lokalną społeczność
		3.2.2 Rozwój infrastruktury kultury

Plan działań dla Domeny 1.

Gmina Liszki - komfortowa przestrzeń do życia.

Cel strategiczny 1.1. Rozwój usług społecznych

Cel operacyjny 1.1.1 Rozwój edukacji

Proponowane kierunki działań:

- Rozbudowa obiektów edukacyjnych i opiekuńczych:
  - Rozbudowa budynku szkolnego i budowa hali sportowej Zespołu szkolno-przedszkolnego w Kaszowie (Kaszów I) – *projekt flagowy*.
  - Rozbudowa SP w Piekarach poprzez budowę sali gimnastycznej oraz rozszerzenie bazy lokalowej o nowe oddziały przedszkolno-żłobkowe.
  - Budowa sali gimnastycznej przy SP w Jeziorzanach.
  - Rozbudowa SP w Mnikowie.
  - Rozbudowa SP / lub budowa nowej szkoły w Cholerzynie.
  - Rozbudowa SP w Czułowie o nowe oddziały przedszkolne.
  - Rozbudowa SP w Kaszowie – Kaszów Wyżrał (Kaszów II).
  - Uruchomienie placówki przedszkolno-żłobkowej w Morawicy na bazie budynku Pałacu w Morawicy.
- Modernizacja i rozbudowa zaplecza sportowego przy szkołach, m.in.:
  - modernizacja boisk szkolnych i zaplecza sportowo rekreacyjnego przy SP w Kryspinowie;
  - budowa boiska sportowego wraz z zapleczem sportowo – rekreacyjnych przy SP w Mnikowie.
- Przeprowadzenie audytu gminnego przyszkolnych placów zabaw – na bazie wyników audytu przygotowanie planu modernizacji i rozbudowy tego typu infrastruktury szkolonej.
- Dopuszczenie bazy szkolnej w sprzęt wspomagający proces edukacyjny typu: tablice multimedialne, komputery, wyposażenie pracowni tematycznych (według potrzeb występujących w poszczególnych placówkach).
- Rozwój oferty zajęć dodatkowych skierowanych do uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Liszki kształtujących kluczowe kompetencje społeczne u dzieci i młodzieży (połączone z rozwojem kompetencji nauczycieli – przygotowanie do prowadzenia takich zajęć) oraz kluczowe kompetencje przedmiotowe np. język angielski, kompetencje matematyczno-przyrodnicze i informatyczne (technologie informacyjno-komunikacyjne – TIK).
- Opracowanie i wdrożenie programu wymiany międzynarodowej dzieci – wyjazdy klasowe do rodzin z innych krajów połączone z rewizytami w gminie Liszki. Wzmacnianie kompetencji językowych i społecznych dzieci i młodzieży.

Projekt flagowy:	
Rozbudowa budynku szkolnego i budowa hali sportowej Zespołu szkolno-przedszkolnego w Kaszowie (Kaszów I)	
W ramach inwestycji powstanie: budynek szkolny, czterooddziałowe przedszkole, hala widowiskowo-sportowa, boiska wielofunkcyjne, zaaranżowana przestrzeń publiczna (m.in.: chodniki, mała architektura, oświetlenie).	
Zespół szkolno-przedszkolny na ok. 450 dzieci, z oddziałami integracyjnymi. Po realizacji będzie to największa placówka edukacyjna w gminie Liszki.	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2021-2024	30 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Inwestycji i Infrastruktury UG Liszki GZEAS w Liszkach	Budżet Gminy, możliwość pozyskania środków zewnętrznych, np. w ramach programów rządowych, funduszy wojewódzkich i in.

Projekt flagowy:	
Rozbudowa i modernizacja Szkoły Podstawowej w Mnikowie	
W ramach inwestycji zakłada się utworzenie nowego skrzydła salami lekcyjnymi oraz trzech oddziałów przedszkolnych (rozbudowa, przebudowa, nadbudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku szkoły na cele przedszkola publicznego trzyoddziałowego oraz szkoły podstawowej z zapleczem kuchennym oraz z zapleczem sanitarnym, budowa, przebudowa i rozbudowa instalacji wewnętrznych i zewnętrznych), a także szereg prac remontowych.	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2022-2024	10 500 000 zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Inwestycji i Infrastruktury UG Liszki GZEAS w Liszkach	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych (przyznana dotacja: 8 500 000 zł)

Cel operacyjny 1.1.2 Stałe podnoszenie jakości obsługi mieszkańców oraz cyfryzacja usług administracyjnych

Proponowane kierunki działań:

- Cykliczny audyt działania gminnej strony internetowej – m.in.: analiza czytelności i aktualności treści, skali odwiedzin strony, itp.
- Modernizacja gminnej strony internetowej poprzez m.in. integrację jej z aplikacją „mGmina Liszki”, dostosowanemu do wymogów ustawy o dostępności (ust. z dnia 19.07.2019 r.) – dostępność cyfrowa, powiązaniem bezpośrednim/intuicyjnym poprzez linki ze stronami rządowymi oraz stroną ePUAP zawierającymi cenne wskazówki z zakresu sfery publicznej i społecznej (np. instrukcja jak wymienić dowód osobisty, itp.).
- Zwiększenie oferty e-usług, dostępności otwartych danych oraz promocja usług cyfrowych wśród mieszkańców gminy Liszki – „co można załatwić” przez Internet.
- Rozbudowa / utworzenie nowej siedziby dla Urzędu Gminy w Liszkach – obiekt dostosowany i dostępny dla mieszkańców (standardy architektoniczne), w którym będą koncentrowały się poszczególne wydziały UG, inne jednostki gminne oraz spółki gminne. W efekcie usprawnienie

i podniesienie jakości obsługi mieszkańców gminy – możliwość skorzystania z oferty instytucji publicznych w jednym miejscu, w większym komforcie i z zachowaniem zaleceń dotyczących dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej.

- Opracowanie i wprowadzenie systemu doskonalenia kadr instytucji publicznych (m.in. system szkoleń z zakresu obsługi klienta, podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników administracji samorządowej – studia podyplomowe, szkolenia doskonalące).

Cel operacyjny 1.1.3 Wypracowanie systemu informacji gminnej

Proponowane kierunki działań:

- Rozszerzenie funkcjonalności Systemu Informacji Przestrzennej Gminy Liszki – poszerzenie zakresu informacji dostępnych dla mieszkańców gminy (np. o szlaki turystyczne, trasy rowerowe, ogłaszane przetargi na sprzedaż działek gminnych, itp.).
  - Upowszechnienie wśród mieszkańców gminy działającej już aplikacji informacyjnej o gminie Liszki („mGmina Liszki”) poprzez:
    - przekazanie wszystkim uczniom szkół podstawowych informacji o działającej aplikacji (np. na godzinach wychowawczych) – zachęcenie do instalacji,
    - przekazanie pracownikom instytucji publicznych informacji o działającej aplikacji – zachęcenie do instalacji,
    - powszechna promocja wśród mieszkańców gminy aplikacji – poprzez www gminy, kanały gminne w mediach społecznościowych (m.in. Fb) – zachęcanie do instalacji.
- z równoczesnym rozwojem jej funkcjonalności oraz stałą aktualizacją treści.
- Rozwój gminnych kanałów informacyjnych:
    - strona internetowa oraz profil na Facebooku – modernizacja strony internetowej, pełna integracja strony z aplikacją „mGmina Liszki”, ustalenie zakresu i cykliczności wpisów prezentowanych na gminnym kanale na FB;
    - przywrócenie cykliczności wydawniczej gazety lokalnej „Ziemia Lisiecka” jako kwartalnika gminnego. Dystrybucja bezpłatnej gazety: sklepy, instytucje publiczne, itp.

Cel operacyjny 1.1.4 Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców

Proponowane kierunki działań:

- Realizacja programów polityki zdrowotnej oraz akcji badań profilaktycznych – działania własne oraz współorganizowane w porozumieniu z powiatem, województwem, przychodniami itp.
- Prowadzenie działań wspierających zdrowy styl życia (zdrowe odżywianie, aktywność fizyczną itp.) zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz seniorów, m.in. spotkania informacyjne, udostępnianie materiałów informacyjnych, konkursy i inne atrakcyjne formy angażujące mieszkańców.
- Promocja bezpłatnych działań profilaktycznych dostępnych dla mieszkańców gminy (realizowanych przez różne podmioty publiczne i prywatne).

Cel strategiczny 1.2 Harmonia i dostępność przestrzeni gminnej

Cel operacyjny 1.2.1 Rozwój komfortowego i zintegrowanego systemu poruszania się po gminie Liszki

Proponowane kierunki działań:

- Poprawa warunków przemieszczania się pieszo:
  - Modernizacja i rozbudowa sieci chodników dla pieszych przy drogach gminnych, inicjowanie, wspieranie i dofinansowanie realizacji chodników przy drogach powiatowych i wojewódzkich. Priorytetowe realizacje to: Baczyn (w całości przy drodze powiatowej), Kaszów (przy drodze powiatowej odcinek Kaszów-Czernichów; brakujący odcinek Kaszów-Liszki przy drodze wojewódzkiej), Mników (droga powiatowa kierunek – Zimny Dół), Czułów (droga powiatowa kierunek – Czułówek), Piekary (droga powiatowa w kierunku Krakowa, połączenie istniejących ciągów pieszych w stronę Węzła Bielany), Morawica (droga powiatowa od strony Cholerzyna do centrum Morawicy, droga powiatowa od SP w kierunku Brzoskwini oraz droga gminna odcinek z centrum Morawicy do cmentarza), Kryspinów (droga gminna od boiska sportowego „Lotnik Kryspinów” do Sanki; droga wojewódzka odcinek od ronda w Kryspinowie w kierunku Balic), Cholerzyn (droga powiatowa do granicy z Mnikowem) i inne, wraz z przejściami dla pieszych oznaczonymi znakami drogowymi.
  - Opracowanie audytu oświetlenia gminy – ciągi pieszo-rowerowe, przestrzenie publiczne, przedpola obiektów użyteczności publicznej (audyt stanu obecnego oraz wskazanie na przestrzenie niedoświetlone, na jego podstawie przygotowanie i przeprowadzanie działań polegających np. na wprowadzeniu lub wymianie oświetlenia tzw. tradycyjnego na LED).
- Poprawa warunków przemieszczania się transportem kołowym – indywidualnym oraz zbiorowym:
  - Rozwój i modernizacja sieci drogowej. Priorytetowe realizacje to: przebudowa mostu na rzece Sanka (Kryspinów), budowa nowej drogi do oczyszczalni ścieków w Piekarach (projekt flagowy), przebudowa drogi od oczyszczalni ścieków w Piekarach wzdłuż wałów do Kryspinowa, „baranówka” budowa drogi łączącej strefę gospodarczą w Mnikowie z DW 780 w Kaszowie (projekt flagowy). Lobbowanie w celu realizacji inwestycji – obwodnica Liszek.
  - Utworzenie na terenie gminy punktu przesiadkowego Park&Ride – pozostawienie samochodu osobowego i dalsze kontynuowanie podróży do Krakowa z wykorzystaniem komunikacji zbiorowej (linie aglomeracyjne KMK).
  - Opracowanie Studium Mobilności dla Gminy Liszki.
  - Opracowanie audytu komunikacji zbiorowej – analiza m.in. siatki kursów oraz jakości infrastruktury (wiaty przystankowe, przystanki niezabezpieczone, oświetlenie, tablice informacyjne). W oparciu o wyniki audytu przeprowadzanie modernizacji siatki połączeń komunikacyjnych oraz opracowanie planu remontu infrastruktury.

- Przeprowadzenie audytu stanu przyszkolnych przystanków komunikacji zbiorowej oraz przyszkolnych odcinków drogowych (w tym stan nawierzchni, jakość chodników, jakość/stan barierek zabezpieczających / separatory ruchu pieszego od ruchu kołowego, stan spowalniaczy ruchu, stan doświetlenia terenów przyszkolnych – oświetlenie pionowe oraz poziome/w pasie drogowym, stan informacji/znaków informujących o wzmożonym ruchu dzieci i młodzieży, itp.) i na jego podstawie opracowanie planu modernizacji i rozbudowy przystanków komunikacji zbiorowej, z których korzystają dzieci i młodzież wraz z przedpolami szkół (strefy spowolnionego ruchu samochodowego).
- Poprawa warunków przemieszczania się rowerem:
  - Opracowanie studium połączeń rowerowych dla gminy Liszki (poruszanie się po gminie oraz połączenie z Krakowem, weryfikacja i aktualizacja dotychczasowych dokumentów koncepcyjnych).
  - Spięcie gminy z systemem ścieżek rowerowych Krakowa / szybka autostrada rowerowa do Krakowa. Realizacja ścieżki rowerowej po wałach Wisły (we współpracy z działaniami prowadzonymi przez Wody Polskie), łączącej Liszki z Krakowem oraz Czernichowem.
  - Realizacja ścieżki rowerowej: Olszanica - rondo Kryspinów – rondo Bielany (dalej połączenie z systemem ścieżek rowerowych Krakowa).
  - Opracowanie kampanii skierowanej do mieszkańców gminy Liszki upowszechniającej rower jako wygodny i alternatywny dla samochodu środek transportu (praca nad mentalnością społeczności gminy / zmiana przyzwyczajeń).
- Współpraca ponadlokalna, w szczególności z gminami zrzeszonymi w Stowarzyszeniu Metropolia Krakowska, w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć w obszarze zintegrowanego transportu.

Projekt flagowy:	
Budowa drogi Kaszów-Mników	
Utworzenie połączenia strefy gospodarczej w Mnikowie z DW 780 w Kaszowie, długość nowych odcinków ok. 1,5 km.	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2022-2028	6 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Inwestycji i Infrastruktury UG Liszki	Budżet Gminy, Pozyskane środki zewnętrzne np. w ramach programów i funduszy rządowych i innych

Projekt flagowy:	
Budowa drogi do Oczyszczalni Ścieków w Piekarach.	
Długość nowych odcinków: ok. 1,5 km.	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2022-2028	12 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Inwestycji i Infrastruktury UG Liszki	Budżet Gminy, Pozyskane środki zewnętrzne np. w ramach programów i funduszy rządowych i innych

Cel operacyjny 1.2.2 Harmonijny układ przestrzeni gminy

Proponowane kierunki działań:

- Przeprowadzenie analizy działek stanowiących własność gminy Liszki pod kątem możliwości aranżacji w ich ramach otwartych, urządzonych przestrzeni publicznych (mała architektura, zieleni urządzona), wspierających integrację mieszkańców gminy w poszczególnych sołectwach gminy Liszki.
- Zagospodarowanie centralnych przestrzeni publicznych w sołectwach gminy Liszki – kreowanie centrów miejscowości, miejsc spotkań sąsiedzkich (aranżacja miejsc: mała architektura, oświetlenie, zieleni urządzana, funkcje dodatkowe np. informacyjne).
- Opracowanie nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Liszki.
- Realizacja działań w ramach ochrony oraz opieki nad zabytkami.

Plan działań dla Domeny 2.

Gmina Liszki – przestrzeń dla rozwoju gospodarczego pozostającego w harmonii ze środowiskiem naturalnym

Cel strategiczny 2.1 Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego gminy

Cel operacyjny 2.1.1 Podnoszenie dostępności i atrakcyjności terenów inwestycyjnych

Proponowane kierunki działań:

- Przygotowanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych, w tym wyszczególnionych w obrębie SAG, zapewnienie dostępności do infrastruktury o odpowiednich parametrach (sieci wodociągowej, kanalizacji, sieci energetycznej, linii światłowodowej itp.).
- Modernizacja i rozbudowa sieci drogowej w celu zwiększania dostępności terenów inwestycyjnych, przemysłowych, usługowych (uwzględnione też w ramach celów Domeny 1).
- Zwiększanie terenów usługowych dla niewielkiej działalności na potrzeby mieszkańców – analiza aktualności dokumentów planistycznych.

Cel operacyjny 2.1.2 Wspieranie postaw przedsiębiorczych i lokalnych potencjałów

Proponowane kierunki działań:

- Powołanie Forum Gospodarczego – cyklu spotkań (kilka razy w roku) dla lokalnych przedsiębiorców w celu wymiany informacji, zacieśnianiu współpracy, podnoszenia kompetencji, np. w zakresie pozyskiwania grantów/ środków zewnętrznych (krótkie szkolenia lub dyżury doradcze prowadzone przez ekspertów).
- Wspieranie lokalnych przedsiębiorców poprzez tworzenie możliwości sprzedaży i promocji – organizacja cyklicznych targów liseckich produktów, m.in. produkty rzemieślnicze, wytwarzane na terenie gminy Liszki.
- Współpraca z podmiotami (m.in. z przedsiębiorcami, instytucjami otoczenia biznesu, izbami gospodarczymi, start-upami) w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości i innowacji.
- Promowanie produktów lokalnych poprzez cykliczne wydarzenie o większej skali – Święto Produktu Regionalnego: Kiełbasa lisecka, kukiełka, wiklina (*Projekt flagowy*).
- Ponadlokalna współpraca w zakresie polityki inwestycyjnej oraz promocji biznesu, m.in. w ramach Stowarzyszenia Metropolia Krakowska.

Projekt flagowy:

Święto Produktu Regionalnego: Kiełbasa lisecka, kukielka, wiklina

Wydarzenie gminne większej skali 1-dniowe organizowane corocznie w II/III kwartale w celu cyklicznego promowania produktów lokalnych. Formuła targowo-piknikowa umożliwiającą lokalnym wytwórcom prezentację swoich produktów w połączeniu z degustacją oraz sprzedażą. W ramach wydarzenia także dodatkowe atrakcje, czyli koncerty, konkursy, aktywności dla dzieci.

Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
od 2022 corocznie	200 000 zł /rok
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Kultury, Promocji i Sportu UG Liszki	Budżet Gminy Możliwość pozyskania dofinansowania - środki zewnętrzne, współpraca (współorganizatorzy) i in.

Cel strategiczny 2.2 Ochrona środowiska i rozsądne gospodarowanie zasobami naturalnymi

Cel operacyjny 2.2.1 Prowadzenie działań wspierających poprawę jakości środowiska naturalnego

Proponowane kierunki działań:

- Dbłość o tereny zielone: prace porządkowe, wprowadzanie małej architektury typu ławki, altany i kosze na śmieci, w szczególności Dolina Mnikowska i Dolina Brzoskwinki.
- Budowa PSZOK (Projekt flagowy).
- Kreowanie wśród mieszkańców gminy prospołecznych i proekologicznych postaw w trosce o jakość powietrza i środowisko naturalne, m.in. poprzez kampanie informacyjne, edukację ekologiczną – promowanie postaw ekologicznych, szczególnie w zakresie racjonalnego korzystania z zasobów i budowania odpowiedzialności za przestrzeń publiczną, zieloną (w tym np. wspólne akcje sprzątania gminy).
- Wprowadzenie rozwiązań ograniczających ilość odpadów zielonych, np. promowanie kompostowników.
- Realizacja działań kontrolnych: kontrola palenisk, kontrola nielegalnych wysypisk itp.
- Kontynuacja wymiany kotłów (Gminny program wymiany palenisk oraz programy rządowe i wojewódzkie, działalność ekodoradców – wspieranie mieszkańców w pozyskiwaniu dofinansowania).
- Rozwój zieleni w gminnych przestrzeniach (m.in. nasadzenia, zalesianie).
- Prowadzenie uzgodnień z gminami sąsiednimi w celu przeciwdziałania problemowi bezdomnych zwierząt (np. dotyczących utworzenia międzygminnego schroniska).
- Współpraca ponadlokalna przy realizacji przedsięwzięć nakierowanych na poprawę stanu środowiska, m.in. z sąsiednimi gminami w zakresie rozwiązań dotyczących gospodarowania odpadami, oraz gminami zrzeszonymi w Stowarzyszeniu Metropolia Krakowska w zakresie wspólnych działań w obszarze ochrony powietrza.
- Wspieranie działań mających na celu zmniejszenie ponadnormatywnego poziomu hałasu na terenie gminy.

Projekt flagowy:

Budowa PSZOK

Utworzenie stałego, stacjonarnego, Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych na terenie gminy Liszki ma przyczynić się do optymalizacji systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz zapewnienia mieszkańcom gminy możliwości bieżącego oddawania wybranych frakcji odpadów tj.: papieru, metali, tworzyw sztucznych, szkła, odpadów opakowaniowych wielomateriałowych oraz bioodpadów, odpadów niebezpiecznych, przeterminowanych leków i chemikaliów, odpadów niekwalifikujących się do odpadów medycznych powstałych w gospodarstwie domowym, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, mebli i innych odpadów wielkogabarytowych, zużytych opon, odpadów budowlanych i rozbiórkowych oraz odpadów tekstyliów i odzieży (zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach).

Uzupełnieniem inwestycji będzie utworzenie odpowiedniej infrastruktury drogowej (uwaga: wskazany poniżej koszt projektu nie obejmuje realizacji infrastruktury drogowej).

Początkowym etapem realizacji będzie ustalenie optymalnej lokalizacji PSZOK na terenie gminy w oparciu o analizy funkcjonalno-środowiskowe oraz w porozumieniu z mieszkańcami gminy.

Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2022-2027	2 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
UG Liszki: Referat Inwestycji i Infrastruktury Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska	Budżet Gminy środki zewnętrzne np. programy rządowe, WFOŚiGW, RPO WM i inne

Cel operacyjny 2.2.2 Realizacja polityki klimatycznej zorientowanej na bezpieczeństwo środowiskowe

Proponowane kierunki działań:

- Realizacja projektów zwiększających udział odnawialnych źródeł energii (OZE) w bilansie energetycznym.
- Modernizacja energetyczna gminnych budynków użyteczności publicznej, m.in. wprowadzenie fotowoltaiki w obiektach oświatowych: SP w Liszkach, SP w Mnikowie, SP w Cholerzynie, SP w Czułowie, SP w Jeziorzanach, SP w Piekarach, SP w Kryspinowie, SP w Rącznej.
- Wspieranie stabilnych rozwiązań energetycznych opartych na odnawialnych źródłach energii.
- Wspieranie rozwoju sieci gazowej oraz infrastruktury elektrycznej w gminie.
- Wspieranie przedsięwzięć mających na celu ograniczenie niskiej emisji podejmowanych przez podmioty lokalne i zewnętrzne (np. przedsiębiorcy, lokalne społeczności, szkoły).
- Systematyczna konserwacja potoków, rowów melioracyjnych.
- Realizacja i promocja rozwiązań wpierających retencję: zbiorniki dla mieszkańców do łapania deszczówki, oczka wodne, zastawki na rowach melioracyjnych itp.
- Zabezpieczenia przeciwpowodziowe oraz przeciwdziałanie suszy: współpraca z Wodami Polskimi, lobbowanie za: utworzeniem stanowisk pompowych na terenie gminy (min. 3), utworzeniem kolejnych zbiorników przeciwpowodziowych (np. suchy zbiornik w okolicach Czułowa), poprawą stanu wałów przeciwpowodziowych (realizacja prac remontowych zakładanych przez Wody Polskie).
- Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Piekarach (*Projekt flagowy*).

- Systematyczna rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej (Projekt flagowy – Rozbudowa sieci kanalizacyjnej w Jeziorzanach, Ściejowicach, Rącznej oraz w Baczynie).
- Modernizacja ujęć wody, utworzenie zbiornika do gromadzenia wody pitnej, np. w Kryspinowie.

Projekt flagowy:	
Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Piekarach	
Zwiększenie przepustowości oczyszczalni do 4 tys. m ³ /dobę, dostosowanie do potrzeb wynikających z rozwoju gminy i sieci kanalizacyjnej (m.in. rozwoju sieci i połączeń w miejscowościach Jeziorzany, Ściejowice, Rączna, Baczyn, nowych budynków i przedsiębiorstw powstających w gminie).	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2022-2026	25 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Inwestycji i Infrastruktury UG Liszki Likom Sp. z o. o	Budżet Gminy środki zewnętrzne np. programy rządowe, WFOŚiGW, RPO WM i inne

Projekt flagowy:	
Rozbudowa sieci kanalizacyjnej: Jeziorzany, Ściejowice, Rączna, Baczyn.	
Utworzenie ok. 43 km nowej sieci kanalizacyjnej.	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2025-2028	50 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Referat Inwestycji i Infrastruktury UG Liszki Likom Sp. z o. o	Budżet Gminy Budżet Spółki środki zewnętrzne np. programy rządowe, POIiŚ, RPO WM i inne

Plan działań dla Domeny 3. Gmina Liszki – przestrzeń do spędzania czasu wolnego

Cel strategiczny 3.1. Wysoka jakość przestrzeni do spędzania czasu wolnego

Cel operacyjny 3.1.1 Kreowanie przestrzeni do rekreacji

Proponowane kierunki działań:

- Zalew „Kryspinów” – zagospodarowanie terenu zalewu, kompleksowa rewitalizacja przestrzeni, z podziałem na sektory pod kątem różnych aktywności / potrzeb użytkowników (Projekt flagowy, działanie w ramach OSI).
- Modernizacja rynku/rynków w Liszkach – m.in. wprowadzenie elementów małej architektury i aranżacji przestrzeni wspierającej funkcje społeczne tego miejsca (Projekt flagowy).
- „Jura w Liszkach” czyli aranżacja dla celów rekreacyjnych i edukacyjnych dolinek jurajskich: Doliny Mnikowskiej, Zimny Dół oraz Dolinki Brzoskwinki (Projekt flagowy).
- „Widok na Tyniec” – wykreowanie przestrzeni o charakterze rekreacyjnym skoncentrowanej na unikalnym w skali Polski walorze krajobrazowym: widoku z Piekar na Opactwo w Tyńcu, poprzez uatrakcyjnienie przestrzeni wokół skał w Piekarach oraz Wisły na wysokości Tyńca (m.in.: wytyczenie i oznakowanie ścieżki spacerowej łączącej teren z drogą powiatową – skrzyżowanie koło szkoły w Piekarach, wytyczenie i oznaczenie ścieżki przyrodniczej pn. „Od jaskini w Skale Fudalowej do Starorzecza w Jeziorzanach”, wprowadzenie przestrzennych elementów informacyjnych – tablice informacyjne, aranżacja platformy widokowej wraz z opisem widoku).
- Zagospodarowanie terenu przy Kamieniołomie w Kryspinowie – miejsce spotkań i wypoczynku, amfiteatr.
- Teren po wyrobisku kopalni Kruszywa w Cholerzynie – współpraca z Kruszywo S.A. w celu rekreacyjnego zagospodarowania terenu.

Projekt flagowy:

Zalew „Kryspinów” – zagospodarowanie terenu zalewu

Zakres i cel inwestycji: kompleksowa rewitalizacja przestrzeni, z podziałem na sektory pod kątem różnych aktywności / potrzeb użytkowników. Elementy przewidziane do realizacji: Etap I - tzw. rekreacja: ścieżka pieszo – rowerowa wokół zalewu (nawierzchnia asfaltowa), plaże oraz pomosty, platforma widokowa, boiska do siatkówki plażowej, plac zabaw, siłownia zewnętrzna, scena na wodzie, amfiteatr, sanitariaty / natryski / przebieralnie mała architektura, nasadzenia (zieleni). Etap II – tzw. dzika przyroda: ścieżka edukacyjna i mała architektura towarzysząca. Dodatkowo (poza kosztem niniejszego zadania) przewiduje się wydzielenie przestrzeni do realizacji inwestycji komercyjnej – hotelowo-konferencyjnej – oferta inwestycyjna.

Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
Do 2030	14 mln zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
Likom Sp. z o.o. UG Liszki	Budżet Spółki Budżet Gminy Pozyskane środki zewnętrzne np. w ramach programów rządowych, funduszy unijnych i inne

Projekt flagowy:	
Modernizacja rynku/rynków w Liszkach	
Wprowadzenie elementów małej architektury i aranżacji przestrzeni wspierającej funkcje społeczne tego miejsca (spotkania sąsiedzkie, itp.) w postaci wygodnych ławek, fontanny, zieleni wysokiej i niskiej, itp. Rewizja przestrzeni parkingowych. Etap I: tzw. mały rynek. Etap II: tzw. duży rynek.	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
Etap I do 2024 Etap II do 2030	6 mln zł (Etap I: 2 mln; Etap II: 4 mln)
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
UG Liszki: Referat Inwestycji i Infrastruktury Referat Kultury Promocji i Sportu	Budżet Gminy Pozyskane środki zewnętrzne np. w ramach programów i funduszy rządowych, funduszy unijnych i innych

Projekt flagowy:	
„Jura w Liszkach” – aranżacja dolinek jurajskich	
Zakres i cel inwestycji: aranżacja dla celów rekreacyjnych i edukacyjnych dolinek jurajskich: Doliny Mnikowskiej, Zimny Dół oraz Dolinki Brzoskwinki – odnowienie szlaków pieszych, wprowadzenie oznaczonych szlaków rowerowych i ścieżek przyrodniczych, aranżacja miejsc do odpoczynku rodzinnego (ławki, wiaty, miejsca ogniskowe, itp.).	
Szacunkowy czas realizacji:	Szacunkowy koszt:
2021-2024	300 tys. zł
Odpowiedzialność:	Potencjalne źródła finansowania:
UG Liszki: Referat Inwestycji i Infrastruktury Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska	Budżet Gminy Możliwość pozyskania dofinansowania - środki zewnętrzne

Cel operacyjny 3.1.2 Zwiększanie dostępności obiektów sportowo-rekreacyjnych

Proponowane kierunki działań:

- Rozwój i modernizacja niewielkich obiektów sportowych w różnych częściach gminy:
  - rozbudowa zaplecza klubów sportowych (boiska ze sztuczną nawierzchnią),
  - modernizacja placów zabaw, rozszerzenie ich o elementy dla osób w różnym wieku (większe huśtawki, trampoliny itp.),
  - tworzenie miejsc do różnej aktywności sportowej – siłownie zewnętrzne, ogólnodostępne boiska w tym wielofunkcyjne / do różnych dyscyplin.
- Tworzenie miejsc spotkań dla młodzieży, np. niewielkie zaaranżowane skwery (ławki, hamaki, zieleni), przykładowe lokalizacje – w niedalekiej odległości od szkoły.
- Budowa skatepark/ skateparków (proponowane lokalizacje: Kryspinów, Morawica).
- Budowa ścieżek rowerowych (trasy rekreacyjne, łączące się z trasami ponadlokalnymi – powiatowymi, wojewódzkimi itp.).
- Zbiornik wodny w Ściejowicach – teren zagospodarowany przez Stowarzyszenie Wędkarskie Dęby, współpraca w celu rozwoju oferty miejsca.

Cel strategiczny 3.2. Zróżnicowana oferta kulturalna wzmacniająca integrację mieszkańców

Cel operacyjny 3.2.1 Rozszerzanie oferty kulturalnej i wspieranie inicjatyw integrujących lokalną społeczność

Proponowane kierunki działań:

- Wspieranie stowarzyszeń działających w gminie Liszki, m.in. OSP, Kół Gospodyń Wiejskich, Klubów Sportowych, Klubu Seniora i in. Zróżnicowane formy wsparcia - lokalowe, grantowe, organizacyjne.
- Mobilny dom kultury – powołanie zespołu animatorów odpowiadających za stworzenie stałych propozycji zajęciowych – w pierwszej kolejności zajęć artystyczno-edukacyjnych dla dzieci oraz propozycji dla seniorów (z uwzględnieniem różnych potrzeb i stopnia aktywności tej grupy).
- Opracowanie propozycji atrakcyjnych dla młodzieży – np. zajęcia z programowania, obsługi programów graficznych, tworzenia i montowania filmów, zajęcia sportowe (po wcześniejszej diagnozie potrzeb), warsztaty rozwoju osobistego, kółka zainteresowań np. wielbicieli książek czy „kinomaniaków”. Utworzenie formy angażującej młodych mieszkańców w sprawy gminy np. szkoła młodych liderów, Młodzieżowa Rada Gminy i in.
- Realizacja, we współpracy ze stowarzyszeniami, oferty wydarzeniowej – koncerty, pikniki, festyny, seanse filmowe (w weekendy kino plenerowe/kino samochodowe). Cykl corocznych imprez gminnych (kontynuacja lub reaktywacja):
  - Dni Liszek, Święto Produktu Regionalnego: Kiełbasa lisecka, kukielfka, wiklina (np. czerwiec),
  - Dożynki organizowane przez sołectwa ze wsparciem UG (np. sierpień),
  - Zawody OSP – Gminne Zawody Sportowo-Pożarnicze,
  - Turniej Piłkarski o Puchar Wójta Gminy Liszki (edycja letnia i zimowa).
- „Drugie życie przedmiotów” – organizacja wydarzeń promujących postawy ekologiczne („less waste” – ograniczanie odpadów), a przy tym będących okazją do spotkania, rozmowy, wspólnego spędzania czasu, np. wymiana książek, zabawek, narzędzi, sadzonek – przy cieście /poczęstunku, w formie nawiązującej do „wystawek” / pchlich targów.
- Organizacja integrujących międzypokoleniowych wydarzeń tematycznych (skala sołectwa lub kilku sołectw), np. odwołujących się do tradycji typu „dawne wiejskie wesele”, „darcie pierza”. Inicjatywa wieloetapowa – dłuższy proces, w którego przygotowanie zaangażuje się grupa mieszkańców w różnym wieku (koordynacja animator / lokalny lider), a efektem będzie wydarzenie połączone z poczęstunkiem np. przedstawienie, wystawa, projekcja filmu. Inicjatywa mogłaby być organizowana co roku, za każdym razem wykorzystując inny motyw przewodni.
- Zacieśnianie współpracy, w zakresie organizacji oraz promocji oferty kulturalnej i edukacyjnej, wzmacniającej aktywność społeczną, w skali lokalnej (międzyinstytucjonalnej) i ponadlokalnej (międzygminnej).

Cel operacyjny 3.2.2 Rozwój infrastruktury kultury

Proponowane kierunki działań:

- Utworzenie domu kultury w Liszkach – zaadaptowanie lub utworzenie budynku – siedziby/centrum działań kulturalnych w gminie, z wielofunkcyjną salą widowiskową dla większych wydarzeń (do wykorzystania też przez lokalnych twórców jako sala prób) oraz pomieszczeniami do zajęć warsztatowych (edukacyjnych, plastycznych, muzycznych, tanecznych).
- Wykorzystanie istniejących zasobów lokalowych typu świetlice, remizy, szkoły (w zależności od dostępności w poszczególnych miejscowościach) do realizacji oferty kulturalnej tworzonej zarówno przez instytucje gminne, jak i organizacje pozarządowe czy podmioty prywatne, np. zajęć, wydarzeń, spotkań grup mieszkańców (zaplecze dla „mobilnego domu kultury”, do wykorzystania jako oddziały terenowe domu kultury).
- Stworzenie Dziennego Domu Seniora (propozycja lokalizacji: na bazie starej szkoły w Kaszowie – obecnie prowadzone są już działania w zakresie budowy nowej placówki oświatowej w Kaszowie).
- Renowacja budynku dawnej szkoły w Liszkach (Liszki, ul. Mały Rynek 36) – Centrum Aktywności Społecznej. Siedziba organizacji społecznych, przestrzeń do spotkań grup mieszkańców i organizacji społecznych działających w gminie Liszki (m.in. gminnej orkiestry dętej, Klubu Seniora, itp.). Możliwość realizacji działania w ramach działań modernizacyjnych dla Rynku wskazanych w Celu operacyjnym 3.1.1.
- Wsparcie utworzenia kawiarni międzypokoleniowej (prowadzonej/zlecanej do prowadzenia przez NGO lub działającej w ramach instytucji) funkcjonującej np. przy domu kultury, CAS, budynku UG itp., która byłaby sferą spotkań – komfortowym miejscem do rozmowy, spędzenia czasu np. ze stołem do ping ponga, wifi, planszówkami. Mogłaby to być przestrzeń, w której prowadzone byłyby warsztaty tematyczne, kameralne spotkania, wystawy, inicjatywy mieszkańców/ lokalnych stowarzyszeń.

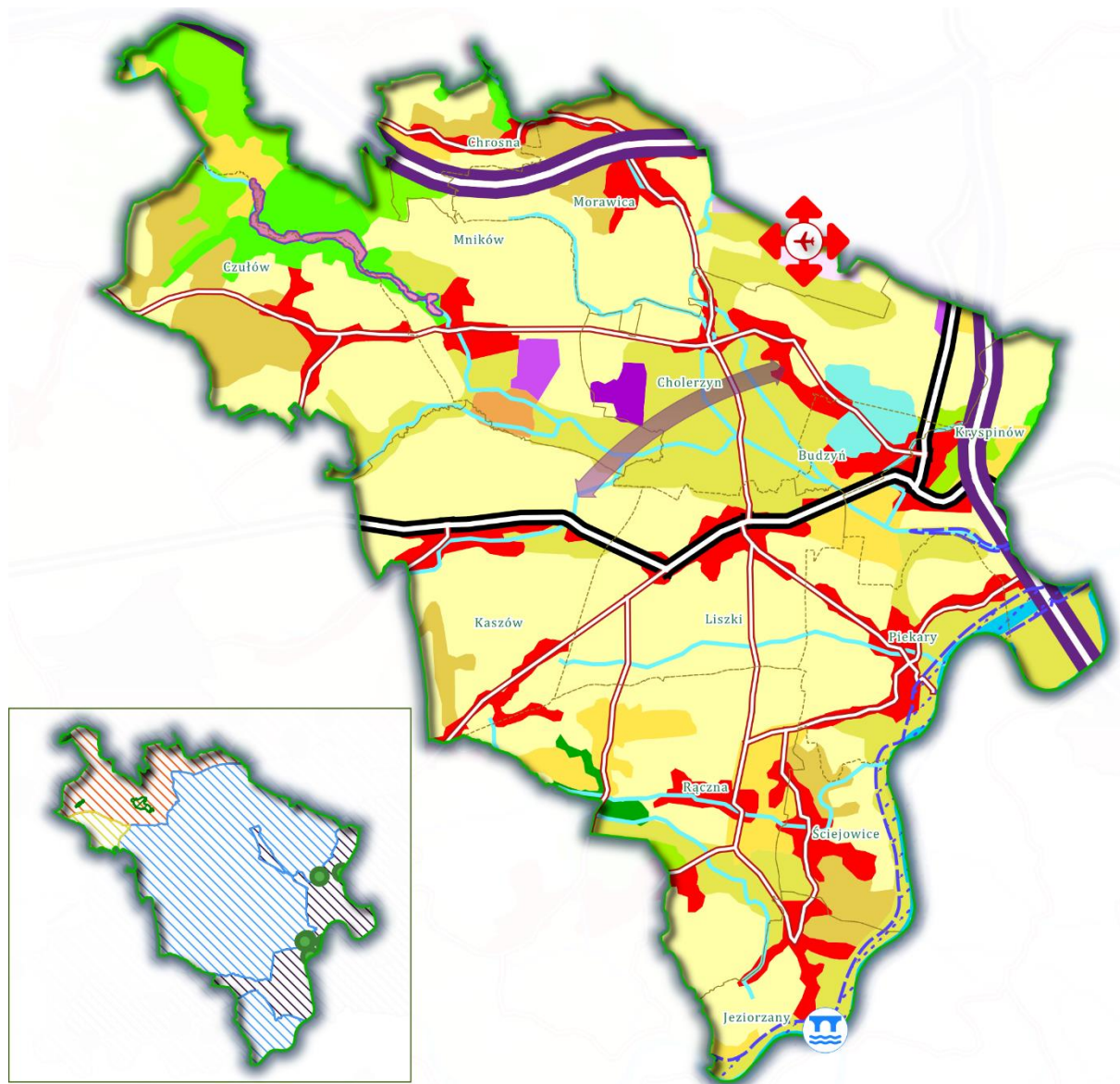
MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY LISZKI WRAZ Z USTALENIAMI I REKOMENDACJAMI W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Liszki wraz z rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej to obraz strategicznej wizji rozwoju gminy, bazujący na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach, zidentyfikowanych potrzebach i posiadanym potencjale. Zostały w nim ujęte obszary określone w Strategii jako istotne dla osiągnięcia celów strategicznych, obszary wymagające ochrony, powiązania funkcjonalne, a w szczególności planowane projekty/kierunki działań o charakterze przestrzennym.

Opracowując założenia dla dokumentu Strategii, jak i treści zamieszczanych na modelu, uwzględniono kwestie dotyczące ochrony środowiska i krajobrazu, tak by wskazane w Strategii kierunki działań były realizowane z zachowaniem ograniczeń wynikających z prawnych form ochrony. Zwrócono także uwagę, by planowane w Strategii projekty/kierunki działań znajdowały się poza obszarami szczególnego zagrożenia powodziowego oraz uwzględniały wymiar krajobrazu kulturowego, w tym ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Część graficzna tego rozdziału składa się z kilku dopełniających się plansz zawierających: strukturę funkcjonalno-przestrzenną, najważniejsze założenia i kierunki interwencji dla domen strategicznego rozwoju gminy Liszki.

Rysunek 4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Liszki

Legenda

Środowisko

- Pomniki Przyrody (punktowe)
- ▨ Rezerваты

Parki krajobrazowe

- ▨ Bielańsko-Tyniecki
- ▨ Bielańsko-Tyniecki - otulina
- ▨ Rudniański - otulina
- ▨ Tenczyński

- ▭ Gmina Liszki
- ▭ Miejscowości Gminy Liszki
- ▭ autostrada
- ▭ droga wojewodzka
- ▭ droga powiatowa lub gminna
- ▭ Natura 2000 Specjalne Obszary Ochrony
- ▭ Obszary Szczególneego Zagrożenia Powodzią

Funkcje terenu na podstawie Corine Land Cover

- ▭ Zwarta zabudowa
- ▭ Tereny przemysłowe lub handlowe
- ▭ Miejsca eksploatacji odkrywkowej
- ▭ Tereny sportowe i wypoczynkowe
- ▭ Grunty orne

- ▭ Sady i plantacje
- ▭ Pastwiska
- ▭ Złożone systemy upraw i działek
- ▭ Tereny zdominowane przez rolnictwo
- ▭ Lasy liściaste
- ▭ Lasy iglaste
- ▭ Lasy mieszane
- ▭ Ciekі wodne
- ▭ Zbiorniki wodne

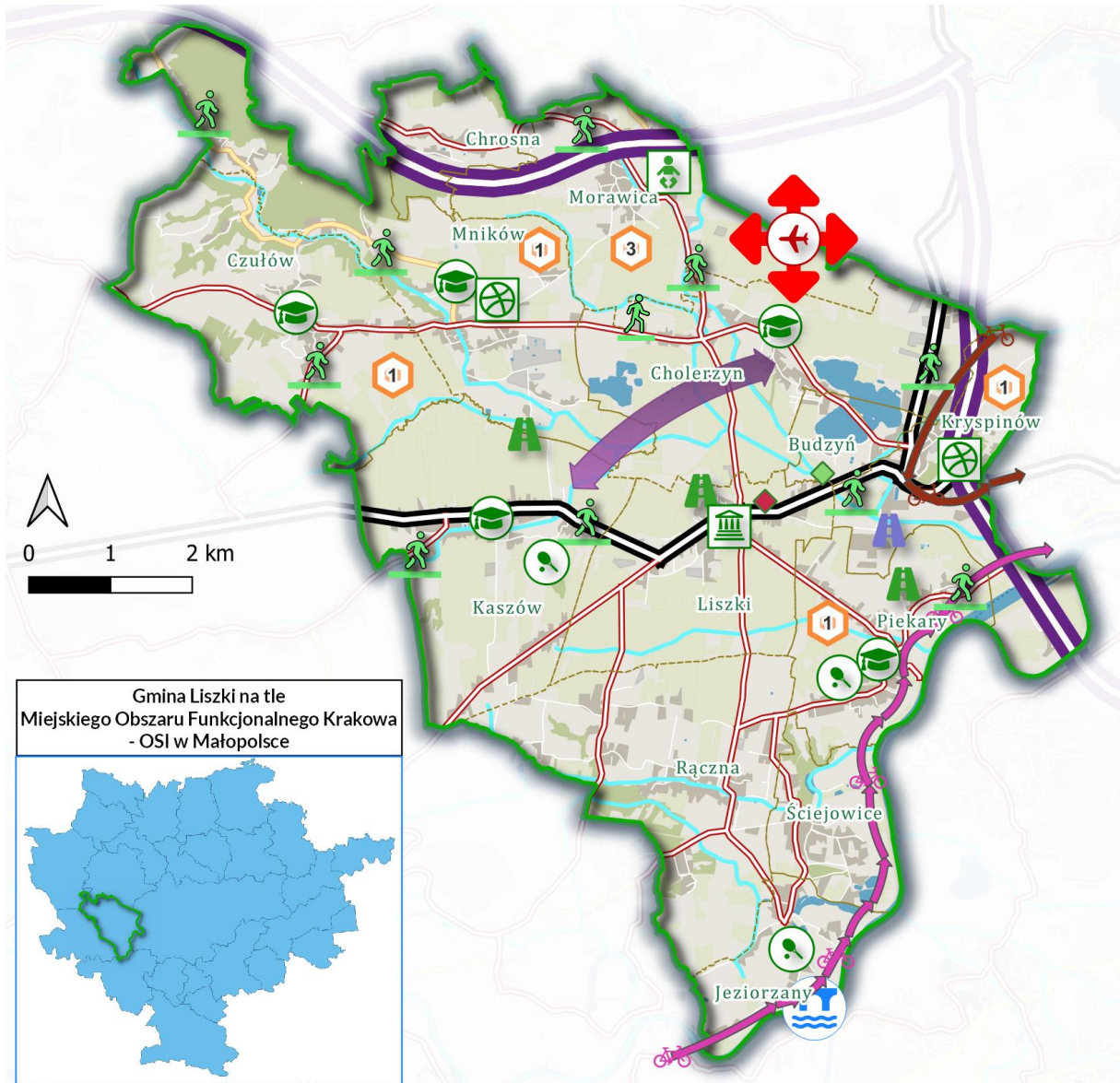
Planowane inwestycje o charakterze ponadlokalnym

- ▭ Projekt budowy obwodnicy Liszek
- ▭ Plan rozbudowy lotniska Kraków Airport
- ▭ Budowa przeprawy mostowej w Jeziorzanych
- * Ostateczna lokalizacja inwestycji będzie wynikać z analiz środowiskowych i przestrzennych

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz kluczowe kierunki interwencji dla Domeny 1 „Gmina Liszki – komfortowa przestrzeń do życia”

Legenda

- Gmina Liszki
  - Miejscowości Gminy Liszki
  - Zabytki w Rejestrze Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego (wraz z liczbą zabytków w danej miejscowości)
- GMINA LISZKI - KOMFORTOWA PRZESTRZEŃ DO ŻYCIA**
- Cel strategiczny 1.1. Rozwój usług społecznych**
- Rozbudowa / utworzenie nowej siedziby dla Urzędu Gminy
- Inwestycje szkolne**
- Rozbudowa szkoły podstawowej
  - Modernizacja boiska i/lub zaplecza sportowego

- Uruchomienie placówki przedszkolno-żłobkowej
  - Budowa hali sportowej / sali gimnastycznej
- Cel strategiczny 1.2 Harmonia i dostępność przestrzeni gminnej**
- Priorytetowe inwestycje drogowe**
- Budowa i przebudowa dróg**
- Budowa
  - Przebudowa
- Inwestycje punktowe**
- Przebudowa mostu na rzece Sanka
  - Utworzenie punktu P&R na terenie gminy

Inwestycje chodnikowe

- Priorytetowe inwestycje chodnikowe

Inwestycje rowerowe

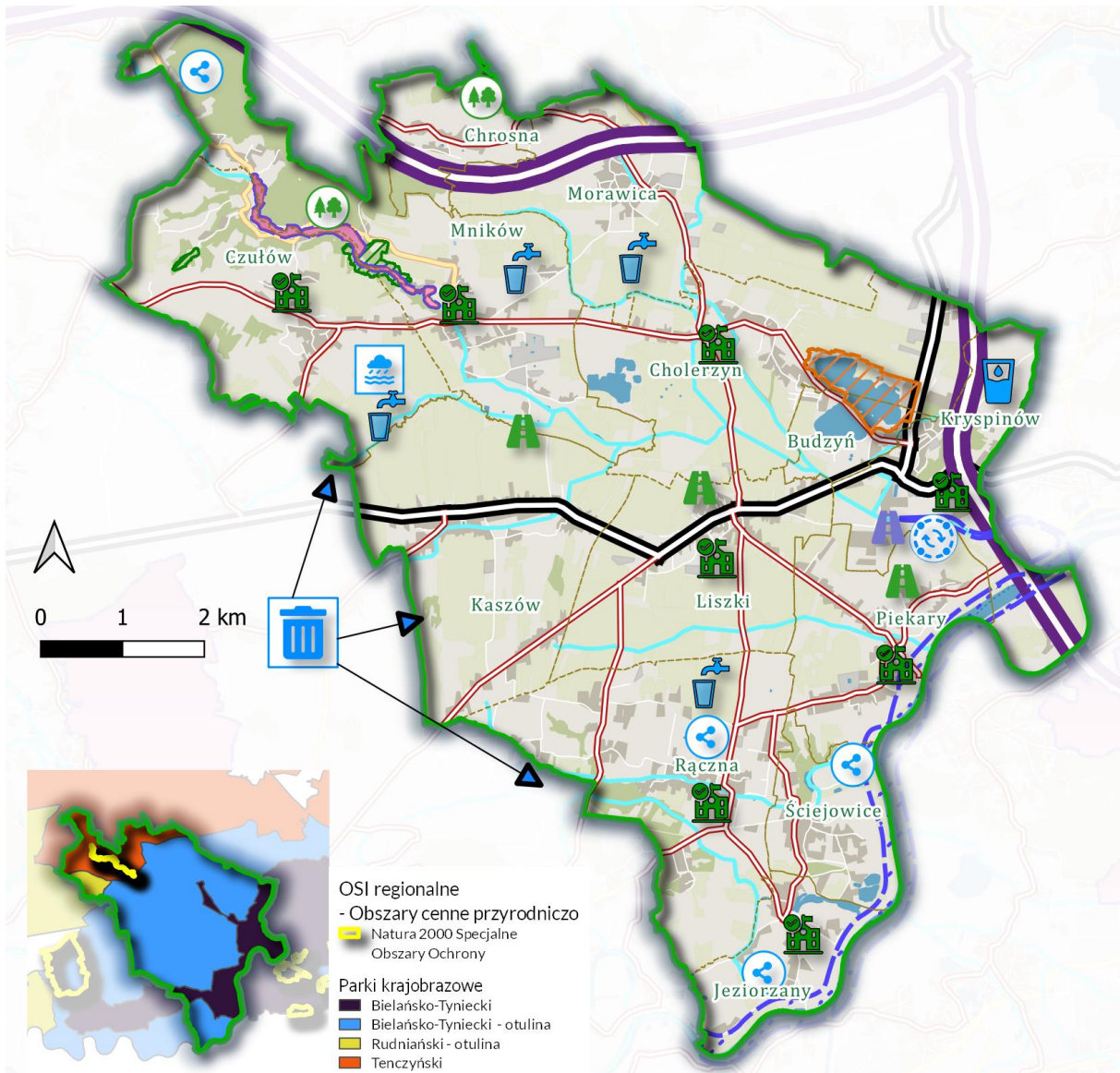
- Budowa ścieżki po wałach Wisły (Kraków-Czernichów)
- Ścieżka Olszanica - rondo Krzyspinów - rondo Bielany

Planowane inwestycje o charakterze ponadlokalnym

- Projekt budowy obwodnicy Liszek
- Plan rozbudowy lotniska Kraków Airport
- Budowa przeprawy mostowej w Jeziorzanych
* Ostateczna lokalizacja inwestycji będzie wynikać z analiz środowiskowych i przestrzennych

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz kluczowe kierunki interwencji dla Domeny 2 „Gmina Liszki – przestrzeń do rozwoju gospodarczego w harmonii ze środowiskiem naturalnym”

Legenda

- Gmina Liszki
- Miejscowości Gminy Liszki
- Obszar Strategicznej Interwencji

GMINA LISZKI
- PRZESTRZEŃ DLA ROZWOJU
GOSPODARCZEGO
POZOSTAJĄCEGO W HARMONII
ZE ŚRODOWISKIEM NATURALNYM

Cel strategiczny 2.1
 Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego gminy

Modernizacja i rozbudowa sieci drogowej w celu zwiększania dostępności terenów inwestycyjnych, przemysłowych, usługowych

- Budowa
- Przebudowa

Cel strategiczny 2.2
 Ochrona środowiska i rozważne gospodarowanie zasobami naturalnymi

- Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Piekarach
- Budowa PSZOK (lokalizacja do ustalenia)
- Rozbudowa sieci kanalizacyjnej
- Utworzenie zbiornika do gromadzenia wody pitnej
- Modernizacja ujęć wody
- Utworzenie zbiorników przeciwpowodziowych
- Dbałość o tereny zielone
- Modernizacja energetyczna gminnych budynków użyteczności publicznej

Działania ogólnogminne

- Kontynuacja wymiany kotłów
- Rozwiązania wspierające retencję
- Realizacja projektów zwiększających udział odnawialnych źródeł energii
- Rozwój zieleni w gminnych przestrzeniach
- Zwiększanie terenów usługowych dla niewielkiej działalności na potrzeby mieszkańców
- Przygotowanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych
- Stacje pomp i stanowiska pompowe

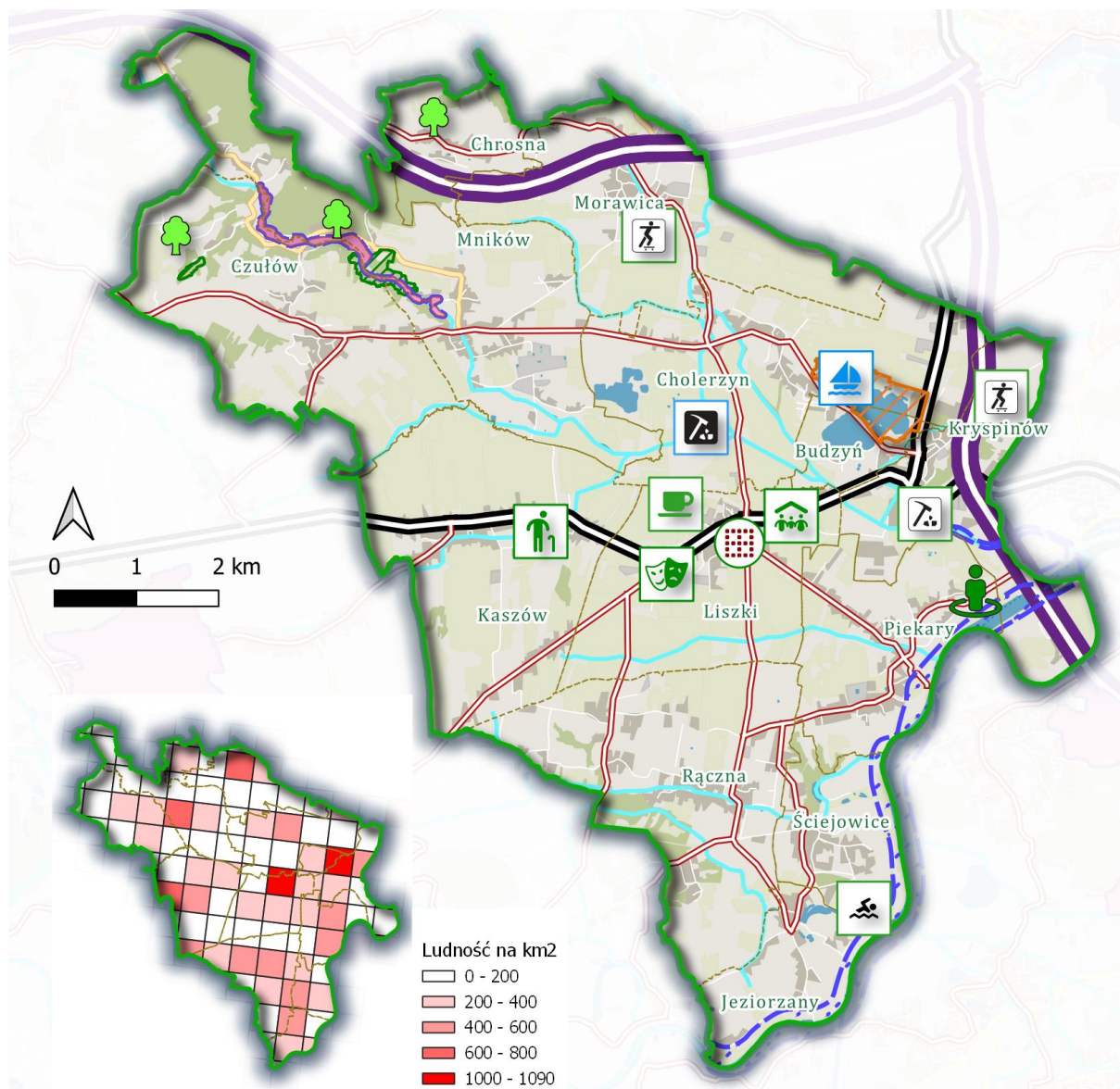
Środowisko

- Natura 2000
- Specjalne Obszary Ochrony
- Obszary Szczególnej Zagrożenia Powodzią
- Rezerwaty

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz kluczowe kierunki interwencji dla Domeny 3 „Gmina Liszki – przestrzeń do spędzania czasu wolnego”

Legenda

Gmina Liszki	„Widok na Tyniec” – wykreowanie przestrzeni o charakterze rekreacyjnym	Stworzenie Dziennego Domu Seniora
Miejscowości Gminy Liszki	Modernizacja rynku w Liszkach	Utworzenie domu kultury w Liszkach
Obszar Strategicznej Interwencji	Teren po wyrobisku kopalni Kruszywa w Cholerzynie	Wsparcie utworzenia kawiarni międzypokoleniowej
GMINA LISZKI - PRZESTRZEŃ DO SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO	Zagospodarowanie terenu przy Kamieniołomie w Kryspsinowie – miejsce spotkań i wypoczynku, amfiteatr	Środowisko
Cel strategiczny 3.1. Wysoka jakość przestrzeni do spędzania czasu wolnego	„Jura w Liszkach” - aranżacja dla celów rekreacyjnych i edukacyjnych dolinek jurajskich	Natura 2000 Specjalne Obszary Ochrony
Zalew „Kryspsinów” – zagospodarowanie terenu zalewu, kompleksowa rewitalizacja przestrzeni	Cel strategiczny 3.2. Zróżnicowana oferta kulturalna wzmacniająca integrację mieszkańców	Obszary Szczególnej Zagrożenia Powodzią
Zagospodarowanie zbiornika wodnego w Ściejowicach	Renowacja budynku dawnej szkoły w Liszkach – Centrum Aktywności Społecznej	Rezerваты
Budowa skateparków		

Źródło: Opracowanie własne

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej dla gminy Liszki

Gmina Liszki to atrakcyjny teren do mieszkania oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Leży ona bowiem w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Krakowa, które wpływa na gminę głównie poprzez nasilający się proces suburbanizacji. Teren gminy leży w całości w obszarze 30 km od dużego miasta (Krakowa) tym samym w naturalny sposób jest poddany presji deweloperskiej oraz presji indywidualnej zabudowy mieszkaniowej. Teren jest dobrze skomunikowany z Krakowem – obwodnica (w ramach autostrady A4) oraz sieć drogowa w szybki i stosunkowo płynny sposób umożliwiają przemieszczanie się do centrum metropolii. Dodatkowo dostęp terenów otwartych, niezabudowanych oraz niższe koszty budowy domu/ mieszkania (w porównywaniu z Krakowem) przyczyniają się postępującej suburbanizacji.

Obszar gminy stanowi także atrakcyjną przestrzeń do inwestycji gospodarczych. Bardzo dobre skomunikowanie, poprzez bezpośrednie połączenie z siecią TEN-T (autostrada A4, lotnisko) oraz dostępność terenów niezainwestowanych, przy równoczesnym uszczuplaniu się terenów do inwestycji w gminach sąsiednich, czyni z gminy Liszki obszar do potencjalnego zainwestowania gospodarczego.

Gmina Liszki dysponuje także terenami o wysokich walorach krajobrazowych, w oparciu o które powstały obszary bardzo intensywnego wykorzystania rekreacyjnego – teren zalewu „Kryspinów”, lub obszary intensywnego wykorzystania rekreacyjnego – dolinki jurajskie (Dolinka Minkowska, Zimny Dół). Obserwuje się, na przestrzeni ostatnich lat, intensyfikację ruchu rekreacyjnego w obrębie wskazanych obszarów.

Aspiracje rozwojowe gminy Liszki, wyrażone między innymi w misji rozwoju gminy, wskazują na potrzebę rozwoju prowadzonego w sposób wysoce zrównoważony, z zachowaniem równowagi i harmonii pomiędzy rozwojem mieszkaniowym gminy, rozwojem gospodarczym oraz środowiskiem naturalnym. Tym samym podstawową rekomendacją, w zakresie kształtowania polityki przestrzennej w gminie Liszki, powinno być:

bezwzględne zachowanie ładu przestrzennego

manifestującego się dbaniem o środowisko przyrodnicze oraz krajobraz (rezerwa terenów zielonych/niezabudowanych), ale także wyznaczaniem terenów inwestycyjnych, gdzie możliwy jest rozwój funkcji gospodarczych, w tym usługowych.

„Swobodna” polityka przestrzenna, poddana presji suburbanizacji, wzrastającemu popytowi na tereny dla inwestycji gospodarczych (także tych o mniejszej skali, np. usług) oraz nieskoordynowana, chaotyczna sukcesja terenów o wysokich walorach krajobrazowych przez wzmożoną rekreację, może w krótkim czasie znacząco i bezpowrotnie zaburzać ład przestrzenno -

krajobrazowy gminy Liszki i tym samym skutecznie ograniczyć aspiracje rozwojowe gminy, także te zapisane w dokumencie „Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030”. Dlatego dla gminy Liszki, rekomenduje się:

przygotowanie aktualizacji Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania

(dokumentu aktualnego do bieżącej sytuacji przestrzennej oraz zamierzeń zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030)

jako narzędzia podstawowego dla kształtowania polityki przestrzennej gminy.

Kwestie kluczowe – rekomendacje dla kształtowania polityki przestrzennej gminy Liszki na najbliższe lata to m.in.:

- **Zrównoważony, zharmonizowany ze środowiskiem naturalnym rozwój przestrzenny gminy** umożliwiający kształtowanie zróżnicowanej pod względem funkcjonalnym przestrzeni wiejskiej, zapewniającej wysoką jakość życia mieszkańców oraz zachowanie lokalnych wartości kulturowych i środowiskowych – to podstawowy cel dla wszystkich zmian w strukturze przestrzennej gminy.
- **Ochrona ładu przestrzennego**, uwzględniająca lokalizację obszarów istniejącej i zaplanowanej urbanizacji oraz dominującego w poszczególnych fragmentach charakteru zabudowy, w tym poprzez lokalizowanie terenów planowanej urbanizacji w pobliżu terenów urbanizacji istniejącej i zaplanowanej, w sposób umożliwiający kształtowanie zwartych terenów zurbanizowanych i zapewniający zachowanie ciągłości powiązań pomiędzy terenami zieleni.
- **Przeznaczanie terenów pod różne funkcje**, w tym **tereny mieszkaniowe, tereny sportu i rekreacji oraz tereny inwestycyjne** (dla lokowania aktywności gospodarczej), oraz odpowiednie rozmieszczenie tych funkcji w strukturze przestrzennej gminy tak aby **nie występowały konflikty funkcji** pomiędzy nimi.
- Ścisłe **połączenie rozwoju przestrzennego** z rozbudową **systemu transportu** (sieć dróg publicznych, sieć dróg rowerowych), **rozwojem sieci wodociągowo – kanalizacyjnej**, systemem **odbioru i wywozu odpadów** (śmieci) z rozwojem selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, dostarczaniem **energii elektrycznej i gazu**, systemem **łączności i sieci internetowej**.
- **Wzmocnienie rangi centrów poszczególnych wsi oraz centrum gminy** - poprzez kreowanie w nich atrakcyjnych przestrzeni publicznych, służących społecznej integracji mieszkańców.
- Polityka transportowa gminy powinna uwzględniać:
  - **modernizację i rozwój infrastruktury dla ruchu samochodowego** m.in. obwodnica Liszek, modernizacja i rozwój sieci drogowej, system parkingów przed wjazdem do Krakowa – możliwość zmiany środka transportu itp., czyli rozwój zintegrowanego, efektywnego transportu, pozwalający na zmianę środka transportu: samochód, Komunikacja Miejska w Krakowie, rower, UTO;

- **rozwój infrastruktury dla ruchu pieszo – rowerowego** (m.in. zwiększenie dostępności gminy w wyniku komunikacji pieszo – rowerowej oraz zwiększenie dostępności do aglomeracyjnego transportu zbiorowego);
  - utrzymanie normatywnych parametrów dla modernizowanej i nowej sieci transportowej (samochodowej, rowerowej, pieszej) na terenie gminy dostosowanej w swojej klasie technicznej do funkcji jaką będą pełnił w obsłudze gminy przy **uwzględnieniu rozwoju mieszkaniowego i gospodarczego gminy Liszki**.
- **Dbłość o tereny zielone** m.in. poprzez zachowanie istniejących obszarów zielonych oraz tworzenie nowych terenów zielonych w duchu dbania o środowisko naturalne i rozważnego nim gospodarowania.
  - **Dbłość o krajobraz otwarty - przestrzenie nieurbanizowane**, wzmacniając tym samym potencjał produkcji rolniczej gminy (np. poprzez wprowadzenie zakazu zabudowy innej niż związanej z gospodarstwem rolnym) oraz służących zachowaniu i odtwarzaniu terenów otwartych, tworzących zwarte kompleksy o znacznej powierzchni, niezagospodarowanych łąk, pastwisk, zieleni śródpolnej (zadrzewień i zakrzewień śródpolnych), niewielkich kompleksów leśnych, objętych przez roślinność pasów brzegowych wzdłuż cieków i rowów, itp. Wszystkie one ograniczają m.in. dopływ zanieczyszczeń biogennych, jak również sprzyjają rozwojowi małych form retencji i mikro retencji.
  - Realizacja polityki klimatycznej zorientowanej na **bezpieczeństwo środowiskowe** (także w wymiarze planistycznym) m.in. poprzez wprowadzanie rozwiązań wspierających retencję wody, zabezpieczenia przeciwpowodziowe czy zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w bilansie energetycznym gminy.
  - Dla obszarów szczególnego **zagrożenia powodzią** od cieków wodnych, należy brać pod uwagę wynikające z tego faktu **uwarunkowania przy wyborze lokalizacji planowanych inwestycji**. Wszelkie działania inwestycyjne podejmowane w przestrzeni gminy muszą uwzględniać ustalenia z dokumentów strategicznych odnoszących się do środowiska naturalnego takich jak: *Plan zarządzania ryzykiem powodziowym*, *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* oraz *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*.

Należy pamiętać, że do instrumentów wdrażania polityki przestrzennej należy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Liszki, które jest dokumentem określającym politykę przestrzenną i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające uwarunkowania (czyli czynniki i ograniczenia) rozwoju przestrzennego. Podstawowym zaś narzędziem polityki przestrzennej gminy są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które poddawane są aktualizacji, tak by realizowały kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego określone w Studium.

Ww. wskazane dokumenty stanowią elementy kształtowanej polityki przestrzennej na terenie gminy Liszki.

Wytyczne wynikające z uwarunkowań wodnych na terenie gminy

W związku z występowaniem na terenie gminy Liszki obszarów szczególnego zagrożenia powodzią ujętych na mapach zagrożenia powodziowego dostępnych na Hydroportalu Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (m.in. Mapa ryzyka powodziowego oraz Mapa zagrożenia powodziowego) planowane zagospodarowanie terenów położonych w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią nie powinno naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym, stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi czy też utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym.

W związku ze zidentyfikowanymi obszarami zagrożenia powodzią w *Planie zarządzania ryzykiem powodziowym* założone są inwestycje kierunkowe wskazane w granicach gminy Liszki, m.in. przebudowa cofkowych wałów przeciwpowodziowych rzeki Wisły – wały rzeki Sanki oraz potoku Brzoskwinka, zabezpieczenie oraz przebudowa lewego wału przeciwpowodziowego rzeki Wisły (m.in. stanowiska pompowe), Potok Piekarski – prace regulacyjno-zabezpieczeniowe.

Zgodnie z *Planem przeciwdziałania skutkom suszy* (PPSP) w gminie Liszki występuje słabe zagrożenie suszą rolniczą i hydrogeologiczną (klasa I) oraz silne zagrożenie suszą hydrologiczną (klasa III). Rekomendowane jest zatem prowadzenie działań minimalizujących skutki suszy, m.in. związanych z małą retencją oraz pozostałych ujętych w PPSP w *Katalogu działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy* przypisanych do jednostek samorządu terytorialnego (jst jako organ odpowiedzialny za przygotowanie/ wdrożenie).

Działania realizowane w gminie powinny również uwzględniać ustalenia z kluczowych dokumentów strategicznych tj. *Plan zarządzania ryzykiem powodziowym*, *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* oraz *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*.

Wszystkie jednolite części wód powierzchniowych (jcwp) na terenie gminy Liszki cechują się złym stanem ogólnym, za co odpowiada głównie zły stan/potencjał ekologiczny, a większość z nich statusem SZCW (silnie zmienione części wód). Do głównych działań zawartych w Programie wodnośrodowiskowym kraju dla wskazanych jcwp należą: budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej (np. rozbudowa sieci w aglomeracji Liszki-Piekary oraz modernizacja oczyszczalni ścieków w Piekarach). W przypadku jednolitych części wód podziemnych (jcwpd) znajdujących w granicach gminy Liszki stan ogólny wszystkich został oceniony jako dobry.

Tabela 1. Wykaz jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) oraz jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) na terenie gminy Liszki.

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Stan ogólny JCWP	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju
RW2000192137759	Wisła od Skawinki do Podłężanki	zły	dobry potencjał ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego - Wisła od Podłężanki do Skawinki, dobry stan chemiczny	modernizacja oczyszczalni ścieków Kraków-Kujawy, regularny wywóz nieczystości płynnych, budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących, ustalenie wartości obniżonych celów środowiskowych

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Stan ogólny JCWP	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju
RW2000192135599	Wiśla od Skawy do Skawinki	zły	dobry potencjał ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieków istotnego - Wiśla od Skawinki do Skawy, dobry stan chemiczny	budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Spytkowice, budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Skawina, budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Czernichów-Wołowice, budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Alwernia, budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, regularny wywóz nieczystości płynnych, budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących, przywrócenie drożności cieków istotnych dla zachowania ciągłości morfologicznej, ustalenie wartości obniżonych celów środowiskowych
RW200026213558	Stracha	zły	dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	regularny wywóz nieczystości płynnych, budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących, kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata, monitoring badawczy wód
RW20007213589	Sanka	zły	dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny	budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Liszki-Piekary, budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Krzeszowice Zalas, modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków Piekary, regularny wywóz nieczystości płynnych, budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących, opracowanie oceny jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia
Kod JCWPd	Status ogólny JCWPd	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju	
PLGW2000147	dobry	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	Działania podstawowe: przegląd pozwoleń wodnoprawnych związanych z poborem wód podziemnych, coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia, zmiana zapisów w ustawach Prawo wodne oraz Prawo ochrony środowiska. Działania uzupełniające: przekazywanie raz w roku przez zarządzających obiektami prowadzącymi odwodnienia w skali regionalnej i lokalnej (kopalnie węgłne i odkrywkowe) danych dotyczących wielkości odwodnienia i zasięgu leja depresji; prowadzenie monitoringu lokalnego wokół ujęć wód podziemnych o poborze przekraczającym 1000 m ³ /d	

Kod JCWPd	Status ogólny JCWPd	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju
PLGW2000148	dobry	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia, wydanie rozporządzenia na potrzeby ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych (GZWP), przegląd pozwoleń wodnoprawnych związanych z poborem wód podziemnych
PLGW2000160	dobry	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych aPWŚK.

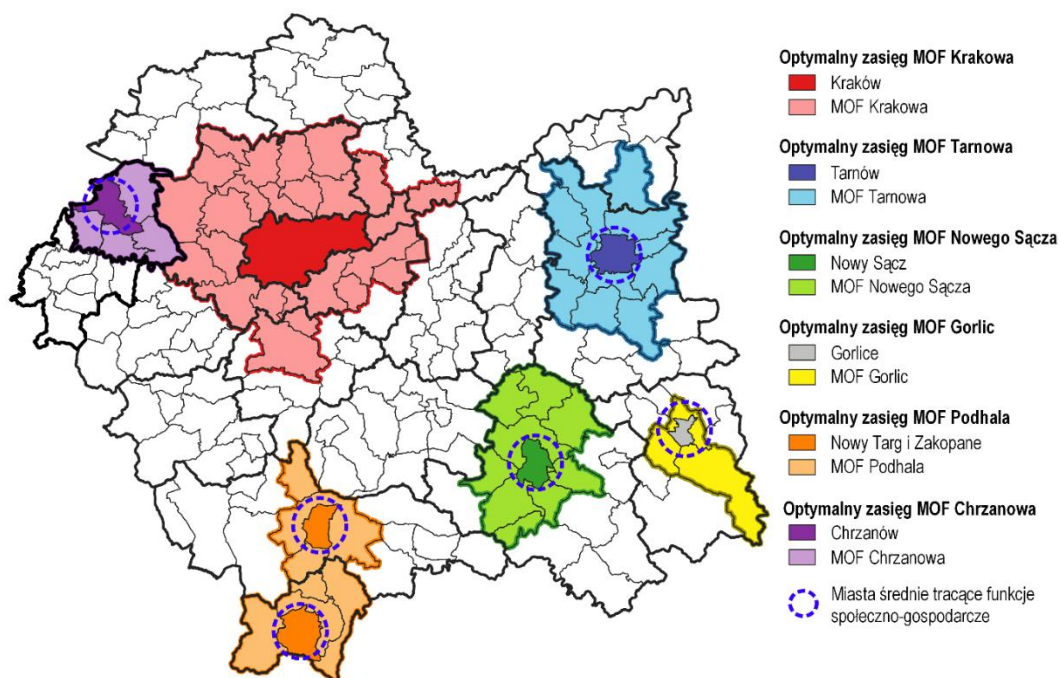
OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI (OSI)

OSI w Strategii Rozwoju Województwa

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wyznacza następujące typy obszarów strategicznej interwencji w województwie:

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – 6 miast wskazanych w SOR / KSRR 2030;
- **miasta i gminy współpracujące w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (warunkiem wsparcia będzie formalne zawiązanie współpracy);**
- obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia;
- gminy zmarginalizowane – wynikające z SOR / KSRR 2030 lub z rozszerzonej analizy regionalnej (razem 62 gminy);
- miejscowości uzdrowiskowe;
- **gminy, na terenie których zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony (tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000).**

Rysunek 8. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF

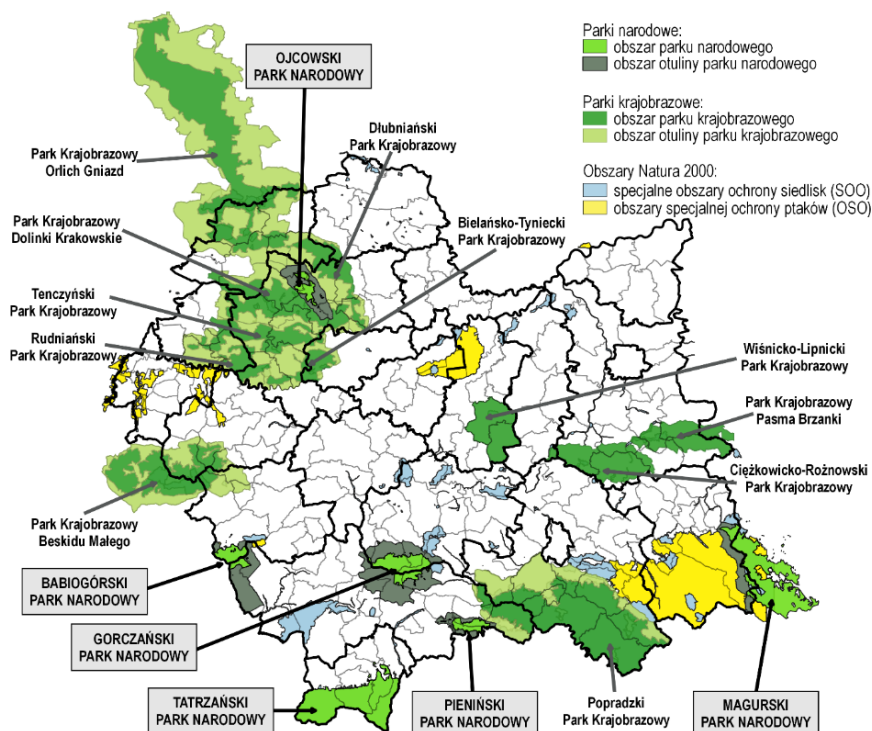
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r. s.66

Zgodnie z powyższymi ustaleniami Gmina Liszki przynależy do Obszaru Strategicznej Interwencji Województwa Małopolskiego jako gmina znajdująca się w zasięgu Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krakowa (MOF), współpracująca w ramach obszaru funkcjonalnego (gmina członkowska Stowarzyszenia Metropolia Krakowska). Województwo Małopolskie zakłada wsparcie dla gmin współpracujących w ramach MOF: „Charakter wsparcia MOF z poziomu województwa uzależniony zostanie od realnych potrzeb gmin na tych obszarach. Wskazane w Strategii optymalne zasięgi MOF stanowią punkt wyjścia do rozmów dotyczących ewentualnej realizacji instrumentu ZIT na obszarze wybranych MOF” (Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030).

Ponadto Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” określa również jako OSI obszary prawnie chronione, takie jak np. parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary Natura 2000. Wsparcie z poziomu Województwa zostanie skierowane do gmin, na terenie których zlokalizowane są obszary prawnie chronione, jako rekompensata dla barier wywoływanych przez obostrzenia środowiskowe. Na terenie gminy Liszki znajdują się następujące cenne przyrodnicze obszary zaklasyfikowane jako wojewódzkie OSI: 2 parki krajobrazowe (Tenczyński Park Krajobrazowy oraz Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy). Na terenie gminy Liszki znajduje się też obszar NATURA 2000 PLH120059 Dolina Sanki.

W „Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” zaplanowano działania, które wiążą się z przynależnością gminy Liszki do dwóch powyższych typów OSI wojewódzkich. W kontekście obszarów prawnie chronionych są one ujęte zwłaszcza w celu strategicznym 2.2 (Domena 2), stawiającym na ochronę środowiska i rozważne gospodarowanie zasobami naturalnymi, natomiast kwestia współpracy w ramach OF została zaakcentowana w misji rozwoju gminy Liszki jako standard zachowań organizacyjnych towarzyszący realizacji przedsięwzięć określonych w Strategii.

Rysunek 9. Obszary cenne przyrodniczo na terenie województwa małopolskiego.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r., s.72

OSI w gminie Liszki

Na terenie gminy Liszki wyznaczono jeden obszar strategicznej interwencji: **Strefa Rekreacji w gminie Liszki – Zalew „Kryspinów”**.

Uzasadnienie wyboru OSI

Wyznaczone w Gminie Liszki OSI obejmuje obszar zalewu „Na Piaskach”, powszechnie zwanego Zalewem „Kryspinów” – terenu od wielu lat pełniącego funkcję głównego kąpieliska i miejsca wypoczynku letniego nie tylko mieszkańców Gminy Liszki, ale przede wszystkim mieszkańców Krakowa oraz gmin sąsiednich. Tym samym stanowi on priorytetowe miejsce na mapie Metropolii Krakowskiej jako strefa sportu i rekreacji. Obszar ten posiada szereg potencjałów, o różnym charakterze, począwszy od walorów krajobrazowych - opartych na otwartym zbiorniku wodnym i zagospodarowanym terenie sąsiadującym, po walor społeczny – miejsca spotkań i wypoczynku dużych grup mieszkańców Metropolii Krakowskiej (ok. 70 tys. osób rocznie – średnia na podstawie danych szacunkowych za lata 2019-2021), które czynią go obszarem z dalszym, ogromnym potencjałem rozwojowym. Wymaga to jednak podjęcia określonych działań, które pozwolą w pełni wykorzystać wskazane potencjały zarówno w aspekcie przestrzennym, społecznym, ale także gospodarczym.

Najważniejsze uwarunkowania i potencjały społeczno-gospodarczo-przestrzenne OSI:

- Struktura własności: teren stanowi własność gminy.
- Ukształtowanie terenu i szata roślinna: teren inwestycji zróżnicowany wysokościowo, ze skarpami schodzącymi w kierunku wody; obszar porośnięty licznymi drzewami, zgrupowanymi szczególnie w środkowej jak i wschodniej części, które nie kolidują z zamierzeniem inwestycyjnym; istniejąca zieleń niska to przede wszystkim trawy, bezpośrednio przy zalewie zlokalizowane są piaszczyste plaże, ze strzeżonym kąpieliskiem.
- Potencjał wyjściowy – istniejące zagospodarowanie terenu, teren funkcjonuje jako płatny obszar rekreacyjny (m.in.: strzeżone kąpielisko, plaża, obiekty gastronomiczne, wypożyczalnie sprzętu pływającego, urządzenia do uprawiania sportów wodnych, boiska do siatkówki plażowej), w ramach obiektów kubaturowej i małej architektury: teren obecnie zabudowany piętnastoma obiektami kubaturowymi: gastronomicznymi, przebieralniami z toaletami, budynkiem administracyjnym, budynkami wypożyczalni – wszystkie do remontu lub generalnej przebudowy; inne obiekty to m.in.: drewniana kładka na wyspę (dł. 58 m), plac zabaw, siłownia zewnętrzna, boiska do siatkówki plażowej.
- Układ komunikacyjny, nawierzchnie: na teren prowadzą istniejące zjazdy z dróg publicznych (dwa zjazdy od strony wschodniej i jeden od strony zachodniej); w środkowej części terenu znajduje się droga wewnętrzna stanowiąca główny ciąg komunikacyjny.
- Uzbrojenie terenu: teren uzbrojony w sieci wody, energii elektrycznej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej.

- Zdiagnozowane problemy i potrzeby związane z użytkowaniem terenu: obecne zagospodarowanie jest niewystarczające dla bieżących potrzeb licznej grupy użytkowników oraz standardów jakościowych aranżacji przestrzeni publicznych. Występuje szereg ograniczeń rozwojowych w przestrzeni obszaru, są to m.in.
  - chaos aranżacji przestrzeni (chaos architektoniczny),
  - nieczytelność funkcji poszczególnych obszarów i wynikające z nich sytuacje kryzysowe/konfliktowe (kolizja funkcji),
  - „zadeptywanie” terenów tzw. dzikiej przyrody przez osoby korzystające z obszaru powodujące ich degradację i obniżenie wartości całego obszaru (niekontrolowana sukcesja terenów otwartych),
  - miejscowe przeciążenia terenu przez niekontrolowaną koncentrację frekwencji odwiedzających (niewystarczająca kanalizacja ruchu odwiedzających)
- Zdiagnozowane problemy i potrzeby w zakresie rozwoju oferty czasu wolnego w gminie Liszki: w gminie Liszki w związku ze zwiększaniem się liczby mieszkańców, rośnie zapotrzebowanie na ofertę czasu wolnego. W opinii mieszkańców walory przyrodnicze i krajobrazowe stanowią atut gminy Liszki, przy czym nie ma już tak mocnego wizerunku, jeśli chodzi o jej postrzeganie jako dobrego miejsca do rekreacji i aktywnego spędzania czasu wolnego (badanie CAWI, 2021 r.). Dlatego też pojawiały się wskazania związane z niewystarczającą ofertą czasu wolnego, a jednocześnie uznano za ważne pod kątem najbliższych lat uznano takie kierunki działań jak większa dbałość o tereny zielone, cenne przyrodniczo, i tworzenie nowych urządzonych terenów zielonych. Kwestia tworzenia miejsc spotkań i aktywności była też często podnoszona przez młodzież – wskazywano na potrzebę atrakcyjnej aranżacji przestrzeni publicznych/zielonych na miejsca rekreacji i odpoczynku, tworzenia nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej czy rozwoju oferty sportów wodnych (Badania w działaniu, 2021 r.).

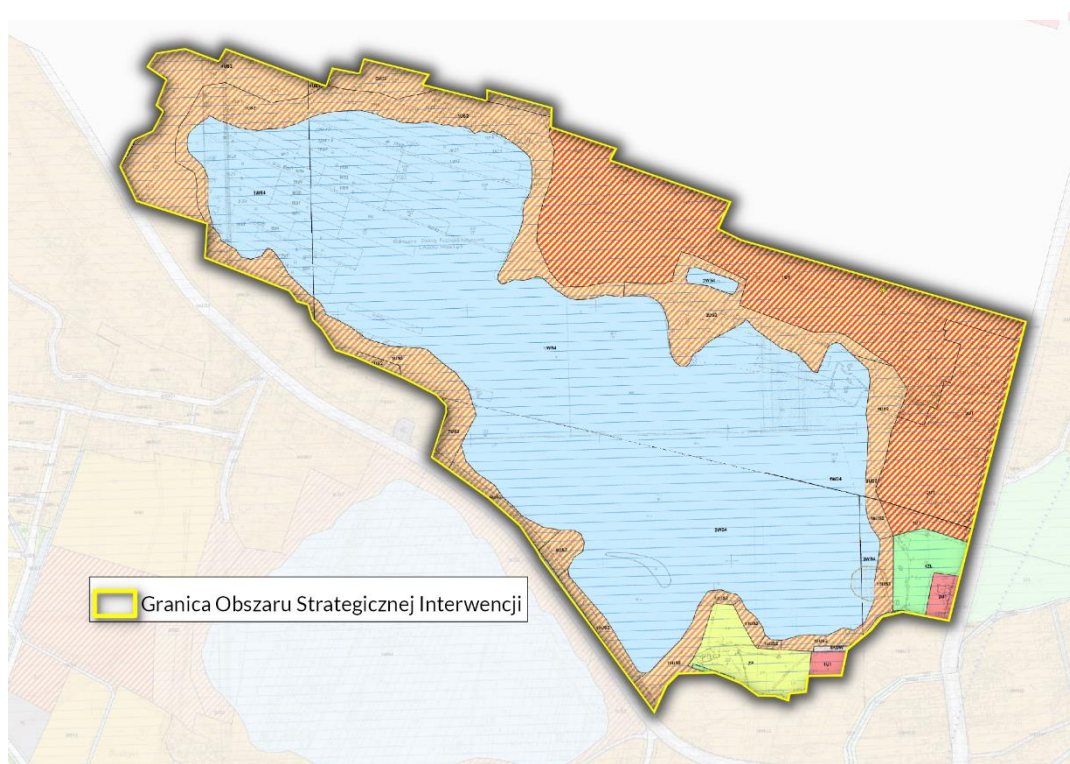
„Strategia Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” wskazuje na „Przestrzeń do spędzania czasu wolnego” jako na jedną z trzech podstawowych domen strategicznego rozwoju gminy. W ramach jej realizacji stawia sobie cel strategiczny w postaci tworzenia wysokiej jakości przestrzeni do spędzania czasu wolnego (rekreacji). Obszar wskazany jako OSI wprost wpisuje się w założenia strategiczne Gminy Liszki. Co więcej realizuje on także strategiczne zamierzenia Strategii Metropolii Krakowskiej 2030, w ramach której kultura czasu wolnego jest jednym z siedmiu priorytetów rozwojowych w skali ponadlokalnej. Strategia Metropolii Krakowskiej zakłada rozwój oferty czasu wolnego czerpiącej z lokalnych przewag i potencjałów dla której ważnym komponentem mają być m.in. walory krajobrazowe miejsca oraz jego szeroka rozpoznawalność. Wszystkie te aspekty spełnia obszar zalewu „Na Piaskach”, powszechnie zwany Zalewem „Kryspinów”.

Delimitacja OSI

OSI obejmuje swoim zasięgiem teren wokół zalewu „Na Piaskach”, przy czym koncentracja działań inwestycyjnych przewidziana jest do realizacji w miejscowości Budzyń, od półwyspu z zabudowaniami Krakowskiego Towarzystwa Żeglarskiego, aż do połowy części wschodniej.

OSI znajduje się na terenie miejscowości Cholerzyn i Budzyń, objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (Uchwała XXIX/416/2021), w przeznaczeniach: teren sportu i rekreacji (1US2), teren usług (1U1), teren zabudowy mieszkaniowej jednorodnej i usługowej (2MNU1), teren zieleni parkowej (ZP) oraz teren lasów (3ZL).

Rysunek 10. Lokalizacja Obszaru Strategicznej Interwencji pn. Strefa Rekreacji w gminie Liszki – Zalew „Kryspinów”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://sip.gison.pl/liszki>

Kierunki pożądanej interwencji i planowane w ramach OSI działania

W ramach OSI założono następujący zakres i cel interwencji: kompleksowa rewitalizacja przestrzeni, podzielenie na sektory pod kątem różnych aktywności / potrzeb użytkowników. Wszystkie przewidziane działania mają na celu rozwój oferty spędzania czasu wolnego na świeżym powietrzu oraz podnoszenie jakości przestrzeni publicznych.

W obszarze OSI przewidziano utrzymanie głównego centrum funkcjonalnego z licznymi atrakcjami wodnymi, lądowymi i punktami gastronomicznymi. Plaża Główna, o ekspozycji zachodniej, nadal pozostanie kąpieliskiem strzeżonym. Elementy nowe, projektowane zostaną rozmieszczone w regularnych odstępach, tak aby rozciągnąć aktywność użytkowników na cały teren. Część

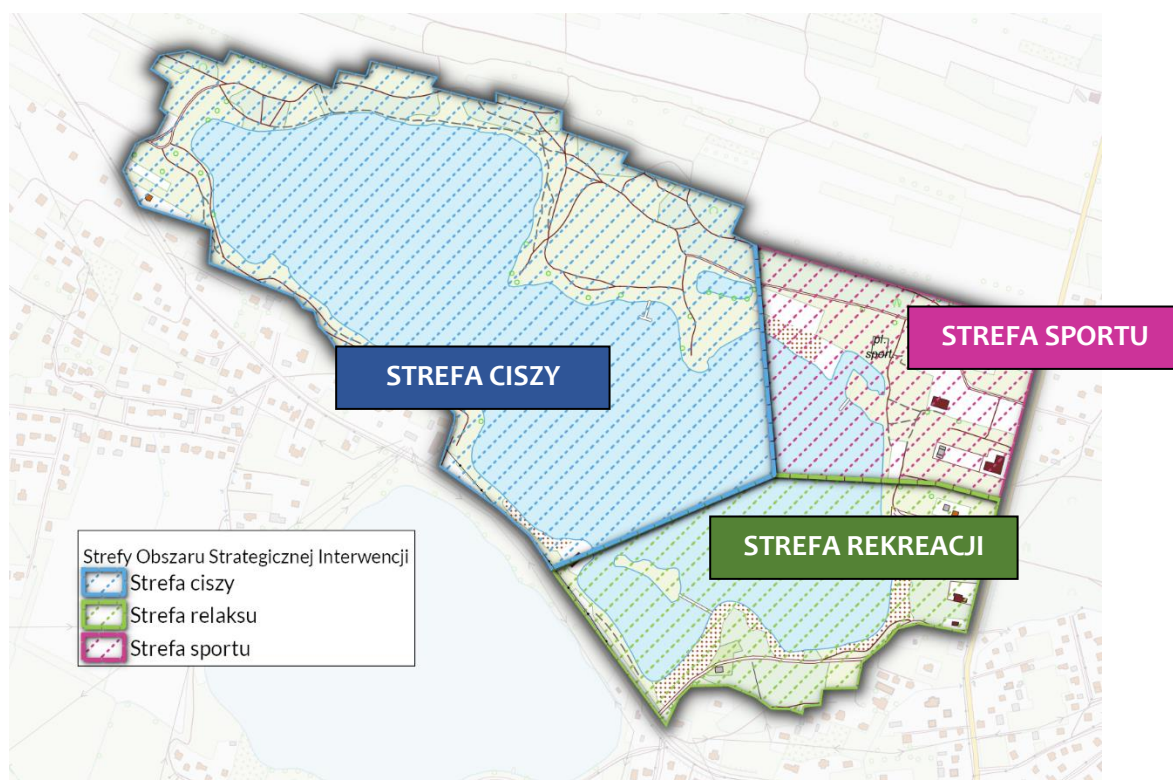
istniejących elementów przestrzennych zostanie zachowana, jednakże po wcześniejszej renowacji i dostosowaniu do nowoprojektowanej przestrzeni sportowo-rekreacyjnej, aby całość stanowiła funkcjonalną i spójną estetycznie i kompozycyjnie całość.

Całość planowanego przedsięwzięcia została podzielona na trzy strefy funkcjonalne:

- strefa rekreacji,
- strefa sportu,
- strefa ciszy.

Podział został zaproponowany na podstawie aktualnego stanu użytkowania, rozmieszczenia funkcji istniejących oraz projektowanych, charakteru zieleni oraz natężenia hałasu. W strefie płatnej przewiduje się rozbudowę funkcji rekreacyjnych oraz gastronomicznych. Powstaną tam m.in. nowe atrakcje w postaci placów zabaw i małej architektury. Strefa sportowa zawiera istniejące już elementy boisk tenisowych oraz wakeparku – również unowocześnione i rozbudowane. Strefa ciszy obejmuje pozostałą część wokół Zalewu ze spokojnymi plażami, fragmentami dzikiej przyrody.

Rysunek 11. Planowany podział terenu na strefy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://sip.gison.pl/liszki>

Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego wokół Zalewu będzie polegać na:

- budowie m.in.: przebieralni z natryskami (6 otwartych obiektów), obiektu gastronomicznego, kilku pomostów obserwacyjnych, kładki na wodzie łączącej wyspę z lądem (dł. 60 m), sceny pływającej, licznych podestów kaskadowych o różnych kształtach i gabarytach, schodów

terenowych, tarasów, trybun, placów zabaw, siłowni zewnętrznej, boisk do siatkówki plażowej ale także budowie murów oporowych, elementów małej architektury (ławki, siedziska, paleniska, kosze na śmieci, stojaki rowerowe, pylony informacyjne, lampy z identyfikacją wizualną, ogrodzenie), rozbudowie oświetlenia terenu;

- poprowadzeniu ciągów komunikacyjnych w oparciu o istniejący układ komunikacyjny oraz wytyczenie dodatkowych przejść na podstawie tzw. „przeleptów”. Główna droga wewnętrzna ma stanowić aleję spacerową, poszerzoną do min. 4 m o nawierzchni betonowej. Na przedłużeniu głównej drogi, znajdzie się dojazd do ślipu (pochylni służącej do wodowania i wyciągania jednostek pływających oraz dla służb ratunkowych). Wokół zalewu wytyczona zostanie ścieżka spacerowa w formie drewnianego podestu, która stanowić będzie również dojazd do głównych atrakcji takich jak: pomosty, pomosty obserwacyjne, plaże, tarasy. Pozostałe ścieżki planowane w postaci przepuszczalnych alejek o nawierzchni żywiczno-epoksydowej oraz żwirowej;
- ujednoczeniu formy istniejących budynków poprzez wprowadzenie stalowej konstrukcji pergoli wykończonej drewnem;
- wprowadzeniu nasadzeń dekoracyjnych z roślin rodzimych;
- rozbiórce części elementów małej architektury niewspółgrającej z koncepcją zagospodarowania terenu;
- uzbrojeniu terenu poprzez rozbudowę sieci elektrycznej, sieci wodociągowej i budowę kanalizacji deszczowej.

Ponadto przewiduje się, w ramach obszaru OSI, wyznaczyć teren przeznaczony do realizacji funkcji hotelowo – konferencyjnych. Dla tego terenu przygotowana zostanie oferta inwestycyjna gminy Liszki, która kolejno stanie się elementem promocji inwestycyjnej gminy. Gmina zamierza pozyskać inwestora prywatnego, który podejmie się inwestycji gospodarczej we wskazanym obszarze typu usługi noclegowe, gastronomiczne, konferencyjne (np. hotel, spa, wellness), sport/rekreacja wymagające inwestycji specjalistycznej.

Zagospodarowanie OSI planuje się wykonać etapowo:

Etap I:

Realizacja inwestycji w tzw. strefie płatnej i strefie sportowej. Zakres inwestycji to m.in.: budowa przebieralni z natryskami, obiektu gastronomicznego, pomostów obserwacyjnych, kładki na wodzie, sceny pływającej, podestów kaskadowych, schodów terenowych, tarasów, trybun, placów zabaw, siłowni zewnętrznej, boisk do siatkówki plażowej, elementów małej architektury, rozbudowie oświetlenia terenu, ścieżek pieszo – rowerowych, wprowadzenie nasadzeń dekoracyjnych.

Przygotowanie oferty inwestycyjnej dla wydzielonej przestrzeni do realizacji inwestycji komercyjnej (hotel / spa / konferencje / tunel aerodynamiczny itp.). Prowadzenie promocji inwestycyjnej.

Etap II:

Realizacja inwestycji w tzw. strefie ciszy. Realizacja inwestycji to m.in.: wytyczenie i przeprowadzenie w terenie ścieżki edukacyjnej oraz małej architektury towarzyszącej.

Gmina Liszki posiada aktualny „Projekt zagospodarowania terenu” (dokumentacja) dla obszaru wskazanego jako OSI.

Planowane inwestycje spełniają wszystkie zapisy MPZP, brak jest także ewentualnych odrębnych ograniczeń dla zamierzeń inwestycyjnych, które są przewidziane do realizacji na obszarze OSI.

Teren OSI, gdzie planuje się działania inwestycyjne:

- nie podlega ochronie konserwatorskiej,
- znajduje się poza obszarami NATURA 2000,
- nie znajduje się w obrębie eksploatacji górniczych.

Planowane inwestycje, na obszarze OSI, nie będą mieć negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne (brak zagrożeń dla środowiska). Natomiast w zakresie zwykłego korzystania ze środowiska przewiduje się rozprowadzenie po terenach nieutwardzonych wód opadowych z terenów utwardzonych, odprowadzenie ścieków bytowych do bezpośrednich zbiorników na ścieki – brak wprowadzania ścieków do gruntu i wód powierzchniowych, odpady magazynowane będą w kontenerach w wyznaczonych miejscach i odbierane przez miejscowe jednostki celem utylizacji, a obiekty kubaturowe wyposażone zostaną w instalacje gazową (ogrzewanie).

Obszar oddziaływania projektowanych na obszarze OSI obiektów mieści się w całości na działkach należących do obszaru OSI.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Na system realizacji Strategii składają się następujące procedury i założenia:

- podmioty zaangażowane we wdrażanie i monitorowanie strategii;
- monitoring rezultatów i sprawozdawczość (rezultaty, wskaźniki i sposoby weryfikacji wdrażania strategii);
- standardy działania wynikające z misji rozwoju gminy Liszki (opisane w rozdziale pn. „Misja rozwoju gminy”);
- wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych.

Zarządzanie realizacją Strategii

Realizacja założeń zapisów Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030 będzie bazować na współpracy szeregu instytucji, w tym podmiotów prywatnych, społecznych i publicznych.

Strategia będzie wdrażana i monitorowana przez uzgodnione i wyznaczone do tego podmioty, reprezentujące gminę, przy wykorzystywaniu dostępnych narzędzi i procedur.

Wdrażanie zapisów Strategii i monitorowanie postępów w tym zakresie będzie odbywać się zgodnie ze standardami zachowań określonymi w misji rozwoju gminy, które obejmują pięć obszarów wytycznych:

1. Rzetelność i powszechność informacji
2. Dbłość o wysoki poziom obsługi mieszkańców i przyjazną, profesjonalną, atmosferę
3. Doskonaląca się, sprawnie zarządzana, Gmina:
4. Zrównoważona polityka rozwojowa
5. Otwartość na dialog z mieszkańcami

Podmioty zaangażowane we wdrażanie i monitorowanie strategii

Struktura podmiotów zaangażowanych w realizację założeń strategicznych i monitorowanie ich postępów obejmuje trzy zasadnicze poziomy i przedstawia się w sposób następujący:

	Odpowiedzialność	Zadania
Poziom decyzyjny	Władze samorządowe: Wójt Gminy Rada Gminy	<ul style="list-style-type: none"> – Weryfikacja postępów w realizacji celów i zadań określonych w Strategii na podstawie informacji przekazywanych przez Koordynatora Wdrażania Strategii. – Kształtowanie poszczególnych polityk gminnych w oparciu o założenia Strategii – Podejmowanie decyzji dotyczących przeglądu strategicznego / aktualizacji dokumentu Strategii.
Poziom koordynujący	Koordynator Wdrażania Strategii: Kierownik Referatu Kultury, Promocji i Sportu	<ul style="list-style-type: none"> – Monitorowanie postępów realizacji zadań. – Pozyskiwanie oraz agregowanie informacji i danych mających służyć monitoringowi w ramach przyjętych rezultatów i ich wskaźników (funkcja koordynacyjna wobec Partnerów), na ich podstawie przygotowanie cyklicznej informacji dotyczącej stanu realizacji Strategii. – Formułowanie rekomendacji dotyczących wdrażania założeń dla poszczególnych domen, w tym potrzeby przeglądu strategicznego / aktualizacji Strategii.
Poziom realizacyjny	Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> – poszczególne komórki Urzędu Gminy oraz jednostki organizacyjne – wszelkie podmioty prowadzące działania wpisujące się w zakres założeń Strategii 	<ul style="list-style-type: none"> – Realizacja działań wspierających założenia strategiczne przyjęte dla poszczególnych domen (w szczególności kierunków działań i projektów flagowych). – Udostępnianie informacji nt. realizowanych zadań, w tym danych istotnych dla oceny postępów strategicznych (rezultatów i wskaźników).

Monitoring i ewaluacja

Celem systemu monitorowania Strategii jest weryfikacja skuteczności i efektywności działań, określonych w ramach celów strategicznych ujętych w tym opracowaniu. Monitoring pozwoli sprawdzić, czy Strategia jest wdrażana zgodnie z planem. Tym samym monitoring realizacji Strategii prowadzony będzie w odniesieniu do wskaźników produktów i rezultatów mających swoje źródło w efektach poszczególnych kierunków działań, uwzględnionych w planach działań dla domen strategicznego rozwoju.

Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz ich mierniki w postaci wskaźników służących monitorowaniu realizacji Strategii przedstawiono w tabelach znajdujących się na następnych stronach.

Rezultaty i wskaźniki – Domena 1

L.p.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło weryfikacji
Cel strategiczny 1.1 Rozwój usług społecznych				
1.	Liczba rozbudowanych obiektów edukacyjnych (budynków szkolnych)	3	10	GZEAS
2.	Wyniki z egzaminu ósmoklasisty	j. polski 62 matematyka 53 j. angielski 56	j. polski 69 matematyka 58 j. angielski 77	GZEAS
3.	Odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach	5,4%	10%	GZEAS
4.	Liczba miejsc w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych dostępnych na terenie gminy	565	670	GZEAS
5.	Odsetek spraw załatwianych cyfrowo w UG w ciągu roku	18%	40%	Referat Kultury, Promocji i Sportu / Referat Spraw Obywatelskich
6.	Odsetek mieszkańców gminy korzystających z aplikacji „mGmina Liszki”	5%	30%	Referat Kultury, Promocji i Sportu
7.	Poziom zadowolenia – ogólna ocena życia w gminie Liszki – odsetek pozytywnych odpowiedzi	48% (2021 r.)	60%	Badania ankietowe mieszkańców, UG
Cel strategiczny 1.2. Harmonia i dostępność przestrzeni gminnej				
8.	Długość zmodernizowanych odcinków drogowych (km)	0	4	Referat Inwestycji i Infrastruktury
9.	Długość ścieżek rowerowych na terenie gminy Liszki (km)	0	2	Referat Inwestycji i Infrastruktury
10.	Liczba funkcjonujących na terenie gminy Parkingów Park&Ride (szt.)	0	1	Referat Inwestycji i Infrastruktury
11.	Udział powierzchni gminy objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	68,7%	99%	Referat Planowania Przestrzennego i Geodezji
12.	Liczba kampanii na rzecz ekologicznego przemieszczania się po gminie i poza jej granicami (rower, transport publiczny)	0	4	Referat Kultury, Promocji i Sportu

Rezultaty i wskaźniki – Domena 2

I.p.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło weryfikacji
Cel strategiczny 2.1 Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego gminy				
1.	Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych na terenie gminy (ha)	0	5	Referat Inwestycji i Infrastruktury
2.	Liczba zrealizowanych spotkań w ramach Forum Gospodarczego	0	18	Referat Kultury, Promocji i Sportu
3.	Liczba przeprowadzonych wydarzeń promujących lokalne produkty i przedsiębiorców (w ciągu roku)	0	4	Referat Kultury Promocji i Sportu
4.	Poziom zadowolenia – odsetek uznających gminę Liszki za dobre miejsce do prowadzenia firmy i realizacji inwestycji biznesowych.	23% (2021 r.)	40%	Badania ankietowe mieszkańców, UG
Cel strategiczny 2.2. Ochrona środowiska i rozważne gospodarowanie zasobami naturalnymi				
5.	Liczba zlikwidowanych nieekologicznych źródeł ogrzewania (pieców węglowych)	656	2500	Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska
6.	Udział odpadów zebranych selektywnie w ogóle odpadów z gospodarstw domowych zebranych w ciągu roku	65%	75%	Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska
7.	Liczba działających na terenie gminy Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów (PSZOK, w formie stałej i stacjonarnej)	0	1	Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska
8.	Liczba gminnych obiektów użyteczności publicznej wyposażonych w instalacje OZE	0	10	Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska
9.	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	63,3%	80%	Referat Inwestycji i Infrastruktury, Likom
10.	Długość sieci wodno-kanalizacyjnej (km)	kanaliz. 204,47 wodociąg. 200,02	kanaliz. 247,4 wodociąg. 204,02	Referat Inwestycji i Infrastruktury, Likom
11.	Liczba utworzonych stanowisk pompowych (bezpieczeństwo przeciwpowodziowe)	0	3	Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska, Referat Inwestycji i Infrastruktury

Rezultaty i wskaźniki – Domena 3

L.p.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020 r.	Wartość docelowa 2030 r.	Źródło weryfikacji
Cel strategiczny 3.1 Wysoka jakość przestrzeni do spędzania czasu wolnego				
1.	Liczba nowopowstałych / na nowo zagospodarowanych terenów rekreacji i zieleni urządzonej (w tym place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu, skwery, skatepark)	0	10	Referat Kultury, Promocji i Sportu
2.	Powierzchnia gminnych terenów zielonych, w tym lasy gminne, parki, zieleńce, zieleń uliczna i osiedlowa, cmentarze, lasy gminne (ha)	87,48	88,5	Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska
3.	Liczba osób korzystających z Zalewu Kryspinów w ciągu roku	81 846	90 000	Referat Kultury, Promocji i Sportu, Likom
4.	Liczba szlaków przyrodniczo-edukacyjnych na terenie gminy	2	4	Referat Kultury, Promocji i Sportu Referat Rolnictwa i Ochrony Środowiska
5.	Poziom zadowolenia – zgodność ze stwierdzeniem „Gmina Liszki to dobre miejsce do rekreacji i aktywnego spędzania czasu wolnego –ze względu na dostępne i atrakcyjne przestrzenie i infrastrukturę sportowo-rekreacyjną np. boiska, place zabaw itp.”	22% (2021 r.)	50%	Badania ankietowe mieszkańców, UG
Cel strategiczny 3.2. Zróżnicowana oferta kulturalna wzmacniająca integrację mieszkańców				
6.	Liczba nowych lokalizacji, w których realizowana jest gminna oferta kulturalna	0	4	Referat Kultury, Promocji i Sportu
7.	Liczba organizowanych średniorocznie rodzajów zajęć kulturalnych dla mieszkańców	1	6	Referat Kultury, Promocji i Sportu
8.	Liczba dużych wydarzeń gminnych realizowanych w ramach cyklu corocznych imprez (w ciągu roku)	3	6	Referat Kultury, Promocji i Sportu
9.	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych działających na 100 mieszkańców	3,66	4,10	Referat Kultury, Promocji i Sportu
10.	Odsetek mieszkańców deklarujących, że korzysta z oferty kulturalnej, edukacyjnej na terenie gminy Liszki (np. koncerty, festyny, występy, warsztaty, UTW, inne wydarzenia)	11%	30%	Badania ankietowe mieszkańców, UG

Procedura cyklicznej sprawozdawczości

W ramach monitoringu rezultatów i sprawozdawczości obowiązywać będzie procedura cyklicznych sprawozdań (co dwa lata) z postępów w realizacji Strategii. Procedura ta oparta będzie o następujące założenia:

- Sprawozdanie z realizacji założeń Strategii opracowywane jest dla okresów dwuletnich, przyjmuje formę opisowo – wskaźnikową i obejmuje następujące informacje:
  - wartość poszczególnych wskaźników wg stanu na koniec okresu roku, którego sprawozdanie dotyczy,
  - stan realizacji projektów flagowych,
  - ewentualne rekomendacje dotyczące dalszego wdrażania strategii czy uruchomienia procedury przeglądu strategicznego/aktualizacji strategii.
- Sprawozdanie opracowywane jest jako element (załącznik) do Raportu o stanie gminy, w terminach zgodnych z terminami przyjętymi dla ww. Raportu.
- Za opracowanie sprawozdania odpowiada Koordynator Wdrażania Strategii (pozyskując dane od Partnerów, w tym w szczególności kierowników poszczególnych referatów UG).

Procedura przeglądu strategicznego / aktualizacji Strategii

Przegląd i aktualizacja dokumentu „Strategii Rozwoju Gminy Liszki do 2030 r.” będzie się odbywać według potrzeb i w oparciu o rekomendacje zgłaszane przez Zespół ds. wdrażania i monitoringu strategii w ramach sprawozdawczości rocznej. Rekomenduje się przeprowadzenie minimum jednego przeglądu strategicznego w okresie wskazanym jako okres realizacji strategii (optymalnie w połowie okresu obowiązywania Strategii). Procedura przeglądu strategicznego prowadzona będzie w oparciu o następujące założenia:

1. Wójt Gminy na sesji Rady Gminy przedstawia wniosek o rozpoczęcie procesu przeglądu strategicznego.
2. W oparciu o decyzję Rady Gminy Wójt we współpracy z Zespołem ds. wdrażania i monitoringu strategii określa sposób przeprowadzenia (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowuje harmonogram procesu aktualizacji Strategii.
3. W ramach procesu, weryfikacji i aktualizacji poddane mogą zostać w szczególności:
  - zapisy zawarte w części diagnostycznej – poprzez odniesienie się do aktualnych danych statystycznych oraz wyników analiz,
  - misja rozwoju gminy Liszki i jej aktualność w kontekście zmian zachodzących w zakresie zasobów gminy i jej otoczenia (powiatu, województwa, kraju),
  - cele strategiczne i operacyjne i ich adekwatność do zweryfikowanej misji rozwoju (w szczególności do domen strategicznego rozwoju),
  - kierunki działań i zadania flagowe,
  - Obszary Strategicznej Interwencji.
4. Zaktualizowany dokument Strategii, zgodnie z zapisami Ustawy o prowadzeniu polityki rozwoju, podlega konsultacjom, a następnie zostaje przedstawiony Radzie Gminy.

Ewaluacja ex-ante (ewaluacja uprzednia)

Po opracowaniu Strategii, a przed jej wdrażaniem, przeprowadzona została tzw. ewaluacja uprzednia (ex-ante), w zakresie następujących kryteriów:

- *trafności* – przeanalizowano adekwatność postawionych celów i wybranych do realizacji zadań do zidentyfikowanych problemów, potrzeb i posiadanych zasobów;
- *skuteczności* – czy wyznaczone cele są możliwe do osiągnięcia poprzez zdefiniowane priorytety i działania;
- *efektywności* – ocena dotycząca tego, czy zdefiniowane cele są uzasadnione pod względem przewidywanych nakładów finansowych;
- *spójności wewnętrznej i zewnętrznej dokumentu*.

Po przeprowadzonej ewaluacji ex-ante rekomenduje się Strategię do wdrożenia.

Wytyczne do dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy jest dokumentem programującym rozwój gminy do 2030 r. Wszystkie pozostałe plany i programy, w tym strategie branżowe, opracowania tematyczne, są względem Strategii dokumentami wykonawczymi i powinny być zgodne z jej zapisami, w celu zapewnienia spójności programowania rozwoju.

Zgodność dokumentów wykonawczych (zwłaszcza sporządzanych lub aktualizowanych) powinna odnosić się w szczególności do następujących elementów:

- zgodność na poziomie misji (tzw. „test misji” - analiza sprawdzająca czy treść / założenia tworzonego dokumentu uwzględniają przyjęte w misji rozwoju gminy Liszki wartości i standardy);
- zgodność na poziomie celów – cele zaplanowane w dokumentach wykonawczych powinny wpisywać się w realizację celów określonych w Strategii;
- zgodność na poziomie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej – działania/kierunki założone w dokumentach wykonawczych powinny być spójne z wytycznymi i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej zapisanymi w Strategii;
- zgodność na poziomie zaplanowanych efektów – działania zaplanowane w dokumentach wykonawczych powinny przyczynić się do osiągnięcia wskaźników przyjętych w Strategii.

Analiza dokumentów wykonawczych obowiązujących obecnie w gminie Liszki wykazała, że większość z nich jest zgodna z założeniami Strategii i nie ma konieczności przeprowadzania ich aktualizacji. W przypadku niektórych dokumentów rekomendowane jest ich zaktualizowanie m.in. ze względu na zakończenie / zbliżające się zakończenie ich okresu programowania. Wyniki analizy – wytyczne dla wybranych dokumentów wykonawczych przedstawiono w tabeli.

Tabela 2. Wytyczne dla wybranych lokalnych dokumentów wykonawczych

Nazwa dokumentu	Wytyczne / rekomendacje w zakresie aktualizacji
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Liszki	Wymaga aktualizacji, w trakcie sporządzania zmiany zapisy wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Liszki na lata 2016-2023 (uchylony)	Dokument uchylony, w przypadku aktualizacji/ tworzenia nowego dokumentu rekomendowane uwzględnienie zapisów Strategii
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Liszki na lata 2017 – 2023	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Liszki na lata 2021-2023	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Liszki na rok 2021	Aktualny, uchwalane dokumenty roczne każdorazowo wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Liszki na lata 2019-2022	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Program współpracy Gminy Liszki z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2021	Aktualny, uchwalane dokumenty roczne każdorazowo wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Liszki na lata 2015-2022	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii.
Program Ochrony Środowiska dla Gminy Liszki na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2024	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Gminy Program usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Liszki wraz ze szczegółową inwentaryzacją (do 2032)	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii
Gminny Program wymiany palenisk	Aktualny, założenia są zgodne ze Strategią Rozwoju, kolejne aktualizacje wymagają weryfikacji zgodności z dokumentem Strategii

SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU

Cele „Strategii Rozwoju Gminy Liszki na lata 2021-2030” są zgodne z założeniami programowymi dokumentów wyższego rzędu. Strategia jest spójna z istotnymi dla realizacji polityki rozwoju gminy Liszki obowiązującymi aktami strategicznymi, planistycznymi oraz operacyjnymi na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i ponadlokalnym, a w szczególności z następującymi dokumentami regionalnymi i ponadlokalnymi:

- Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”
- Strategia Rozwoju Powiatu Krakowskiego na lata 2021 - 2030 „Powiat Krakowski 2030”
- Strategia Metropolia Krakowska 2030.

RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Wyszczególnione w Strategii projekty flagowe (flagowe kierunki działań) zostały skosztorysowane, co stworzyło ramy finansowe dla dokumentu. Łączna kwota realizacji wszystkich projektów flagowych została oszacowana na 147 100 000 zł.

Tabela 3. Ramy finansowe Strategii

I.p.	Nazwa projektu flagowego	Szacunkowy koszt
1.	Rozbudowa budynku szkolnego i budowa hali sportowej Zespołu szkolno-przedszkolnego w Kaszowie (Kaszów I)	30 000 000 zł
2.	Rozbudowa i modernizacja Szkoły Podstawowej w Mnikowie	10 500 000 zł
3.	Budowa drogi Kaszów-Mników	6 000 000 zł
4.	Budowa drogi do Oczyszczalni Ścieków w Piekarach.	12 000 000 zł
5.	Święto Produktu Regionalnego: Kiełbasa lisiecka, kukiełka, wiklina	1 800 000 zł
6.	Budowa PSZOK	2 000 000 zł
7.	Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Piekarach	25 000 000 zł
8.	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej: Jeziorzany, Ściejowice, Rączna, Baczyn	50 000 000 zł
9.	Zalew „Kryspinów” – zagospodarowanie terenu zalewu,	14 000 000 zł
10.	Modernizacja rynku/rynków w Liszkach	6 000 000 zł
11.	„Jura w Liszkach” – aranżacja dolinek jurajskich	300 000 zł
SUMA:		147 110 500 zł

W celu realizacji zaplanowanych w Strategii kierunków działań konieczne jest zapewnienie zróżnicowanych źródeł finansowania, wśród których wyróżnia się m.in.:

- środki własne gminy – środki zabezpieczone w budżecie gminy Liszki na realizację planowanych inwestycji w całości lub jako część środków przeznaczonych na dany projekt np. w formie wkładu własnego do projektów finansowych ze środków zewnętrznych. Jest to jedno z podstawowych źródeł finansowania działań przewidzianych w niniejszej Strategii.;

- środki unijne – możliwości pozyskania funduszy unijnych w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2021-2027 z programów krajowych i regionalnych, m.in. Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, Funduszu Odbudowy, Europejskiego Funduszu Społecznego czy Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego;
- pozostałe programy europejskie – środki możliwe do pozyskania, m.in. fundusze norweskie czy fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- środki z budżetu Państwa m.in. dotacje celowe z Ministerstw, dedykowane fundusze i programy, m.in. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Program Inwestycji Strategicznych.
- środki funduszy celowych np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Banku Gospodarstwa Krajowego, Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej;
- środki z programów europejskich i krajowych kierowane do organizacji pozarządowych (dla projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe), np. Aktywni Obywatele, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich;
- środki pochodzące od prywatnych inwestorów (inwestycje realizowane w całości przez osoby prywatne lub w częściowo z udziałem gminy w formule partnerstwa publiczno-prywatnego).